

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

241
18

HALIKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ · 18

çiçeklerin düğünü

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 241
HALİKARNAS BALIKÇISI BÜTÜN ESERLERİ : 18

ISBN 975 - 494 - 218 - 8
96 06 Y. 0105 0953

Birinci Basım 1991

İkinci Basım
Nisan 1996

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 431 16 65
434 12 71 - 434 49 98
434 49 99

Doğumunun 100. Yılı Anısına

HALİKARNAS BALIKÇISI

Bütün Eserleri

18

Çiçeklerin Düğünü

Derleyen : **Şadan GÖKOVALI**

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ

1. Aganta Burina Burinata *"roman"*
2. Turgut Reis *"roman"*
3. Mavi Sürgün *"yaşamöyküsü"*
4. Merhaba Anadolu *"deneme"*
5. Uluç Reis *"roman"*
6. Düşün Yazıları *"deneme"*
7. Ötelerin Çocukları *"roman"*
8. Anadolu'nun Sesi *"deneme"*
9. Altıncı Kıta Akdeniz *"deneme"*
10. Deniz Gurbetçileri *"roman"*
11. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek *"öykü"*
12. Gençlik Denizlerinde *"öykü"*
13. Sonsuzluk Sessiz Büyür *"deneme"*
14. Anadolu Efsaneleri *"deneme"*
15. Anadolu Tanrıları *"deneme"*
16. Hey Koca Yurt *"deneme"*
17. Parmak Damgası *"öykü"*
18. Çiçeklerin Düğünü *"öykü"*
19. Dalgıçlar *"öykü"*
20. Arşipel *"deneme"*
21. Bulamaç *"roman"*

* Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 4.3.1987 gün ve 1832 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 23.3.1987 gün ve 2230 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

Halikarnas Balıkçısı'nın bütün eserlerinin yayın hakkı, yasal mirasçılarıyla yapılan özel anlaşma gereğince, Türkçe ve bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbirisi kaynakları gösterilmeden alınamaz, yayımlanamaz. Yayınevi'nin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz, oyun ve film haline getirilemez.

İÇİNDEKİLER

Bir Kitap Daha	9
----------------------	---

BU KİTABA ÖZEL

Çiçeklerin Düğünü	13
Haylaz	16
Bergama Civarındaki, Yarısı Çınar Yarısı İhlamur Olan Ağacın Öyküsü	21

MERHABA AKDENİZ

Koca Orfoz	29
Denizin Çağırışı	34
Denizkızı Adası	40
Deprem	45
Pazaryeri	53
Hayyam'ın Testileri	58
Deniz Oğlu	66
Ay Işığı	73
Dalga Geçiyor	81

YAŞASIN DENİZ

Işık Teli	91
Gökgözlü	96
Ateşçi Süleyman	103
Alabandada	110
Geç Kalma	117

Sigorta	121
Merhaba Kaptan, Merhaba!	125
Gülen Adam	130
Kelepir Tabut	136
Öteleyen	143
Manevra	148
Ekmek İşi	154
Köy Âlemi	160
Haydut Kerimoğlu	168
Dağ Kızı	173
Tahsildar	178

HALIKARNAS BALIKÇISI

1890-1973

"Tarih sahibi" Sadrazam Cevat Paşanın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir Mehmet Şakir Paşa Girit'te sefirken (büyükelçi), eşi İsmet Hanım, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla "Musa", amcasının ve babasının adlarından ötürü "Cevat Şakir" (Musa Cevat Şakir) adı verildi.

Musa Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron'da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada'da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M.C. Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi. Kendisi denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada "Yakın Çağlar Tarihi" bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford'un ünlü kitaplığından yararlandı.

Yurda dönünce çeviriler yaptı, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 tarihli sayısında yayımlanan "Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?" başlıklı öyküsü yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bu beldenin Karia çağındaki adından esinlenerek "Halikarnas Balıkçısı" takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, Şadan Gökovalı ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

BİR KİTAP DAHA...

Önsözlerin özelliği, yapıttan sonra yazılmaları.

Bu önsözü de, elinizdeki kitabı tamamladıktan sonra daktiloya alıyorum.

Şunu yazıyordum bundan önceki Balıkçı derlemem "Parmak Damgası"nın başına,

"... İzleyecek ciltte, 'Merhaba Akdeniz' ve 'Yaşasın Deniz'den, 'Egeden'e girmeyen öyküler yer alacak. Böylece okur, Balıkçı'nın, kitaplarına girmiş tüm öykülerini 'Bütün Eserleri' dizisinde bulabilecek..." demiştik.

Şükür, bu sözümü yerine getirebiliyorum... Ayrıca, Balıkçı'nın hiçbir kitabına girmemiş üç öyküsünü de bulacaksınız bu kitapta.

Balıkçı, öyküyü "bir oturumluk yazı" diye tanımlardı.

Ona göre bir öykü, bir oturuşta yazılır ve bir oturuşta okunabilirdi.

Balıkçı'nın kitaplarına girmiş ya da girmemiş öykülerinden derlemelerimizi "Bütün Eserleri" dizisinin üç kitabında; "Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek", "Gençlik Denizlerinde" ve "Parmak Damgası"nda sunmuştuk. Elinizdeki ciltte, kitaplarına girmiş öyküleri tamamlanıyor.

Bundan sonra -yapılabilirse- Balıkçı'nın çoğunu çeşitli takma adlarla yazdığı, kitaplarına girmemiş öyküleri derlenebilir.

Özgür iradesiyle beni "oğul" seçen Balıkçı'nın doğumunun 100. yılında, ölümünün 17. yıldönümünde "Bütün Eserleri"nin 18'incisini sunmaktan mutluluk duyuyorum.

"Merhaba"larla...

Şadan GÖKOVALI
İZMİR, 13 Ekim 1990

HALIKARNAS BALIKÇISI

Şadan Jakobalaya itikadın, içgü-
m ve diğer dünya mevsim insanın arasında
temelde etkilecek - dünya doğrusu ben temelde
amege bu misad insan o den Ölsen
me bana galebe çalamamış diyeceği cümle
den var. Mahalul Sadan'ın Kac zeminde
mücadele yazınatı estetik, cümle etkilerden
gelen, her bir deyişinde

Ege'den

Karışık çok gayef ilahim Şadan'ın doğayla
burada yazdıkları çok çok du. Şadan'ın
Şadan

— HİKAYELER —

Cevat Şakir
Halikarnas Balıkcısı
18 Haziran 1973
İzmir.

"... Ölsün
ölüm bana galebe çalmamış olacak, çünkü
Şadan var"

Cevat Şakir
Halikarnas Balıkcısı

BU KİTABA ÖZEL*

-
- * Genelde, "Merhaba Akdeniz" ve "Yaşasın Deniz"den; "Bütün Eserleri" dizisinde yayımlanan "Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek", "Gençlik Denizlerinde" ve "Parmak Damgası"na almadığımız öykülerden oluşan elinizdeki cilde, Balıkçı'nın hiçbir kitabına girmemiş üç öyküsünü de koymayı uygun bulduk (ŞG).

ÇİÇEKLERİN DÜĞÜNÜ*

Yüz binlerce ak ve cilalı çiçekleriyle güneşte ya da ay ışığında, pırlantalara bezenmiş gibi pırıl pırıl ışıldayan bir mandalina ya da portakal ağacını gözünüzün önüne getirin. İşte o ağacın üzerinde yüz binlerce düğün yapılmaktadır!.. Ağaç, dev gibi bir düğün evine dönmüştür. Çünkü her çiçek -hangi çiçek olursa olsun-, bir zıfak odasıdır. Orda güveyle, gelinlerle balaylarını yaşarlar. Çünkü hemen hemen her çiçek bal yapar...

Bahar olunca, ağacın damarlarında akan yeşil ateş, çiçeğin ortasında büyük bir sevgi alevi halinde parlar. Bir gelin, bütün aklıgının leke götürmez saflık ve doğruluğuyla, orada ayakuğlarına kalkar, korkuyla titrer. Ölümden değil, ölümden de kuvvetli olan hayat ateşinden korkmaktadır. Gelinin çevresini sarı papa başlı adaylar, alev dilleri gibi sarmaktadır. Bunlardan birisi gelini öper. Gelin, kavuşmadan sonra, doğan yeni gün gibi taze, kuvvetlidir... Çünkü bağrında yeni bir hayat taşımaktadır. Onan bir ateş küresi, bir can bombası, doğan güneş gibi tostoparlık bir portakal doğacaktır.

Sözelimi yeşil yaprak kilimini yere serip, rüz-

Balıkçı'nın çok sevdiği, "Mavi Sürgün" dahil, birkaç yapıtında değindiği konuyu toparlayan ve 50'lerde bir dergide çıkan yazısıdır (ŞG).

gârda ince beliyle dans eden bir menekşeyi alınız. Onun rengi, o kopkoyu eflatunluğuyla kokusu kadar hazin ve yaslıdır. Neden? Çünkü orda gelin, dimdik duruşuyla, o yapyalın ve upuzun gövdesiyle en kesin bir bikrin, ufak tefek çapkınlıklara ve duygulara tenezzül etmez üstünlüğünü ve kapalılığını göstermektedir. Onun yolunda can vermeye razı olan damat adaylarının hali yamandır! Çünkü gelinin ballı dudakları, ona abayı yakanların yetişemeyeceği yükseklik ve uzaklıktadır. Karasevdalılar umutsuzdurlar, boyunlarını, dudaklarını uzatırlar. Ama mavi yüksekliklerde, ışığa ve göklere gülümseyen güzel dudaklara yetişmek için kanat gereklidir. İşte onun için adaylar, aşkla yanıp kül olmak üzeredirler. Mecaz değil ha! Birkaç saat içinde kendi hacimlerinden beş on misli fazla oksijen yakarlar.

Adayların özleyiş ve sevgilerinin ateşi, onları kendilerince dile getirir. Gelin, sevginin ve sevgilinin ateşini dimdik duran tepesinden tırnağına dek, boy bosunca dinler. O sevgi, bağına siner, kanı ısınır. Gönlü ona akar. Çünkü çiçeklerde büyük merhamet vardır. Kokuları, sevgi ve merhametleridir galiba!

İki âşık, kendilerini ölümden kurtaracak olan öpüşte öylece dudak dudağa kalırlar.

Ne var ki; bazen gelin başka, güveyiler de başka çiçeklerde olur. O zaman adaylar, kopup uçmak ve geline ulaşmak özleyişiyle rüzgârda hırçın hırçın çırpınıp dururlar. İnsanoğulları şiirlerinde, sevgililerine, kendilerinden muştular (müjdeler) götürsün diye rüzgârlara, kelebeklere ve kuşlara yalvarırlar. Çiçeklerdeyse, rüzgârların, kelekelerin ve kuşların muştı taşıyıcılıkları bir gerçek olur! Çırpınan adayların havaya saçtıkları milyarlarca öpü-

cükleri rüzgârlar, arılar, kuşlar ve kelebekler gelinlere taşır. Gelinlerin dudaklarındaki bal, bitki dilinde "kabulümdür" anlamına gelir...

Gece çiçekleri de gündüzkileri tamamlar. "Akşamsafası"nı örnek alalım:

Işığa cevap veremeyecek kadar sıkılgan ve utangaçtır. Gündüz gözlerini yumar, fakat sular kardıkça, kayıp kayıp gelmekte olan loşlukların yumuşak okşayışını duyar.

Fakat gece çiçeği denince asıl, kara çiçekler kastedilir. Onlar, çevre alacakaranlıklaştıkça usul usul kara kirpiklerini aralamaya koyulurlar. Tam karanlık olunca, kara çiçek koyu renkli bir ipeğin üstüne damlatılan esansın lekesi gibi büsbütün açılır. Sanki karanlık içinde, o karanlıktan çok daha derin bir çukur peydahlanmıştı. İşte o zaman gece çiçeği, geceyi geceyle yanıtlamaya koyulur.

Geceleyindir ki; gece çiçeklerinin gelinleri, güzel kokuları ve sevimlilikleriyle karanlıkları araştırmaya koyulurlar. Yıldızlarından bin kat daha derin olan gecelerde, güzellerine, aşkın ve taşkın sevgileriyle yanan zavallı sarı başlı adayların halleri yamandır. Geline yetişebilmeleri için bir mucize yaratmaları gereklidir. O mucizeyi sevgileri başarır. Sevgililer, bakışlarının derin ve karanlık koyunlarında gizledikleri ateşi, yeryüzüne nur iniyormuş gibi meydana verirler. Hani bazen, taş duvarlı bir kulübe içinde, giysilerinden sıyrılan bir kadının ateş aklığı kulübeyi bir fener gibi aydınlatmakla kalmayıp duvarları geçer ve dışarıları da ağartır ya... Çiçek de öyle... Kendisi kapkara kalmakla birlikte, yumuşak bir nur salar. Gece ortasında parlayan bir göz olur.

İşte o zaman, karanlıkta birbirini arayan eller gibi, öpücükler buluşur...

HAYLAZ*

Davut ile üç dört öğretmen arkadaşı kafayı tüt-sülemekle meşguldüler. Davut'un tanıdığı öğretmenlerden başka tanımadığı öğretmenler de vardı. Öğretmenlerden bir tanesi vardı ki, cılız mı cılızdı. Onun yanıandaki ise inadına şişmandı. Davut çocukluk çağını ve okuldaki hayatını anlatıyordu.

'Babamdan ve anamdan duymuştum. Beni mü'rebbiye ile ve özel derslerle yetiştirmekteki amatörce teşebbüsleri topu attıktan sonra, profesyonel eğitim meselesini düşünmeye başlamışlar, paralı parasız, bir sürü müessese varmış, babam ve anam baş başa verip eşe dosta danıştıktan sonra eğitim kurumlarını gözden geçirmişler. Yerli tahsili varmış. Alman, Amerikan, Fransız usulleri de varmış. Asıl mesele beni hangi çeşitten bir işken-ceye tabi tutacakları hakkında bir karara varmak-mış. Bu ise çok ağır ve mesuliyetli bir işmiş. Babam ve anam beni yeryüzünde mevcut olmayan bir okula koyacak değillerdi ya. Akıbet beni bir okula vermişler, yani beni körpe ve masum insanoğlunun başına gelebilecek en büyük felakete uğratmışlar.

A kardeşim, bana okul bir hapishane etkisi yaptı. Çünkü ben oraya kapatılıyordum ve girmem çıkmam yasak ediliyordu. Orası hapishaneden de

* Cumhuriyet, 8 Kasım 1953, s. 4.

beterdi. Hapishanelerde hapishane müdürünün ve ya hapishane gardiyanlarının her aklına eseni kitap diye yazıp, hükümlülere papağan gibi ezberlettikleri yoktu. Okulda ise bana bu işkenceyi reva görüyorlardı. Hiç de alakadar olmadığım tatsız tuzsuz kupkuru konular hakkında eşekarısı gibi zırıldatılan şeyleri sanki bir ziruh değil fakat bir putmuşum gibi Tanrının günü dinlemek zorundaydım. Bu saçma sapanları belleyemezsem dövülecektim. Oturup ezberlerken yanı başımdaki çocukla konuşursam (İnsanın 'konuşan hayvan', hayvanı nâlık olduğu unutuluyordu) azar edilecektim, kımıldanırsam haşlanacaktım ve sorulan sorulara yaşamak cesaretinden mahrum olduğumu ispat edici budalaca cevaplar veremezsem yine pataklanacaktım.

Pataklanmadığım takdirde öğretmende doğduğum kin ve zehir dolayısıyla sopaya ve köteğe kat kat taş çıkaran sözümona moral bir dayağa uğrayacaktım. Keşke candan parlayan bir öfke harlayışıyla tuzu biberi yerinde al takke ver külah bir paparaya maruz kalaydım. Haşlanırdım, yanardım, fakat marifet yapıyoruz diye soğukkanla verilen yapmacık kadar yenilmez yutulmaz bir şey olmazdı. Zaten alelade dersler yetmiyormuş gibi bir de moral derse tabi tutulmam beni dayaktan kurtarmış olmuyordu. Çünkü dersin aleladesi ve morali bitip de oyun saatleri gelince kendisinden daha yaşlı ve daha kuvvetli öğrencilerden boyuna dayak yiyordu. Çünkü, kuvvetli öğrenciler hayatta kudretli sayılan insanlardan örnek alarak habire tahakküm ediyorlardı. Dayak atıcı babayiğitler 'kabadayıdır, cesurdur, messurdur' diye bütün öteki mahpusların veya öğrencilerin gıpta ettikleri bir model oluyordu.

Ders veren öğretmenler olağandışı düşünce

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

üretmemiş; olağandan başka harekette bulunmamış, güzellikle ilgilenmemiş. Olur olmaz yerde gülmemiş yahut kaş çatmamış, münasebetsiz bir halde bulunmamış insanlardı. İşte ben canlı ve yaşayıcı değil fakat ölü, mıymıntı ve can sıkıcı şeylerin gölgesinde güya inkişaf edip parlayacaktım. Geçmiş zamanın ufak tefek formülleriyle ifade edilemeyecek devasa fikir hareketleri olurken ben neyi öğrenecektim bilir misiniz? Öyle bir tahsil ki hiçbir şeye bir şey katmıyordu. Hiçbir şeyi değiştirmiyordu, hiçbir şeyi teşvik etmiyordu, hiçbir amaca da götürmüyordu. Benim gönlüm usançtan can çekişirken dört işleme kulak mı verebilirdim yahu?

Dört unsurun içinde insana en çok benzeyeni ateştir. Ateşin tamamen insan olabilmesi için, aklını başına toplayıp 'Aman sönmeyeyim' diye, sudan geçerken köprü kurması, 'Aman donmayayım' diye binalar inşa edip oda oda yanması lazım gelir. İnsan bitkilerin güneşten topladığı hidrokarbonu, yani kömürü güneş ışığı ve ısınıyı yer ve yazar.

Fasulye piyazının dinamik infilak kuvveti koca bir şehri göklere uçurur. Ben tutuşmaya hazır bir meşaleydim. Fakat ateşi olmayan o irfan ocağından hangi genç çırağ tutuşabilirdi.

Okul benim tutuşmaya hazır hayalimi tutuşturamıyor, bende hiçbir şey hakkında bir merak, bir yaratıcılık arzusu uyandıramıyordu. Tam tersine, bende insanoğlunun hayatının o dramatik akışına, güzelliğın herhangi bir görünüşüne karşı bir 'neme lazım'cılık, bir ilgisizlik hasıl oldu. Kendi kendime hepsi laf sen paraya bak demeye başladım. Bir de giyime kuşama, 'Hoş geldin, hoş bulduk, nasılsınız?' gibi etikete ait hususlara önem veriyordum. Bu yoldaki irfan, pek terbiyeli, pek sönük, pek na-

zik, pek haysiyetli köleler yetiştirmek için birebirdi, adam yetiştirmek için değil!

Ne var ki para ve giyim -yani aylık- dolayısıyla çocuklarla birlikte yaşamak zoru öğretmenlerin de cinine gidiyordu. Bu sebepten elingünün o, sürü sürü yumurcak ve tomurcaklarına ve onları dünyaya getiren analarına ve babalarına gizli gizli içten basıyorlardı küfrü.

Öğretmenler de tıpkı çocuklar gibi -hiç kötü niyetleri olmadan- doğdukları şu dünyanın böylesine lanet ediyorlardı. Çocuklar öğretmenlerin yüreklerinde sin sin yanan ağının farkına vardıkları için onlara karşı değme muzipliği ve yaramazlığı cana minnet biliyorlardı. Öğretmenin yürüyeceği yere sabun sürüp onu şapa oturtmaya çalışıyorlardı. Ben ise bu hapishane kılıkli okulda öğretmenlerin canlarının hiç olmazsa benim hayatım kadar sıkıldığını görüyor ve anlıyordum. Onları felaket arkadaşlarım sayıyordum. Bittabi onların enselerine lastikle leblebi atmaktan vazgeçiyordum.

Ders verilirken dinleyemiyordum efendim! Pencereden görülen masmavi, berrak ve tannan gökte dersten çok daha fazla hayat vardı. Ders diye söylenen söz de fersiz, renksiz, cansız ölü bir solucan gibi uzuyor, sönüyor, yürekler acısı, karın ağrısı şey bir türlü tükenmek bilmiyordu. Bana izah edilen konunun bu upuzun cenaze törenine katılamıyordum. Maviler bana özgürlükten, açıklıklardan, özgürce uçan kuşlardan, esen rüzgârlardan, ıssızlıkta fısıldayan ormanlardan, istikbaldeki güzel ve parlak ümitlerden bahsediyordu.

Okulun bir kütüphanesi vardı. Mavi gök ne kadar hayat dolu idiyse, kütüphanenin raflarındaki kitaplarda da o kadar hayat doluydu. Çölde kalan

yolcu suyun kıymetini anladığı gibi, ben de kitapların içindeki hayatın kıymetini okulda anladım. Ne var ki, dersleri ihmal ediyor diye kütüphaneden kitap almamı yasak ettiler."

Davut'u dinleyen öğretmenlerin büyük bir kısmı Davut'un söylediklerinin çoğunun doğru olduğunu görerek üzülmüyorlardı. Sıka öğretmenle şişman öfkelerinden kıpkırmızı olmuşlardı. Arada sırada birbirlerine, "Görüyor musun herif aleyhimizde neler söylüyor?" demesine gelen bakışlar salıyorlardı. Bir aralık dayanamadılar, ayağa sıçradılar ve ötekilere selam vermeden çekilip gittiler. Biri ötekine, "Görüyor musun herif bizi nasıl aşağısıyor, alışıldığı gibi, öğretmenlerin zarara uğradıklarından falan söz edeceğine adam zevzeklik ediyor. Bir kanun yapmalı, irfanın böyle manevi şahsiyetine hakaret edenin iyice canını yakmalı. Eğitimin bir sıkıyönetimi olmalı" diyordu.

Bu ikisi böyle konuşa konuşa uzaklaştılar.

BERGAMA CİVARINDAKİ, YARISI ÇINAR YARISI IHLAMUR OLAN AĞACIN ÖYKÜSÜ*

Bergama kenti ve 15000 kişi alan Akropolis Tiyatrosu

Balıkçı'nın "Anadolu Efsaneleri"ne "Filemon ile Busis" başlığıyla kısaltarak koyduğu bu söylence-öyküyü, '50'li yıllarda Cumhuriyet gazetesinde çıkan ve düzeltilecek yerleri belirterek bana verdiği kesiği asıl alarak yayımlıyoruz. Şu da var: Balıkçı; Ozan Osman Çalışkan'ın demesiyle "Ihlacınamur"u, Pergamon Akropolis Tiyatrosunun üstüne yerleştirmeyi teklif etmiş ve kabul edilmiştir (SG) www.gantey.org

Her ulusun Tanrıları o ulusun sosyal durumunu temsil eder. Birçok milletlerin Tanrıları evreni yaratıklarını iddia ederler. Greklerin Olimpiyalı Tanrıları hiç o durumda değildirler. Zeus ve komitesi onlardan önceki Tanrıları -yani Kronos ve komitesini- bozguna uğratıp alt ederler. Zeus başbuğ olur. Tam bir derebeyidir. Kardeşleri Hades ile Poseidon da başağalarıdır. Apollon Delfi'yi fetheder. Atena da Atina'da sahip kıran olur. Hepsi dairelerine kurulduktan sonra yaptıkları nedir? Dünyayı mı idare ederler? Tarımı mı geliştirirler? Sanat ve ticaretle mi meşgul olurlar? Hiç de değil. Neden bir iş görsünler? Kullarından gelen gelirlerle yaşarlar, kurban şeklinde vergi vermeyenleri göklerden şimşekler yağdırarak yakıp kebab ederler. Bunlar haşmetli talancılardır. Mütemadi bir ziyafet halindedirler. Dans ederler, mızıka çaldırırlar, gök gürültüsü gibi kahkahalar salarlar. Zeus dişi kulları arasında gözüne kestirdiklerini boğa, kuğu, kuş ve daha birçok şekillere girerek ayarlar. Kullarına ettiği muamelede adaletin zerresi bile yoktur. Hepsi de korkaktır. Çünkü savaştıkları zaman -pek ender savaşırlar a- bile ölümsüz oldukları için cancağızlarının tehlikede olmadığını bilirler. Bu Tanrılara ve Tanrılaşmış kahramanlara ait mitlerde insanın cibilliyet ve niteliklerini meydana koyan hemen hemen hiçbir özellik yoktur. İnsanın insani karakterini meydana koyan mitlerin çoğu Anadolu kökenlidir. Bunların arasında Busis (Baukis) ve Filemon (Philemon) miti dikkate değer.

Frigya'da, şimdiki Bergama'ya yakın dağların birisinde bütün köylüler tarafından bir mucize olarak gösterilen bir ulu ağaç varmış. Ağacın bir kısmı çınar ve bir kısmı ıhlamur olmasına rağmen bir tek

gövdeden çıkıyorlarmış. Bu ağacın neden böyle olduğunu halk birbirine anlatırmış.

Bazen Zeus, Olimpos Dağında boyuna ambroziya kevseri içmekten, Apollon'un lirini dinlemekten ve zarafet perilerinin dans etmelerini seyretmekten bıkip usanırmış. Sıradan ölümlü bir insan kılığına girer, insanların arasında gezer ve sergüzeşt peşinde koşarmış. Kendisine bu gezilerde Tanrıların en kurnazı olduğu için Hermes eşlik edermiş. Gene bir gün Zeus elindeki şimşekleri, Hermes de iki yılanlı değneğini bir tarafa bırakarak eski püskü giysiler giydikten sonra Frigya taraflarındaki bir şehre varmışlar ve Tanrı misafiri olarak kabul edilmeleri için çalmadıkları kapı bırakmamışlar, fakat her çaldıkları kapı, ev sahiplerinin yürekleri gibi kendilerine kapalı kalmış. Enikonu taban teptikten sonra damı yerden pek yüksek olmayan fukara bir kulübeye varmışlar. Orada Busis ile Filemon otururlarmış. Bu mutlu çift, karı koca olarak orada uzun seneler sevgi ve fukaralık içinde yaşamışlar ve ihtiyarlamışlarmış. O evde efendi ve hizmetçi yokmuş. Karı kocanın ikisi de birbirinin efendisi ve hizmetçisi imiş. İkisi de birbirine emirler eder, ikisi de birbirine itaat ederlermiş.

Yüksek ve tumturaklı kapılardan kovulan Tanrılar fukara evin kapısından eğilerek içeri girmişler. Karı koca konukları içten gelen bir sevinçle karşıladıktan sonra, topu topu iki alçak iskemleyi yükseltmek için onların üzerine saman doldurulmuş iki torba koymuşlar. Ondan sonra Busis ocağa gidip korların üzerinden külleri sağa sola itmiş, kuru yapraklar ve ağaç kabukları koyarak ateşi üflemiş, alev dilleri peyda olunca ateşin üzerine çürük zeytin kökleri istif etmiş. Bu esnada kocası Filemon bah-

çeden bir lahanaya getirmiş. Busis lahanayı ayıklayıp da güvece koyarken, Filemon asılı duran kuru etten bir dilim kesip getirmiş. Ondan sonra bir tahta kaba su koyup ateşin yanında ısıtmışlar ve karı koca iki konuğun ayaklarını yıkayıp kaba saba, ama, tertemiz havlularla kurutmuşlar.

Yemek pişince karı koca güzel koksun diye masanın üzerine titrek ellerle mis gibi kokan yaban nanesi sürmüşler. Üzerinde uyudukları derme çatma sedirleri de konuklarını yan gelmeleri için sofranın yanına çekmişler, masanın bir ayağı pek kısa imiş. Bu kusuru Filemon onun altına bir kırık çanak parçası koyarak tamir etmiş ve sofranın üzerine siyah ve yeşil zeytinler, kırmızı turplar, salata ve küllüde pişmiş yumurtalar koymuş.

Konuklar masada yer alınca Filemon bir tahta testiden -daha ziyade sirkeye benzeyen- şarap ikram etmeye koyulmuş. Ne var ki karı koca, şarap kupalara konulduğu halde, testideki şarabın hiç azalmadığına dikkat etmişler. O zaman konuklarının Tanrı olduğunu anlamışlar, dizüstü gelip affedilmelerini yalvarmışlar.

Busis ile Filemon'un topu topu bir kazları varmış. Onu yemek için değil, fakat kulübelerine bekçilik etmesi için beslerlermiş. Kazı kesip pişirmek için karı koca, kazı tutmaya çabalamışlar, fakat ihtiyarlıktan koşamadıkları için kazı tutamamışlar. Kaz gidip iki Zeus'un bacaklarının arasına sinmiş.

Tanrı'ar o zaman iki ihtiyara buyurun çıkalım, demişler. Tanrılar önde, ihtiyarlar arkada bir yamaça tırmanmışlar, dönüp şehre bakınca şehrin su altında boğulduğunu, fakat kulübenin durduğu yerde büyük bir mermer tapınağın yükselmekte olduğunu görmüşler. Tanrılar, ihtiyarlara, "Ey iyi adamlar, ko-

nukseverliğiniz ödölsüz kalmayacak, dileyin ne dilererseniz," demişler. İhtiyarlar birbirine fısıltılarla danıştıktan sonra Filemon, "Biz bu ihtiyar yaşımıza kadar beraber yaşadık, özlediğimiz şu ki, birimiz daha önce ölüp ötekini ihtiyar kollarla mezara taşımak acısı çekmeyelim. İkimiz de aynı anda ölelim," diye yalvarmış. Ricası kabul edilmiş ve ikisi tapınağa bekçi tayin edilmişler.

Aradan yıllar geçmiş, karı koca daha ne kadar ömürleri varsa yaşamışlar. Bir gün tapınağın önüne oturup güneşler ve gençlik çağlarını yadederkken Filemon, Busis'e bakar ve onun taze yeşil yapraklarla titrediğini, Busis de başını Filemon'a döndürünce onun kollarının dallara dönmekte olduğunu görür. İkisinin de ayakları artık yere köklenmekte, ağaç kabuğu da gövdelerine ayaklarından yukarıya yayılmaktadır. İki ihtiyar birbirine, "Mesut yaşadık" diyerek vedalaşmaktadırlar. Kabuk dudaklarını örterken, o sırada oradan geçmekte olan bir yolcu, bir dalın öteki dalla konuşmakta olduğunu sandığı bir ağaç görür. "Acaba bana mı öyle geliyor," diye hayret içinde durakalınca, demincek işittiği insan sesinin ağaçların rüzgârda fışıldayan yaprakları olduğunu anlar.

Bu miti birçok şairler konu edinmişlerdir. Bazı musiki kompozitörleri miti musikiye çevirmişlerdir. İlk önce konuşan insan sesleri gibi notalar duyulur, yavaş yavaş sesler bir ağaç fısıltısına dönerek kaybolur.

MERHABA AKDENİZ*

KOCA ORFOZ

Üç arkadaş balık avına çıkmışlardı. Rüzgârını bulmuş olan kayık, havaya fırlayacakmış gibi hız alıyor; dalga, püskürme, serpinti, köpük halinde, paldır küldür ilerliyordu. Adalar, kıyılar, ormanlar, uçurumlar, hep arda doğru kovalaşarak, birbirinin üzerine abana abana kaçıyorlardı.

Ege Denizi'nde sırtı diye anılan, sürütme avı ipini Veli tutuyordu. Rakı şişeleri Deli'ye, dümen de Tepeli'ye emanet edilmişti. Birden Veli, neşeli bir nara attı. Tepeli, kayığın yolunu kesmek için orsa etti. Çünkü orsa ederek yol kesmeyecek olsaydı, hızla balığın oltaya takılmış olan yerini -sözleyin- çenesini koparacaktı.

Veli, ipi alabildiğine çekiyordu. Taa arkada dört beş karış uzunluğunda canlı bir gümüş parçası, yeşil denizden sıçradı. Üç balıkçı birden, gırtlaklarını koparırcasına "sinagrit" diye haykırdı.

Doğrusu, kaçırmaya gelmezdi. Deli hem sövüp sayıyor, hem de yalvarıp dua ediyordu. Tepeli de, "Aman şöyle edin, böyle edin" diye öğütler veriyordu.

Veli'ye gelince, o hem küfrediyor, hem dua ediyor, hem de bol keseden nasihatlar da bulunuyordu. İşte hemen oracıkta vakte bir şeycikler oldu. Ya zıvanasından, yayından boşanarak ve alabildi-

ğine uçararak, yüzyıllık zamanı bir saniyede tüketip attı, ya da zingadak yerinde saplanakaldı.

Her ne halse, gerçekte bir dakika bile sürmeyen, fakat balıkçılara göre yüzyıldan fazla uzayan bir zaman, onlar, küfür ve dua edip öğüt vermekten başka bir şey yapmadılar. Sonunda öfkesinden kızarıp bozaran, ağzından sular püsküren balık, kuyruğu ile tekme ata ata, güm diye kayığın güvertesine düşürüldü. Üç avcı birbirlerine sarılıp sevinçlerinden bir Balkan sirtosu, hora tepişine benzer bir dansla güverteyi davul gibi gümbürdettiler.

Kayık yine yol aldı. Bu sefer Tepeli sırtıya, Veli de dümene geçti. Derken Tepeli'nin kolu saraya tutulmuş gibi sarsılmaya başladı. Herhalde bu kez takılan nesne, bir balık değil, fakat bir alamet, bir ada olacaktı.

Tepeli'nin yüzü kıpkırmızı kesildi, sesi kısıldı. Veli telaşından Deli'nin istif ettiği rakı şişelerinin üzerinde zıpzıp hoplayarak çoğunu kırdı. Tepeli her nasılsa sesini buldu. "Orsa alabanda, bre herifler" diye gürledi. Veli gövdesinin bütün yüküyle dümenin yekesine dayandı.

Kayık dünyadan büsbütün ayrılacakmış gibi göğe doğru atıldı. Şonra rüzgâra doğru yükselirken güvertesini dimdik bir kiremit damı gibi eğip yasladı. Elleriyle güç bela ambar tavanına tutunabilen Veli'nin ayakları altından farslar kayboluverdi. O orada armut gibi sarkmış, havayı tekmeliyordu. Veli, elleriyle ayakları üzerine gelmiş denize başaşağı dalanlar gibi ardı havaya kalkmıştı. Olanca kuvvetiyle skutaya asılıyordu. Geminin sancak punyaları, hatta küpeşteleri adamakıllı denize batmıştı. Tepeli, "Aman korkmayınız, batarsak batalım. Kocaman

bir orfoz, yahu! Aman kaçırmayalım!" diye avaz avaz yalvarıyordu.

Yelken yırtıldı ve bir sürü kurdele halinde rüzgârda yapraklandı. Kayık hızla dönerek pruvasını rüzgârın gözüne dayadı ve durdu.

Balık asılınca ipi koparıp kaçmasın diye Tepeli yavaş yavaş balığa kaluma, yani ip veriyordu. Tepeli'nin avcu ipi sıkılmaktan kırmızı bibere dönmüştü. Fakat o an, kolu bile koparılmış olsaydı duymayacaktı. Tepeli her ne kadar cimri davrandıysa da, balık eldeki ipin topunu da çekip götürmüştü. Artık balığa verilecek ip kalmamıştı. Tam o sırada, balık asılmaktan, ip almaktan vazgeçti. Tepeli ipi harıl harıl geriye alıyordu. Ve geriye aldığı her karış ipi Tanrının büyük bir iltifatı ve yardımı sayıyordu.

Dünyada bin bir çeşit başarı vardır. Fakat acaba hangi başarı tutulan bir balığın götürdüğü ipten gerisin geriye karış karış çalınan ip kadar hoştur? İşte tam o sırada Hazreti Allah Tepeli'ye karşı, sekiz kollu bir Hint Tanrısına karşı davranıldığından çok daha cömert davrandı. Tepeli'nin kolları Allah tarafından bini bile aşmıştı. Durmamacasına bin kolla ipi çekiyordu. Çevredeki çamlar, denizler, koylar, burunlar başında fırl fırl dönüyordu.

Tepeli'ye yardım için Veli bir aralık ipi elinden almak istedi. Tepeli oracıkta ölüvermiş olsa bile, ipten vazgeçmeyeceğini kızgın kızgın haykırdı. Veli, ağ kepçesiyle yardıma koşayım derken, pantolonunun paçası güvertede serili duran takımların birisinin iğnesine takıldı. Güverteden tepetakla kayığın ambarına devrildi. Baş yarıldı. Ayağa kalkınca ilk işi,

"Nasıl, balık geldi mi?" diye sormak oldu.

Bu kez yakalanan, ayı gibi bir orfoz balığıydı.

Üstü kahverengi-lacivert hareli, karnı turuncu, mavi benekli bir azmandı. Yeşil sulardan geliyordu. Fakat kayığı görünce, bir torpido destroyeri gibi yana fırladı. Tepeli az kalsın, yürek çarpıntısından patta-dak güverteye cansız düşecekti.

Ambardan çıkmayı başaran Deli,

"Aman kaçırmayalım, orfozların imparatoru, dedesi, daniskası bir orfoz yahu!" diye naralar atı-yordu.

Balık, yeldeğirmeni kanadını andıran kuyru-ğuyla, kayığın bordasında, suya bir şaplak aşketti. Sular havaya fırladı. Avcılar tepelerinden tırnakları-na dek sırsıklam oldular. Ne var ki; Allaha çok şü-kür, Deli, balığı iki gözünden tutarak kayığa almış-tı.

Orfozun dana gözleri kızgın kızgın bakıyordu. Kulakları koskocaman bir demirci körüğü gibi üfle-yip püflerken, kuyruğu güverteyi şap şap dövüyor ve onu Bağdat kösü gibi gürletiyordu.

Avcıların yüzleri kırmızı güneşten, sahtiyana dönmüştü. Burunlarının derileri soyulmuş, kuruduk-ça yenilenen püskürmelerin katmerli tuzu, kaşların-da, saçlarında ağarmış, sırsıklam giysilerinin üzeri yer yer ve renk renk balık pullarıyla donanmıştı. Kan ter içinde, güverteye bağdaş kuruyorlardı.

Marathon, Cressy ve Waterloo Savaşları olur-ken, "Dur bakalım, şimdi ne yazacağız?" diye, elin-de kalem, sonucu bekleyen ak sakallı tarih, avcılar avlanırken öylece duraklamış ve beklemişti. Şimdi o kapkalın ve ağır tarih kütüğüne, güvenle "on beş kiloluk orfoz" diye kayıt düştü. Tarihte bunca güm-bürtü ederek gelip geçmiş nice nice imparatorlar ve taçlı kafalar vardır. İşte onlar oracığa gelip Deli, Veli ve Tepeli'nin o andaki gurur ve kuruntularının

huzuruna çıksalardı, dünyada çağ açmak, kapamak ve değiştirmek gibi marifetlerinin ufak tefekliğinden utanır, geldikleri gibi, yerin dibine geçerlerdi. Balıkçılar kürekleri taktılar. Yılanımsı bir boğazdan içeri daldılar. Burası Çatı limanıydı. Geçit bir sağa, bir sola gidiyor, sanki denizle tango ediyordu. Yeşil denizse akışını kıyının gidişine uyduruyor, naz ediyor, kız gibi süzülüp salınıyordu.

Çatık Boğazın ta dibinde ufacık, tostoparlacık bir koy, güneşte pırıl pırıl parlıyordu. Dibin renk renk âlemi, yeşil bir duvak altında gülümseyen gelin gibi hayal meyal sezilebiliyordu. Kıyılar, bu güzel yüze gönül vererek mersin, çam, defne ve çiçeklerinden bir çelenk dolamıştı.

Balıkları pişirip yerken Deli dile geldi,

"Acaba İngiltere Kralı Corç balığın böylesini, yerin böylesine güzelinde yiyebilir mi?" diye sordu.

Ötekiler, koyu seyredalmışlardı. Cevap vermediler. Deli yine,

"Acaba kenttekiler neyle uğraşır, ne yaparlar?" diye sordu.

Yine sözüne kulak veren olmadı. Yaratılış umursamadan, bütün rüzgârlarıyla ıslık çalıyor; dalgaları kumsala yayarken, o ıssız yerde, usulcacık, "Ben ne dilersem onu yaparım..." diye fısıldıyordu.

DENİZİN ÇAĞIRIŞI

Babasının parası yok, çoluğu çocuğu çoktu. Masrafları kalem kalem kâğıda yazılıp hesap edilseydi, bu hesaptan topunun da ölmüş bulunduğu anlaşılırdı. Oysa hepsi yaşıyordu. Dahası da var: Çektikleri bunca sıkıntıya karşın -tıpkı zengin para toplayıcılarında olduğu gibi- daha yaşamaya başlamış olmadıkları kanısını besliyorlardı. Gelecekte yaşamaya başlayıncaya dek raslanagelinen zorluklar "gelgeç güçlükler"den sayıldıkları için, onlara göğüs gerilirdi.

Büyük oğlan artık on dokuzuna basmıştı. Babasına yük olmamak için başının çaresine bakmaya karar verdi. Rençber mi, çoban mı, kahveci mi olacaktı? İçinden bir ses, cankulağına "deniz" diye fısıldadı.

Babası,

"Denize giden onmaz, donar!" dedi.

Onmazsa onun umrundaydı sanki: Orada, saplanakalış değil, gidiş vardı ya! Kendisi de nerede bulunursa bulunsun, onun ötesinde bulunmayı özlerdi. Dünyaya bir kez geliniyordu. Bu kadar büyük fırsatı doğrudan doğruya yaşamayacaktı da, "Yarın yaşayacağım, rahat edeceğim" diye, yerinde saplanakalarak yaşamaktan vaz mı geçecekti?

Gitmeden önce ana babaya, kardeş kızana "allahaismarladık" diyerek, onların yüreklerini oy-

natmayı gereksiz buldu. Onları ağlatmakla, uzak-tan mendil sallatmakla, yazık etmiş olurdu onlara. Bir kâğıt bıraktı ve çekti gitti. Orada, sefer sonunda yine köye döneceğini yazdı. Eh, dönmeyecek miydi? Dönecekti bittabi.

Denizde gördüğü ilk şafak biraz acıklı oldu. Acemiydi. Deniz rüzgârı saçlarına, köyün harman yerinde takılakalmış son saman çöplerini uçurup kendi tuzlu kokusunu vermemişti daha. Gözlerinde hâlâ Kara Emine'nin bakışı tütüyordu. Kara kız, güneşte orağı çaldı mıydı, orak şimşek gibi çakar, başaklar, tabur tabur birbiri üstüne yıkılıverirdi. Gâvurun kızının gözleri de öyleydi. Onu sanki bin yürekle severdi. Fakat gözleri parladı mıydı, yüreğinin bini de bir tane gibi doğranırdı. Hele gülüşü, kırılan camlar gibi şangırr diye çınlayınca, çeşme başındaki asık suratlı kara selvi bile tepesinden tırnağına dek titrerdi. Açık denizde görüldüğü gibi, ilk şafak amma da ıssızdı. Orada ne komşuları Happe (Habibe) Ninenin horozu ötüyor, ne Durmuş Ağanın eşiği anırıyordu. Nerdeydi o aydınlanan cami minaresi, damlar, evler? Çırçıplak deniz! Geniş, engin, تنها, bomboş uzaklıklar. Bir yalnızlık, bir ürküntü, her yanda okyanusun karanlık derinlikleri...

"Mayna papafingo!", "Maestrayı topla!", "Mayna kontra-flok!", "Mayna iki straliyera!", "Randaya iki kat camadan!..." Bundan sonra kala kala yalnız trinkettina ile biricik bir flock, mudadaki gabya, bir de abassogabya kalmıştı. Yine maşallah, sanki yirmi mil hızla fırlıyorlardı. Gemi pruvası dalgaları iterek, birbirine katıştırıyordu. Gemi bastonunun altında dalga kalabalığı birikip kabarıyordu. Su, sel boşanırcasına, geminin başından güverteye şarıl şa-

rıl akıyordu. Batıda son yıldızlar ağarıyordu. Denizde, hallaç pamuğu gibi savrulmaktaydı. Şaka değil, rüzgârdı bu. Sanki her yönden birden esmeye başlamıştı.

Gemiciler, ne söylediklerini birbirlerine duyurabilmek için, seslerine yirmi lodos kuvveti veriyordu. Bir sağnak, trinkettinayı cııırrrt diye yırttı; serene dolak gibi doladı. Ama iş bu kadarla mı kaldı? Bir top patladı. Abassogabya kulaktan kulağa caart diye ikiye bölündü. İki parça da rüzgârda gürleyip silkinmeye başladı. Direk, babası tutmuş derviş gibi, zangır zangır titriyordu. Yelken parçaları, onu sarsa sarsa, söküp takımıyla götürecekti. Ne var ki; gemicilerin keyifleri tıklarındaydı. Göz açıp yumuncaya kadar yelkenler sarılmıştı. Direkler, direktan çok, sargılanan ve havaya dikilen iki sakat bacağa benziyordu.

Mehmet,

"Acaba gemi nalları mı dikeyor?" diye sordu.

Yanındaki,

"Dur bakalım, bu birinci merhaba! Şaka kaldıramıyor musun yoksa?" diye cevap verdi.

Denize tükürdü. Tükrüğünün arkaya kaçış hızına baktı. Mehmet'e,

"Alimallah, on milden aşağı yapmıyoruz" dedi.

Mehmet'in gözlerinde Kara Emine'nin bakışı tütüyordu. Eğer o gözleri satabilseydi, dünyanın en zengin kraliçesi onları, bütün elmaslarını vererek satın alır, o gözlerin parlaklığını bir kelepirci sayar, "Ucuza aldım" diye sevinirdi.

Neyse... Altı aydır denizde mekik dokuyordu.

On gün sonra dönüş yolculuğuna girişeceklerdi. Eh, az çok para da yapmıştı. Köye varınca ilk işi

Emine'yi istemek, bir de tarlacağız almak olacaktı. Bu deniz işi, iş miydi a canım?

Artık dönüyorlardı.

Pruva podostomosunun yardığı her dalga, onu bir dalga boyu köye yaklaştırıyordu. Nöbetçi arkadaşlarıyla çene çalıyordu. Birisi,

"Karaya ayak basınca, hemen yere kapanıp toprağı öpeceğim; bir daha denize açılırsam iki olsun" diyordu.

Hükmünü vermiş insanlara özgü bir kesinlikle denize tükürdü. Rüzgâr, kendi tükürüğünü yüzüne yapıştırdı. Konuşurlarken, yüksek sesle, apaçık, kısa kısa ve kesin söylerlerdi. Çünkü bu sıradan sözleri söylerlerken, derinden derine içlerinde, anlata-mayacaklarını bildikleri bir şey vardı.

O gece hava sıcaktı. Mehmet, güvertede baş başa verip uyumakta olan arkadaşlarına baktı. Bir savaş alanında uykuya dalmış askerlere benziyorlardı. Gözleri uykuya açılırken düşünde, önünden Kara Emine'nin geçtiğini gördü. Yürür ve adım atarken, alaca şalvarının havada çizdiği şiirin ölçüsünü yürek atışlarında duyuyordu. Ellerini uzatıp Emine'ye, "Ya sükûnetimi bana ver ya da bırak, birbirimize dolanalım uçalım!" diye bağırısı geldi. Hava ılık olduğu için battaniyesini getirmemişti. Kuş tüyünden yumuşacık gülüşen yıldızlara bürünerek uyudu. Dudaklarında bir çocuk gülümsemesi vardı.

Artık ertesi gün köye varılacaktı. Rüzgâr pek düzenli esiyordu. Gemi arması, kâğıt üzerine çizilmiş bir geometri şekli kadar hareketsizdi. Kontrin yelkeni, insanın varamayacağı sanılacak bir yükseklikte gerili duruyordu. Direk başı, Altı Kardeşler yıldız kümesiyle donanmış gibiydi. Bastonun ucun-

da Andromeda yıldızı çakıyor, ışığıyla pruva vardıya fenerine rekabet ediyordu. Ortada çıt yoktu. Yelkenler, bir heykeltıraş eliyle apak mermerden yontulmuş olsalardı bunca hareketsiz duramaz ve işlerini böylesine sessizce göremezlerdi.

Ertesi sabah tayfanın birinin elinde sabun kalıbı, berikinin elinde sünger, ötekinde bir kova su, birbirlerini gıcır gıcır yıkıyorlardı. Kimisi en yeni ve en gösterişli gömleğini yamıyor, kimisi ayakkabılarını onarıyor, kunduraların pek eskilerini kesip bıçak kını dikiyordu.

Öğleye doğru -açık denizde- kendi kıyılarından iki üç balıkçı kayığına rasladılar. Selamlaştılar. Akşama doğru, önlerine, köylerinin dağları dikildi. Dağlar yavaş yavaş gökleri kapladı. Gitgide geminin üzerine abandı. Havadan sarkıyormuş gibiydiler. Her gemicinin köyü, yamaçlarda, yeşillikler arasında bembeyaz ağarıyordu.

Ne var ki; düne kadar "köyümüz", "evimiz" diye can atanlar; özlemiş oldukları yeri görünce, oralara karşı katıksız bir kayıtsızlık duyuyor; o yerlere karşı sevinç yerine, içlerinde derin bir hüznün buluyorlardı. Köyleri, gözlerinde sönüp kül oluyordu. Mehmet; baba, ana, kardeş ve özellikle Kara Emine'nin içinde yaşadığı kendi köyüne göz değdirir değdirmez eteklerinin zil çalacağını ve parmaklarını şakırd data şakırd data, güvertede hora tepeceğini sanmıştı. Kendi kendine, "Hani ya?" dedi.

Gemi koyun kanalından içeriye dalarken, karşılıklı kıyılar birbirlerine bir şeyler fısıldadı. Hemşehrilerini tanıyor ve onların asık suratlarına bakarak, elatından alay ve fiskos ediyorlardı galiba.

Bütün tayfa sandıklarını ve torbalarını başaltından güverteye taşımışlardı. Günlerden beri bağlı

duran demir, sert bir hırıltıyla denize daldı. Tayfa hiç acele etmeden, ayak sürçe sürçe dışarı çıkmaya başladı. Gece, bir kişinin, nöbetçi olarak beklemesi gerekti.

Mehmet,

"Ben beklerim," dedi.

Sandığının üzerine oturdu. Cıgarasını tellendirdi.

İşte, muradına ermişti. Köye bakıp dururken, yüzünü yavaş yavaş denizden yana döndürdü. Canı sıkılıyordu. Aşağıya, başaltına indi. Kimsecikler yoktu. İçinde bir yoksulluk, öksüzlük duydu.

Denizciler birlikte sıkıntı çekmiş, birbirlerine dertlerini yanmışlardı. Birbirlerine karşı, birlikte büyümüş olanlardan çok daha fazla yakınlık duymuşlardı. Evet; hepsinin şurasında ya da burasında bir kusuru vardı. Ne var ki; Mehmet'in dostluğu hesapla gelmiyor, ona, uykunun geldiği gibi geliyor ve dinleniyordu. "Ben dostuma şu kadar sevgi ve erdem verdim. O ise bana borcunu şu kadar ödedi" diyerek, işi bakkal alışverişine döndürecek değildi ya!

Ertesi günü, gemisinin bordasında yatmakta olan koca bir gemiye tayfa yazıldı. Güneş batarken, Mehmet'in binmiş olduğu gemi, ufkun ötesinde kaybolup gitti...

DENİZKIZI ADASI

"Aman," dedim, "şafaktan önce gel de beni uyandır. Şu karşıki adayı görüyor musun? Düşüme giriyor. Şafaktan önce orada bulunalım."

"Olur. Ona Denizkızı Adası derler. Ben seni gece uyandırırım," dedi.

Oraya gidip balık avlayalı yıllar geçti. Oraya balığa gittiğim zaman, zaten yaşını başını almış bir adamdım. Bu dakika ölecek ve ölürlen de bunca yıllık hayatımın, canımda iz bırakmış olaylarını gözden geçirecek olsam; şu kadar para kazanmış olduğum için mutlu ya da şu kadar para ve mevki kaybetmiş olduğum için de acı sanmış olduğum bütün olayların hepsi küçülür küçülür de kala kala o ada kıyısında avlanmış olduğum günün anısı, bütün hayatımın en tez bir yaşayışla dopdolu ışıldayan bir anısı olarak kalır.

Gözlerim alacakaranlıklaşıırken o anı, gördüğüm son ışık ve gönlümün tattığı son sevinç olacak.

Güneşin kız kardeşi Eos (yani Arşipel şafağı), gül renkli aydınlığı kucaklamış, ufukta ağarıyordu. Çizgi çizgi pembe ışıklar, parmaklarıydı. Sıra sıra yatay bulutlar sanki bir "harp"ın teliydi. Işıkla inlemeye koyuldular. Denizine de, göğüne de pembe berraklık ve ışık yayılıyordu. Yanımda kürek çeken Mehmet'e,

"Buraya neden Denizkızı Adası diyorlar?" diye sordum.

"Buraya ay ışığında deniz kızları gelirmiş. Ben görmedim. Yalnız bir iki gece, adanın ay ışığında saldığı gölgede, denizi şapur şupur öttürdüklerini duydum. Dalgalar üstünde hayal meyal ağartılar yüzer gibi oldu. Çınlayan bir kahkaha, tüylerimi tuhaf tuhaf ürpertti. Korktum desem yalan, korkmadım desem de yalan. Benim de gülesim geldi. Aklımı oynatırım diye küreklere davrandım."

"Neden? Onlar insanı çıldırtırlar mı?"

"Dedem görmüş. Kendisi, paraya pula gönül verir bir adam değilmiş. Fakat, bunlardan birine gönül vermiş. İşte, ondan sonra adama bir hal olmuş. Babam bu adaya uzaktan bakar bakardı da, dedemin dediklerini anlatırdı. (Mehmet cıgarasını çekti, konuşmak istediğı besbelliydi; ben de kışkırtıyordum. Yanık sesliydi.) Babam anlatırdı. Şu gördüğün Sporad Adalarının bir koyu, bir körfezi yokmuş ki; dedemin kayığı orada beşik gibi sallanmış olmasın. Gündüzün de, gecenin de on ikişer saatinin pek azını karada yaşarmış. Fırtına kopunca, ceviz kabuğı gibi küçücük sandalını, kopan kıyamete birer sessizlik sarayı olan mağaraların içine çekermiş. Issız kıyıların تنها gezicisiymiş. Yapayalnız yaşarmış. Babama anlatmış,

– Çocukluğumun oyun arkadaşları, bu küçük adalar, çığırışan deniz kuşları, sıçrayan yunuslar, eller gibi çırpışan dalgalardı. Fakat asıl hayatımın tacı, tam bir sessizlikti. Mağaranın dibindeki yumuşak kuma boylu boyunca uzanırdım. Mavi denizler kıyıya yanaşırken berrak zümrüt olur, sonra en saf göğün en beyaz bulutu gibi bembeyaz köpürürdü. Suyun altın, yeşil ve mavi yansımaları mağaranın

tavanında yürüdü. Sular böylece bana renklerini verirken, sarkıtlardan damlayan sular, ayrı ayrı notalarda öter ve bana suyun sesini verirlerdi. Yelkenimi açmak için böylece beklerdim. Kızaran bir yaz akşamı olmazdı ki; kayığımıyla yeşil kıyı ve beyaz kumsalları kıyılamakta bulunmayayım. Tepeden eteğe gelin duvağı gibi çözülüp salınan çoban kavalının sesi, dupduru havada, hesaba gelmez uzaklıklardan çağırıyormuş gibi olurdu. Yaşamış olduğum bir gün yoktu ki; şafak kırmızısının denize taşıp akışını upuyanık ve dimdik seyretmemiş olayım. Neyleyim kefen gibi yatak çarşaflarını, uyku mahmuru çapaklı gözleri? Ağlarım kıyının sakız dallarında asılı kururken, çimenler üzerine çeşit çeşit balıklarımı serer, üşüşen fukara köylüleri, denizin en lezzetli balıklarıyla beslerdim..."

"Deli gönül uslanır mı hiç? Hasret çekiyordum! Gönلüm bu güzelliklere kanmıyor da kanmıyordu. Deniz suyunu içen içtikçe susarmış. Yemek yer, sindiririz; yediğimiz yemek biz oluruz. Bu güzelliğı neden içime alamıyor ve kendim edemiyorum diye hayıflanıyordum. Denizin dibinde dilediğim gibi gezemediğim için üzülüyordum. Denizin dibine bakınca, denizin yüzü bana dapdar geliyordu. İşte bunun için koyun birinde bir başıma kalınca soyunur, kendimi derinliğe verirdim. İçim yanardı. Berrak ve yumuşak suların, göğsüme ve dizlerime pürüzsüz süzölüşünü neden içime, ciğerlerime alamıyorum diye kendi kendimi yiyordum. Neden o kıprayan renkleri soluyamıyordum. Efendim? Gün olurdu, balık avını büsbütün unuttur, dalar çıkar, on iki saatin onunu denizin dibinde geçirirdim. Sabah ışığına kanat salan kuş gibi, irademi dip karanlıklarında

deniyordum. Ege dibini sana anlatmaya ne hacet a evlat? Sen balıkçısın; benim kadar bilirsin. Ters çevrilmiş uçurumu andıran dibin yüksek kubbele-
rinde ışıklar, yelpaze gibi açılan ışınlarıyla boşluğu tel tel keserler. İncinin gümüş yüzünde parlayan masum bir pembe vardır. Sipsivri tepelerin kayasından kayasına mahyalar kurulur. Batmış gemilerin kaburgaları ve direkleri karanlıklarda ışıldar. Deniz dibinde ahtapot ve balıklara yüzyıllarca yuvalık etmiş şarap testileri, dudaklarından balık ve yeşil damlacıklar solurlar. Renkler dip ovasının âlemine, kum saati rıhlarının kolay akışıyla akarlar, karanlık ovaya hale hale yayılırlar. Beklerdim karanlık sessizlikte! Neyi? Bir çılgılığın çınlamasını!..

Neyse, denizin dibine alışayım diye gece gündüz çabalayıp dururken, kapkara sevdanın öz zindanına vardım. Ve orada mahpus kaldım. Âşık Garip geze geze ne ararmış, onu kestirir gibi oldum. Onu derin ve koyu zümrüt sular içinde parıl parıl bembeyaz gördüm. Kulağımda, hatta içimde de çılgılığı çınladı."

"Neyin?"

"Denizkızının! Sevmek söz ya da duygusunun gövdesi ve kemiği olsaydı eğer, sevmenin ta apak kemiklerine, ateş dolu iliklerine kadar sevdim diye bilirim. Daldım! Kovaladım! Gece oldu. Işıldaya ışıldata kaçıyordu. Daldı. Daldım. Yüze geldi; yüze geldim. O yüzdü; ben yüzdüm. Adanın çevresini kaç kez dolandık, bilmedim. Çil çil gülüyordu. Deniz tuzu gibi ısıracı ve şakrak bir gülüştü o. Ay kalktı. Ne koskocaman aydı; gözlerim faltaşı gibi açıldı. Bembeyaz! Yusuvarlak! Ben mi, o mu, ay mı, ada mı dolaşıyordu, farkında değildim. Ha tuttum, ha tutuyorum diye, ardınca, alabildiğime kucaklıyor-

dum. Bana dönüp baktıkça ay ışığını kara gözlerimde görüyordum. Gövdesi, çalkanan ay ışığında, ay ışığıydı. Şimdi tuz buz oluyor, parçalanıyor, sonra cıva gibi kavuşuyordu. Kollarımı saldım. Belini sardım. Koynuma çektim, eriyiverdi. Bağıma bastığım, ay ışığıydı. Onu daha ötede gördüm. Yüzdüm! Yüzdüm! Yüzdüm!.. Gönlüm çil çil çığırdayan gülüşüne, aya ve adaya sarıla sarıla döndü, döndü; burgaç halinde kendimden geçtim. Ama işte ondan sonra, ay aydını beni hep orada buldu..."

Mehmet anlatırken güneş batıyordu. Adanın kayaları, yarıları diklemesine denizden çıkıyor, evreni saran kızılık ortasında dev gibi bir orgun ateş sütunlarını andıran boruları uluyordu. Otuz mil eninde bir dalga, dünyanın bütün okyanuslarını dolayıp geliyormuş gibi davranarak, harlayan köpüklerinde taşıdığı gökgürültüsünü, adanın kıyılarına serdi. En esrarlı mağaralarına dek zangır zangır titreyen ada, müziğini kıpkızıl bulut halinde göklere verdi. Martı alayları adanın üzerinde kıvılcımlar gibi savruluyordu. Gerek benim, gerek Mehmet'in içimizde sonsuz bir heyecan vardı. O küçücük kayıkta bir çöp parçası gibi inip çıkarken, okyanusu armonika gibi öttürdüğümüzü sanıyorduk. Aklımızı başımıza toplamaya çalıştık.

Mehmet'in birdenbire saçları diken diken oldu:

"İşte denizkızı!" diye haykırdı ve parmağıyla adayı gösterdi.

Adaya baktım. Köpükler arasından kayaya bir fok balığının çıkmakta olduğunu gördüm:

"Hakkın var, hakkın var Mehmet!" diye bağırdım.

Şaka değil; Pan bu yerlerin yerlisiydi...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

DEPREM

Büyükada'da, iskelenin yanındaki tavanı basık balıkçı kahvesindeydik. O kara kış gününde alamanacılar, voltacılar, gırgırcılar, ıgırpçılar, ağcılar, manyatacılar, balık temizlenen yerlere kedilerin toplanması gibi, sobanın çevresini sarmışlardı. Cıgara dumanı ortasında öksürük, aksırık, içilen kahvelerin höpürtüsü, karıştırılan çay fincanlarının şıngırtısı ve sesler duyuluyordu. Sobadan uzakta oturarak gözlerinde başka ellerin özlemiyle, kapalı göğze hazin hazin bakan bir adam,

"Amma da gök ha! Kara bir çadır gibi insanın üzerine geriliyor, insanın içine kasvet çöküyor," dedi ve devam etti:

"İyi ki bu yerin birçok camisi ve bir sürü minaresi var. Minareler olmasa, gök bir kurşun kubbe gibi insanın üstüne düşüp ezecek. İnsan burda soğuktan didilayacağına, Marmaris'te mandalin ağacının altında terlemeli."

Balıkçının biri:

"Atıyorsun be Murat Kaptan, hiç zemheride terlenir mi?" diye cevap verdi.

Murat Kaptan diye anılan adam:

"Yahu, oranın aylı geceleri, buranın sözgelimi bugünkü gündüzünden bin kez daha aydıdır. Hele oranın mandalin ve portakal ağaçları çiçek arı

sınlar da, onları ay ışığında bir gör! Ağaçların üzerine karlar yağmış gibi olur. Ama mis kokan, serin ve ılık bir kar. Çiçekler tıpkı karlar gibi yerlere yağar, yerler nurlanır."

Birkaç ses,

"Yeter artık Murat Kaptan! Yine atıyorsun!" diye bağırdı.

Murat sustu.

O sabah hava lodosa çalmıştı. Balıkçılar, küreklerden nasırlaşmış katı avuçlarıyla, sobada ısınan dizlerini sıvazlayarak ve "balık havası değil" diyerek, balığa gitmemiş olmakla iyi etmiş olduklarına birbirlerini inandırmaya çalışıyorlardı. Murat Kaptan bir iki aydır aralarına karışmış bulunuyordu. Arşipel Adalarının, yani Kiklad Adalarının birindendi. O adalarda oturanların vahşi, ilkel ve esrarlı türkülerinden biri,

"Ey deniz, deniz, zehirli deniz

Sen ki adamızı hep yas içinde bırakırsın" diye başlar.

Yüzü, yeni boyanmış ağ ipleri gibi esmerdi. Ona göre hava ister iyi, ister kötü olsun, denize açılmak fırsatını elde eden adamın karada işi yok demekti. İşte bundan dolayı, aklını oynatmış sayılırdı. Ne var ki; adam çok iyi bir arkadaş olduğu için pek hoşlarına gidiyordu.

Büyükadalı balıkçı Pandeli,

"Lodos aldı, bugün bari rahat edelim" dedi.

Öteki balıkçılar başlarını sallayarak onu onayladılar.

Murat,

"Denize çıkılmayacak kadar sert değil. Hem rüzgâr daha yeni aldı. Poyrazın gencinden korku-

lur, anlarım, fakat lodos gitgide kor. Onun gencinden değil, ihtiyarlamışından sakınmalı" dedi, "hem de ne olacak? Ayrılısanız ayrılısanız, limandan iki karış öteye ayrılacaksınız. Buradaki limanınız da emin liman; ne kabarır, ne de kaynar" diye ekledi.

Öteden bir ses,

"Yine atıyorsun Murat Kaptan, limanın kabaranı, kaynayanı mı olur?" diye sordu.

Başka bir ses,

"Murat, masala kaluma ver. Anlaşılan yine masal okuyacaksın!" diye bağırdı.

Açık ufuklara bakma alışkanlığından mı ne; Murat'ta, önündekilerin ötesinde, ta uzaklarda duran bir şeye bakan bir adamın hali vardı. Oradaki arkadaşların şakalarına hiç de aldıriş ettiği yoktu:

"Size, kuş gibi öten ve kuş gibi uçan balıklardan, bir metre boyunda midyelerden ve şeytan kulelerinden, Ford otomobili gibi deniz kaplumbağalarından, düşünüzde bile göremeyeceğiniz yemyeşil derinliklerin evreninde birer tonluk Ege folklarından mı söz edeyim?" dedi.

Sesi kırılır gibi oldu, "İnanmazsınız ki. Dünyayı şu Marmara'dan ibaret sanırsınız; gidip görmedinizse suç benim mi?" diye sordu.

Oradakiler,

"Şu kabaran ve kaynayan limandan söz et!" dediler.

Murat Kaptan,

"Onu yalnız ben anlatabilirim" dedi: "Çünkü, koca yüz elli tonluk permananın on gemicisinden yalnız ben sağ kaldım. Kayığın adı *Allahkerim*'di. Marsilya'ya, İskenderiye'ye, Basra'ya gidip gelirdik. Yollu, dayanıklı bir tekneydi. Öyle Karadeniz yapısı

değil, Akdeniz yapısı. Onu, Antalyalı Numan Usta, seçme Gökova kerestesinden yapmıştı. Bazen düşüme girer. Gurup ışığında, pembe köpüklü me- nekşe denizlerin üzerinden, yelkenleri kızıl kızıl yana yana geçer de, beni uykumda kan ter içinde sıçratıp bağırtır. Koca kayak da, o günler de geçip gittiler" diye anlattı.

Durdu. Bakışı uzadı. Acaba uzaklarda, sırtlarında güneş ışığını taşıyan dalgaların ıslıl ıslıl ışıltı- yarak, bembeyaz kıyılarda gürlediklerini mi duyuyordu? İçini çekiyormuş gibi soluk aldı. Sanki önünde kimse yokmuş gibi konuşmaya koyuldu:

"Dünyada tapuyla sahip olduğum bir şeyciğim yok. Kendimin olarak şu şapkamın altındaki başım var. Bir de açık denizler... Ha, ne anlatıyordum? O sıralarda Akdeniz'deydik. Ege Denizi'ni tarla sürmüş gibi gidip gelerek çizgiliyorduk. Ne var ki; deniz tarlaya benzemez. Çizgi mizgi kaldırmaz. Rotalarımızın izi sabit kalsaydı, Akdeniz'in yüzünü nasıl çapraz kıydığımız görülürdü.

Sözün kıyası, Skarpantos'tan İskenderiye'ye; Sömbeki'den Selanik'e; Leros'tan Kalimnos'a me- kik dokuyorduk. Adaların binlercesini, avcumun içindeymişler gibi tanırım. Ne adalar! Unuttuklarım da caba. Neyse! Anlatacağım olaydan önceki gün hava tuhaftı. Güneş, kalın battaniye gibi ağır bir sisle örtülüydü. Soluduğumuz hava, havadan çok, yıkanmamış gübreli yüne, yapağıya benziyordu. İpince, yemyeşil, zehirli bir yeni ay doğdu. Gökyüzünün boylu boyunca, doğal olmayan bir durumun, daha doğrusu bir felaketin hükmü okunuyordu. Ne bileyim; rüzgâr kasvetli bir iç çekişi gibi bir şeydi. Korku nedir bilmeyen yüreklere bile bir ürküntüdür sızdı. Hepimiz, emin bir limana gidip sığınmaya ka-

rar verdik. Kıpırmızı şarabıyla an san salmış olan Santorin Adasına doğru dümen kırdık. Dobra dobra kabaran denizlerle akıp gidiyorduk. Santorin'in yanında, emin bir limancığı koynuna çekmiş olan ufak bir ada vardı. Onun sularını, derinliğini, dibinin nasıl olduğunu avuçlarımızın içi gibi biliyorduk. Orası bir leğen dolusu mavi göğе benziyordu. Dağlar bir huni olmuştu. Biz de huninin dibindeki mini-mini firuzede küçücük bir lekeydik. Omuzlarındaki sırtığın iki ucunda iki teneke su taşıyanların sırtığı gibi, sancak ve iskele bordalarımızı aşan gabya başlarımız nerdeyse dik kıyıların ormanlarından çiçekler toplayacaktı!

Emin liman olarak bundan iyisi bulunamazdı doğrusu. Ağzı kapalı bir şişe içindeymiş gibiydik. Orası vaktiyle bir yanardağın ağzıymış. Oradan ateş ve duman tükürürmüş. Ama çoktan beri sönmüş. Adalar Denizi değil mi ya! Nisiros Adasındaki çatlaklardan hâlâ dumanlar tütüyordu. Dahası, adalardaki bütün ılıcaların kükürtlü sularının da, daha gür, kaynar durumda, leş gibi akmakta oldukları, yirmi günden beri kulağımıza çalınıyordu. Dedik a; limanın suları, şu karşıdaki raflarda görmekte olduğum şişelerin içindeki rakılar gibi durgundu. Rakı, şişelerinin içinde durduğu gibi durmaz derler. Doğrudur; o limanın suları da öyleydi."

Kahvehane ısınmıştı. Murat Kaptan, mendilini çıkararak alnının terini sildi.

Bir ses,

"Kahveci Koço; bedava odun buldun galiba! Yahu, açın kapıyı da biraz soluk alalım!" diye bağırdı.

Murat Kaptan, mendilini cebine koydu:

"İşte o emin limandaki havanın sıcaklığına kı-

yas, bu kahvehanede soğuktan donulurdu. Hava mıydı o? Pislik gibiydi. Tayfanın biri, 'Aman boğuluyorum!' diyerek, gömleğini paramparça etti. Orada da terler yüzümden şakır şakır akıyordu. Güvertenin döşeme tahtalarının ara yerlerindeki ziftler, kahve cezvesindeymişler gibi kaynayıp ayaklarımızı yakıyordu. Ben, serin bir esinti bulmak umuduyla ta papatingonun başına tırmandım. Beni kurtaran da galiba işte bu oldu.

Birdenbire, on kulaç dipteki demirimizin iki kilit zinciri şangırdamaya başladı. Zincirin babası mı tuttu ne! Gözlerim faltaşı gibi açıldı. Ta tepeden onun şangır şangır ettiğini duyuyordum. Deniz de çalkanmaya koyuldu. Anlıyorsunuz ya; denizin tabanı depriyor, zinciri sarsıyordu. Ben direğe dört elle sarıldım. Çünkü çalkantı yüzünden sanki kayığı deniz tutuyordu, gemi bağırsaklarını kusacaktı, be!

Yine birdenbire zincirin şakırtısı kesildi. Sessizlik efendim, sessizlik! Ben o sessizliği suratıma bir yumruk yemişim gibi duydum. Aşağıda tayfanın biri çıldırdı. Saçlarını avuç avuç yoluyordu. Herife şaşmama vakit kalmadan, denizin birdenbire kabaaran dibi mi diyeyim; tabanı mı diyeyim; küt diye geminin karinasına çarptı. Ben grandi direğiyle havaya uçtum desem, yalan söylememiş olurum. Arkamda mizana direği bir çöp gibi kırılıp denize gitti. Aşağıya baktım; bizim denizci arkadaşlar, sarsılan bir tepsie, bir tefe konulan leblebiler gibi, durdukları yerde ha bire takla kılıyorlardı. Ben kendi halime bakmadan, gülmekten kırılıyordum. Limanın sıniri boşanır da benim sinirim boşanmaz mı? Hani ya demincek bir leğen dolusu mavi gök, mavi bakış dediğim, sözümona emin liman yok mu? Kazan gi-

bi kaynıyordu. Ey işte tefe konmak buna derlerdi! O zaman gençliğimdeydim, şenliğimdeydim, o ana kadar ürkmemiştim; ama birdenbire, sanki bir milyon top bir ağızdan patlayınca benim de ödüm, onlarla birlikte patladı.

Bende kulak namına bir şey kalmamıştı. Kaynayan deniz, alevden, uçuşan kıvılcımlardan ibaret bir mahşerdi! Yamaçtaki ağaçları altından aydınlatıyordu. Hele kükürt kokusu?

Yükseliyorduk arkadaşlar! Ama çalkana çalkana. Çorba dolu bir tabağı bir sağa, bir sola eğer dursan ne olur? Denizin şimdi sancaktaki, şimdi iskeledeki yamaca çarparak gürlediğini duyuyordum. Bu durumun ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Çünkü kendimden geçmiştim.

Sanki yüzyıl sonraymış gibi gözlerimi açtığım zaman, kendimi bir dağın tepesinde buldum. Bir ağacın gölgesinde uzanıyordum. Daha çocuk sayılacak bir Rum kızı, yanındaki köpeğiyle üzerime eğilmiş ağlıyordu. Köyleri yıkılmış; annesi, kardeşleri hep ezilmişlerdi. Kız, zelzeleden biraz önce, beyaz badanalı taş evlerinin kapı eşiğinden denizi seyrediyormuş. Açık denizin bir noktasında suların kabardığını ve kapkara dumanlar savurmaya koyulduğunu görmüş. Nedir o, diye merak ederek ileriye, açığa atılmış. Tam o sırada yer depremiş; arkasında evlerinin gürr diye yıkıldığını duymuş. Kız can havliyle bir ağaç kütüğüne sarılmış ve öyle kurtulmuş. Yerle bir olan köyde köpeğiyle epeyce dolaştıktan sonra, sağ kalmış bir insan bulmak umuduyla sağı solu araştırmış. Beni bulmuş. Köpeği de âdeta ağlıyordu. Bütün insanları çarpan felaketlerde artık yabancılık mı kalır? Baş başa verip ağladık.

Bizim emin liman, aşağıda duruyordu. Sanki ateşler püsküren o değilmiş gibi ydi. Onda, masum bir çocuğun masmavi bakışı vardı. Ne güzel dünya! Fakat güzelliğinin derinliğini kim sondalayabilirdi?"

Murat Kaptan durdu. Onu dinlemekte olanların yüzlerinde alay etme isteği yoktu. Onlar da uzun uzun bakıyorlardı...

PAZARYERİ

İyi ki rüzgâr esmiyordu. O kadar hafiftim ki; beni mutlaka uçururdu. O gün ceplerimin 'masumluluğuna para, nikeliyle, bronzuyla ya da papeliyle tecavüz etmemişti.

Ceplerimin namusu, bu iklimin duru ve saf rüzgârı gibi lekesiz, pürüzsüz ve parasız pulsuzdu. Ne var ki; evdekiler ceplerimin masmavi poyrazına ağız açarak karın doyuramayacaklardı. Sorun basitti. Önüme gelene külah takacaktım! Külah takacağım kimseler de mutlaka benim gibi olanlardı. Çünkü benim gibi olmayanlar hiç külaha mı gelirlerdi?

Mandalinlerin, portakalların altın salkımlarını erdiren bir güneş ve kış ortasında ilkbahar meltemleri estiren koyu ve parlak bir göğün altında pazar kurulmuştu. Köylüler develerle, atlarla, eşeklerle alay alay akın ediyorlardı. Bazıları şalvarlık ve giysilik basma arıyordu. Parası olanlar parayla, olmayanlarsa; işporta malı basmalarını, enine boyuna bir ağ gibi gererek, onların ortasına, sineği bekleyen örümcek gibi çömelen satıcılara bir yıllık ürünlerini birden satarak, basma alıyorlardı. Bir tezgâhtan ötekine, bir işportadan başkasına gidip gelen öyle ince gövdeli köylü kızları vardı ki; bir Viyana operetinde başrolü alabilirlerdi. Renk renk fitalarına, İspanyol şalları gibi bürünmüşlerdi. Yalnız top-

rağı karıştırmakla nasırlaşan elleri, güneşle kavru-
lan tenleri ve uzun yola dayanacak pabuçları, bu
yavrucakların ne işler görmekte olduklarını anlatı-
yordu. Kanları zengin dağ halkının kırmızı yanakla-
rından tutunuz da, size bin bir şey anlatan parıltılar
çakan kara gözlerle, yüksek kavisli ince kaşlı, ha-
zin, duru, vahşi, ama her zaman akıcı bakışlara,
yürekleri dudaklarında, ruhları gözlerinde, iklimleri
gibi şakrak, güneş gibi parlak cennet elleri Havva-
larına varıncaya kadar hep oradaydılar. Hepsi de
karışıyor, konuşuyor, kaynaşıyorlardı. Şiveleri de
tuhaftı. Konduğu bir sessizden bir sesle havalandı
mıydı, süzülür uzar uçar, fakat birbirinin yanına
düşmüş sessizlerin üzerinden kuş gibi kısa kısa
sekerek gider. Dudaklarında öpüşler gibi tatlı güne-
yin soluğu vardı. Onun için türkünün bu güneşli ilin-
de söz, iklim gibi güzel oluyor. Pazaryeri, akan bir
pınarın cıvıldamasını andırıyordu.

Ötede beride ayaklarından bağlanmış tavuk-
lar, salkım salkım ötüyordu. Yumurtadan, lahan-
dan, testiden, soğandan, tahıldan ehramlar yükse-
liyordu. Mandalin ve limonlar yer yer yığılıydı. Orta-
lık ışık ve renk tütüyordu.

Arkalarındaki hizmetçilere sepetler taşıtan şe-
hirliler de bu kalabalığa karışıyor. Giydikleri pan-
tolon, ayakkabı, fistan gibi, gönüllerine giydikleri
birkaç geleneğe bağlı; varlığa, göğe, güneşe kör...
etleri elliyor, lahanaları kötü buluyor, soğanları acı
ve gönüllerinde taşıdıkları hayatın bütün sorumlu-
luğunu cennet gibi yöreye yükleyerek, güneşin yü-
züne karşı, "Burada hiçbir şey yok, hayat yok!" di-
yorlardı. Birbirlerine rasladıkça dudaktan gülümse-
meler, bazen fısıldamalar, bazılarına yüksek sesle
konuşmalar, kimine baş eğiş, kimine pahalılıktan

yakınma, fakat bir bakışın üzerine çevrilmiş olduğunu görünce, o bakış bitinceye ve hayranlık da baştan kuyruğa varıncaya kadar hiç farkında değilmiş gibi kıprayıssız bir bekleyiş...

Dolaştım, dolaştım; ortada kafese koyacak kimsecik bulamadım. Yalnız, bir köşede yere bağdaş kurmuş genç bir Çingene kızı vardı. Hindiba, yumurta, tavuk, tereyağı; hepsinden satıyordu. Onu birkaç kez göz yordamıyla ölçüp biçtim. Fakat, "Bu da bizden galiba" diyerek, ona kıyamamıştım. Kara saçlarının bükümleri, mavi ve kara şimşekler çaka çaka fırıl fırıl dönüyor ve omuzlarına devriliyordu. Göğsü, kadınlığın yeni doğan goncasıyla çifte kabarıp sivriliyordu.

Yüzü öyle bir yüzdü ki; insana, bir kez gördüğünü, ama bir daha göremeyecek olduğu bir yüzü anımsatır.

Görülen milyonlarca güzelliğin onda bir şeyi vardı. İnsanın içinde uzaktan uzağa bir şeyleri ağlatırdı. Öyle ideal bir güzellik değildi ama. Onlar boş şeylerdir. Bu yaşayan bir beden değil, yaşayan bir sevgiydi. O, ideal güzellikten daha güzeldi; çünkü gerçektir. Ona yalvarırdın! Daha olmazsa, cehenneme atılırdın, ne bileyim! İşte bana bakıyor. "Ne istersiniz?" diyor.

İstemediğim mi var? Hepsinden isterim. O da hepsinden, istediğim kadar verdi. O, vermek sırasını savınca, paraları saymak sırası da bize geldi. En emin ve mağrur bir tavırla, elimi ceketimin iç cebine saldım:

"Beş lira boz!" dedim.

Fakat, ağzım elimden çabuk davranmıştı. Kanımın yüzüme sıçradığını duydum. Gözlerim yere eğildi. Tatlı bir ses,

"Bozdurunca verirsiniz," dedi.

"Peki," deyince, çuvalı sırtlayıp çarşı yolunu tuttum.

Yalvardım, yakardım, çamura battım, taş altına yattım. Kızın parasını denkleştirerek, pazardaki yerine koştum. Aradan yirmi dakika geçmemişti. Fakat, demincek kızın bağdaş kurduğu yerde şimdi yeller esiyordu. Sağında, solunda yer tutmuş olan soğan satıcıları, hep bir ağızdan,

"Verdiğiniz paranın üstünü almaya geldiniz, değil mi? Kız kaçtı. Zaten biz kuşkulanmıştık. Çünkü, siz ayrılınca, yavaşça kalktı; pılı pırtısını toplayarak sıvıştı. Parayı alıp kaçtığını görmeyesiniz diye olacak, sinsi sinsi arkasına dönüp kendisini görüp görmediğinize bakıyordu. Hemen polise haber veriniz" dediler.

Bir gece, uzun yolculuktan yeni dönmüşken, bir dost beni evine çağırmıştı. Arkadaşımın yatağını kirletmemek için çarşafların arasına girmemiş, yastığın üstüneyse mendilimi sermiştım. Vapur dumanı ve baca kurumuyla kapkara olan saçlarımla yastığı kirletmek istemiyordum. Yatağı, içine yatmışım gibi, bozmayı unutmuşum. Ertesi günü gözünde bir kuşku okudum. Yatağından iğrendiğim için yatmamış olduğumu sanmıştı. Aynı duyguyu burada da duydum. Polise haber vermek mi?

Çingene kızı! Gülümseyişleriyle fukara yokluğumun hiç olmazsa yarısından fazlasını büyük bir mutluluğa dönüştürmüştü. Sordum soruşturdum. Çadırları, Kızılağaç'a doğru bir yamaçta kurulmuşmuş. Hemen yola düzöldüm. Çadırın kurulduğu yamacın dibine vardım. Yolu bilmiyordum. Önümdeki tepe, batan güneşin son ışınlarıyla göklerde, bulutlar üstünde yüzen pembe bir ada gibiydi. Meyustum. Önüm uçurumdu. Elimde para, olduğum yere

yıkıldım. Raslantı! Kız, önümdeki yamacın kıyısında, ta tepede dimdik duruyordu.

Rüzgâr, şalvarının iki parçasını arkasında şakırdatıyor, sözler dudaklar üstünde yamyassı oluyor, saçları arkaya fırlıyordu. Sanki başka dünyadan konuşuyormuş gibiydi, gülüyordu. Parayı gösterdim:

"İmkânı yok, uzak, çekip alamam. Hem çabuk kaç, biz çadırı kaldırdık, hemen gidiyoruz. Bizimkiler duyarsa vay halime! Bir yabancıya, Çingene olmayan birine para kaptırdın, diyerek, canım çıkıncaya kadar döverler!" diye bağırdı.

Sempati, yüzüne ve bakışına o kadar sıcak sıcak yaraşıyor ve yakışıyordu ki; sesi müzik olmuştu.

Bir dosttu o! Fakat hatırımızı ve kötü duruma düştüğümüzü görünce, "Keşke dikkatli davransaydın, sözümü, öğüdümü dinleseydin!" diyen dostlardan değil. Bana, o uçurumun tepesinden müthiş bir gülüş çekti. Başparmağını kaldırdı. Gülererek,

"Bu da geçer!" dedi, sonra durdu; "ebediyen!" diye bağırdı.

Parmaklarıyla bir öpücük yolladı. Yine güldü, "Allahısmarladık!" dedi ve kayboldu.

Onu önümde gördükçe, açık havayı soluyormuş gibi bir ferahlık duyuyordum.

"Allahısmarladık" sözünde her ne kadar umut varsa da, derinden derine mutlaka acı bir umutsüzlük vardır. Hey Allahım hey! Bizi neden ayrı yarattın da ikimizi bir olarak, bir gövdede yaratmadın? Demek istediğim, bir çiftin aşkı, ebedisi mebedisi değil! Tükenmez sevgiler, okşayışlar da değil. Ben vazgeçtim böyle saçmalardan. İnsan bir tane ve herkesten bambaşka olarak doğar. Eşini bulabilir. Fakat bir gövdede yaratılaydık, ben onda ya da o bende, hep mutlu olurduk...

HAYYAM'IN TESTİLERİ

Yetmiş yıl önce, Karagöz Ali'nin, denize açıldığı zaman karşılaşacağı tüm zorluk ve acıları yenmek için tek silahı vardı: Neşesi, gülüşü!

Gurbette dönüp dolaştıktan ve Ekvatorun yakıcı çizgisini yirmi otuz kez geçtikten sonra, doğmuş olduğu Akdeniz kıyısının çıplak kayalarına –parayla, pulla değil– hiç yitirmediği gülüşüyle geri döndü. Adalardan adalara, adalardan Anadolu'ya çanak çömlek taşıya taşıya geçinmeye çalışıyordu. "Ne olacak? Zaten ömrümüzün artık pek az buçuğu kaldı!" diyerek gülüyordu.

Kalimnos Adasının sapa bir koyunda, Barba Paho, köyün hem kahvecisi, hem meyhanecisi, hem balıkçısı, hem berberi, hem cerrahı, hem keman ve tambura çalıcısı ve hem de panayır günlerinin hanendesiydi. Fakat, gönlü asıl testiciliğe yatkındı.

Karagöz Ali, Barba'nın dükkânına girdiği zaman, onu işbaşında buldu. Barba Paho, ayağıyla çarkı döndürürken, elleriyle de çamura biçim veriyordu. Dükkânının şurasında burasında, boy boy, çeşit çeşit güveçler, küpler, kandil çanakları, bardaklar, kumbaralar, oturaklar, kulplu kulpsuz, sırlı sırsız testiler, eski zaman fatihlerinin zafer anısı ve anıtı diye yığdıkları insan kelleleriymişler gibi, üst

üste yığılı durumda, dükkânın tavanına dek kümeniyordu. Ali, Barba'yı,

"Yassu Paho!" diye selamladı.

Çocukluk arkadaşlarıydılar. İkisinin de sakalları, martı kanatları gibi apak ağarmış olduğu halde, ikisinin de kapkara gözlerinde, bir çocuk bakışındaki saflık vardı.

Barba,

"Yassu Ali! Şimdi bak ne yapacağım? Senin denizden çıkarıp, 'güzel ötüyorlar' diye hep övdüğün testiler üçer dörder bin yıllıktır. Selvi boylu ve ince belli yapılmış olmalarının nedeni, koltuk altında taşınabilmeleri içindir. Duvara dayatılıp kolay eğilebilmeleri için de, altları yassı değil sivri yapıliyordu. Şimdikleri ise, hep tulum göbekli yapıyoruz. Elbette güzel ötmüyorlar. Şimdi bak!" dedi.

Çark fırıl fırıl döndü. Çamur, Barba Paho'nun elleri arasında canlandı. Testinin gövdesi, bir alev dili gibi sivrildi, inceldi, salındı, çalkandı; kalçalarının eksenini çevresinde yilankavilenen vücudu, muhafazasından sıyrılan bir ney gibi soyunup boylu boyunca çıırçıplak duruverdi. Testinin ağzı, öpmeye hazırlanan dudaklar gibi yukarıya doğru uzanıyordu. Testiye yalnız bir sap takıldı. Testi, sanki bir elini kalçasına dayamış ve kolunu testi kulpu yapmış, dünyaya meydan okuyordu.

Ali'nin gözleri parladı:

"Yassu Paho!" diye bağırdı.

Meltem daha almadığı için, Ali'nin kayığı durgun suda, bir daha hiç kımıldamayacakmış gibi duruyordu. Ali, testileri yavaş yavaş kayığına taşıdı. Öğleynin gölgeler kısalınca meltem, açıklardan deniz yüzünü koyulaştıra koyulaştıra yetişiyordu.

Ayrılırken, Barba Paho, Ali'ye,

"Bu yıl kızlarım bir şarap yaptılar ki, sorma! Sana bir testi dolusu vereyim de, şarap nasıl olurmuş bir gör. Güle güle içersin!" dedi.

Dudaklarına kadar şarap dolu bir testi verdi.

Sağanağın ağırlığını duyan kayık, kanada bindi. Rüzgâr püfür püfür yelpazeleniyordu. Meltemle dudak dudağa gelen testiler -neyler gibi- ötüyordu.

Bu sesler, uzaklara süzülüp eriyordu. Bazen insan, daha söz olmamış bir müziğin, gönlünde derin derin inlediğini duyar. Testilerin sesleri de öyleydi. Kayık dalga aralığına inerken sesler davudilere derinliyor, dalga başına çıkarken imkânsız tizlere yükseliyordu. Deniz, göz kamaştırıcı bir yıldırıyordu. Bütün uzaklıklar, ufuklar, denizler, adalar harlıyorlarmış gibi şiddetle titriyordu. Karagöz Ali, ağzına kadar kırmızı kırmızı gülüşler dolu bir testiye dudaklarına götürdü. Testiyle dudak dudağa gelince, onun başı da ney gibi ötmeye koyuldu.

Testi akarken, yutkunup yutkunup katıla katıla gülüyordu. Bu gülüşe, Ali de gülüşle karşılık veriyordu. Bütün evren -gök ve denizlerin mavisıyla birlikte- baştan başa pembeleşti. Ali'nin bakışını, uyku bir neşe buğuladı. Gözleri, ambarda yaslanmış duran şişman bir küpe ilişti. Küp, sanki hıçkırakmış gibi göbeğini kabarttı. Ağzını yamulttu. Ali'nin şaşırarak, "Yahu sana ne oluyor?" demesine kalmadan, küp birdenbire dile geldi:

"Çömlekçi kendine gel, akıllı insan isen

Bu insan çamuruna bunca hareket neden?

Feridun'un başıyla Keyhüsrev'in elini

Çarka koymuş ezersin, ya ne sandın bunu sen?" diye mırıldandı.

Ali afalladı, eliyle havada geniş kavisler yaparak,

"Güzeeeel! Güzeeeeel! Dur hele, öğüdünü dinleyerek kendime bir geleyim," dedi.

Kısa bir şekerleme kestirdikten sonra,

"Yahu, insan çamuruna hakaret etmeye, onu kesip biçmeye, ezmeye, ancak Feridun gibiler kal-kışır. Böyle bir işi gören eller, zavallı Barba Pa-ho'nun elleri değil; Keyhüsrev gibilerin elleridir.. O eller, bir insan tırnağını bile yaratamazken, o in-sanların milyonunu öldürmeyi hüner bilirdi. Küp ol-duğuna şükret. Küp olarak bir iş görürsün. İçine su konur, şarap konur, hem de... Sözgelimi..." diyor-du.

Fakat beri yanda, testinin biri salına salına yü-rüdü ve

"Dün vardım testilerin yapıldığı yere
Gördüm ki; usta, çarkı hep çevire çevire
Padişah başlarıyla dilenci ellerinden
Boğaz ve kulp yaparak takıyor testilere"

dedi.

Ali,

"Galiba dilencilerin dünyada canı yandığı için olacak; onlar ölünce padişahların boğazlarına sarı-lıyor. A kardeşim, benim ne umrumda?" dedi.

Ama daha öteden bir tuğla, hıçkıra hıçkıra,

"Bu tuğlalar sarayın kubbesine yükselmiş

Ya bir vezir parmağı ya da bir sultan başıy-ken" diye kekeledi.

Ali,

"İyi ki tuğla olmuşsun, yeni bir bina yapımında kullanılırsın. Ya padişah başı kalsaydın, dünyanın başına bela kesilmekten başka ne yapabilirdin? Hem şimdi, bir tuğla olarak, saray kubbesindeki

yüksek yerinden düşebilir ve bir padişah başı ezebilirsin ve padişah başının zihniyetine göre de, onu ezmekle, ona üstünlüğünü kanıtlayabilirsin" dedi.

Bir çömlek de,

"Ben vaktiyle çamdım, şimdi bardak oldum" diye söze karıştı.

Öteden toprak oturağın biri,

"Vaktiyle taç iken, şimdi oturak oldum" diye haykırdı.

Ali,

"İyi ya; şimdi hiç olmazsa bir işe yararsın," diye mırıldandı.

Bu kez bir kumbara dile geldi,

"Bağrımın içinde düğümlenen sözler çözülüyor. Ben zamanında Büyük İskender'in kafatasıydım. Bütün yeryüzünün topraklarını su gibi yutmaya kalkıştım. Şehinşahlığının büyüklüğüne kıyasla, bütün dünya topraklarını az görerek, hüngür hüngür ağıladım. Muzaffer savaş arabalarının altında Dara'ların, Keykavus'ların mezarlarını ve firavunların mumyalarını korkuyla titreterek geçerken birkaç bardak şarap içerek öldüm... (Büyük İskender, bir akşam, çok içerek ölmüştü.) Ve Büyük İskender'in kafataslığından kurtularak toprak oldum. Fakat mayamda o eski kafataslığım kalmış olacak ki, bu kez para kumbarası biçimine girdim. Kafamdan hiçbir şey çıkmaz. Kafamdaki delikten içime nur bile giremez. O daracık delikten ancak para girer. Girince de çıkamaz," dedi.

Ali'nin denizden çıkarmış olduğu sütun endamlı amforanın dudağından uzun bir türkü uçuyordu:

"Topraktım," diyordu, "kudretli özsuyumı koynuma derinleyerek, bağrımı parmaklar gibi kavra-

yan asma köklerine verdim. Gönlümden salkım salkım -güneş damlası- üzümle koptu. Şunun anası, bunun kızı, berikinin sevgilisi oldum. Bugün gübre, yarın çiçek, ertesi gün yemiş oldum. Gülüş oldum çınladım, gözyaşı oldum döküldüm; ışık ve renk oldum parladım. Türkü oldum süzüldüm, hı-zımdan başka varlığım olmayarak, biçimden biçime geçe geçe sever, sevinir, güler, parlar, öter oynarken kuş oldum uçtum, kumru oldum dem çektim. Vaktiyle eşiğine şehinşahların alın koymuş olduğu sarayların yıkıntılarında,

– Nerede, nerede, nerede, nerede diye, kü! kü! kü! öterken, köle olarak baş eğen ya da başkalarını köle edinerek baş eğdiren sultanların özle-miyle yanmıyordum.

– Nerede, nerede, nerede diyerek, Cemşid'i, Dara'yı aradığım yoktu.

Yaradılıştan aldığım yaşam hızıyla çıldırasıya sevdiğim dişi kumruyu yana yakıla,

– Kü! Kü! Kü! ederek ve neredesin, neredesin, neredesin, diyerek çağırıyordum.

Neyleyecektim ben? Keykavus'la Keyhüsrev'i ya da viran Persepolis'le Ninova'yı? Sevgilime bun-ların binlercesi feda olsundu. Sevgilerimiz, gökku-şağı renkleri gibi birbirinde erir ve yuvamızı hale-lerdi. Çünkü yeni yeni yavrular, başka başka kum-rular olacak ve doğan mutlu günlerde daha şen, daha şakrak,

– Kü! Kü! Kü! lerle, çarkıfelek gibi birbirlerinin çevresinde döne döne demler çekecek ve mavileri oğul oğul oğuldatacaklardı.

Bir gün geldi. Kudretli anam, beni yine koynuna aldı. Toprak oldum. Aradan çok geçmeden, bir

amfora biçimine girdim. Bağrım şarap dolu olarak, beni Knidos denizcileri, Deniz Tanrısı Poseydon'a adayarak, denize verdiler. Dudaklarımdan deniz suyuna uçan şarap, bir pembe tütsü gibi kıvrıla kıvrıla, yeşil diplere indim. Koynum balıklara yuva oldu. Üç bin yıl, dudaklarımdan hafif kabarcıklar ve renkli renkli balıklar çıktı. Bir gün senin oltan bana takıldı ve yüze geldim..."

Bu ses Ali'ye ninni gibi geliyordu. Kirpikleri gözlerinin üzerine, başı göğsüne kapandı. Eli dümen yekesinden dizi üstüne düştü. Birdenbire, bir şeyin "gümm!" diye patlamasıyla birlikte, kayığın içi şangırtıyla doldu. Dört saat yavaş yavaş kendi halinde kaymış olan kayık, ıssız Sporad Adalarının birine çarpmış ve çarpmayla bütün testiler kırılmıştı. Ali, uyku sersemliğiyle yerinden fırlayarak, dimdik dikildi. Kendini Basra Körfezinde yüz tonluk bir tirhandil kaptanı sandı:

"Funda demir!" diye gürledi.

Ama olan olmuştu. Şangırtıya Ali de gülüşünü kattı. Kayığı kumsalın üzerine çekerek, gölgesine yan geldi.

Güneş batarken hâlâ uyuyordu. Neden sonra uykusu arasında alnını ve saçsız başını bir şeyin yalamakta olduğunu duydu. Uyandı. Tepeye doğru bir garip çakal kaçtı. (Garip çakal, ıssız Sporad Adalarında bulunan bir çeşit uzun kulaklı çakaldır. Uzun uluyuşlarını duyan insanın gönlüne bir gariplik çöker.) Tostoparlak bir ay, başını adamın omzundan kaldırmış bakıyordu. Çakalın kapkara silueti, ayın yüzünü biçiyordu. Ali, gözlerinden sevinçler saçarak, çakala,

"Başını Keykavus'un kellesi mi sandın ki yaltaklanıp duruyorsun?" diye ünledi.

Çakal uzun kulağını oynatırken, ayın yanağını gıcıkladı, ay güldü. Ali'ye,

"Hayır, hayır; saçsız başını, balıkçıların bıraktığı bir karpuz kabuğu sandı da, yalayıp tadını denedi," dedi.

Gülüşün yarısını Ali, uyanıkken işitti. Öteki yarısını da düşünde duydu. Artık koyda denizin "suss!" diyen fısıltısından başka çıt yoktu...

DENİZ OĞLU

Bodrum'un Gümüşlük köyündendi. Çocuklukla erkeklik çağı arasında, on üç yaşında bir çobandı. Her sabah, dağarcığına kumanyasını ve kavalını kor, çil çingiraklı kara keçilerini patikalardan dağ aralıklarına sürerdi.

Bir gün, koyu mavilere apak pürüzsüz bir sıyrılışla, çıırçıplak yükselen dorik bir sütunun gölgesine yaslandı. Başını göğe kaldırdı. Kar beyaz bir bulutçuk, sütunun üzerinden geçiyordu. Sütun, sanki göklerde gidiyor, uçuyordu. Bilemedi neden, ama yerinde saplı katı mermer sütunun bu gidişini görünce, içine bir garipsilik çöktü. Bağrında için için yanan bir gidiş özlemi vardı. O ses, sanki uzak iklimlerin özlemiyle yorgundu.

Kaval, keçilere ninni gibi geliyordu. Öğle sıcağında tembel tembel geviş getirirken, ağırlaşıp zümrüt gözlerinin üzerine kayan uykuyu, kara kirkliklerinin arasından ovaya süzüyorlardı. Ova, o yemyeşil yayılışıyla, uzunluğunca serilmiş, güneşte şekerleme kestiriyordu. Derebeyinin apak kulesi, hafif esintilerle ürpererek harelenen gömgök buğday engininin ortasında, elif gibi dimdik duruyordu. Çocuğun gözleri birdenbire istekle yandı,

"Bu ovalar, bu kule neden benim olmasın?" dedi.

İçinde savaş isteği uyandı. Ama başı, yine do-

rik sütünun üzerinde uçan ak bulutu ve göklerde duran ak bulutun altında yükselen sütunu aradı. Buğday ovasını da, tarlayı tokadı da, derebeyinin kulesini de, demincek üzerlerinden geçip gitmiş olan bulut gibi geride bırakıp unuttu. Kavalının öksüz sesi yine dereyi tepeyi sardı. O seste yine sıra düşü vardı. Çoban, o sesteki acıyı duyuyor, ama o sesin ne demek istediğini yine de anlamıyordu.

Bir gün keçileri alıp deniz kıyısındaki her yanı kapalı bir koya gitti. Orası yeşil bir kâse içinde duru bir deniz mavisinden ibaretti. Mavi, apak bir çizgi fırdolaylıyordu. Bu köpük değil, apak bir kumdu. Körfezciğin ortasında sular kaynayıp köpürmekteydi. Orada, eski masallarda olduğu gibi, denizin dibine çekip götüren gizli bir akıntı, bir perili burgaç mı vardı acaba, diye düşünmesine kalmadan, köpüklerin arasından, kınından fırlayan yalın bir kılıç kadar parlak, köylüsü Güllü kızın gövdesi yükseldi. Kız çobanı görünce, bir çığlık salarak göğsüne kadar denize daldı. Bütün koy, o insan gövdesine pul pul ışıldayan bir gelin giysisi olmuştu. Kız, çobanı tanıdı. Ürküntüsü dindi. Dahası, ona gülümseyişinde çağıran bir dişilik vardı. Gülümsemesiyle titriyordu. Eşini, yanan bir yürekle canözünden çağıran bir kuşun sesi çınladı. Çocuk gördüğüne, düşteymiş gibi bakakaldı. Ama o günden sonra gelip geçen günler, o günün de anısını, geçmişin buğularıyla örtüp söndürdü. Çocuğun dudağındaki kavalın sesi, özlemi çekilen anlaşılmaz bir şeyin ağır yurtsamasıyla yüklüydü.

Aradan bir iki ay geçince, çocuk sürüsünü kıyının açık denize bakan bir noktasına götürdü. Ta uzaklarda Girit Adasının İda Dağı, üç bin küsur metrelik bir kalkışla, ufkun ötesinden göğe fırlıyor-

du. Sanki ufkun üstüne devler tarafından yığılmış görkemli bir öğrendi...

İçine, derinliğine insan kanı akmış olduğu halde, klasik dalgalarının mavisini, bir kırmızı fiske bile lekelememiş Ege Denizi'nin üzerinde sıra sıra koyu yeşil, mor, leylak ve açık mavi adalar salınıyordu. Gönülden türkü, dudaktan gülüş, çiçekten renk doğduğu gibi, Ege sularından da bulutlar doğmuştu.

Bunlar, sevinen denizin türküleri, gülüşleri ve çiçekleriydiler. Bu adalara gönül veren Anadolu, yeşil çimenlik kollarını açarak, onları bağrına basmıştı. Adalar Denizi de -adacıklar kendi güzelliklerine hayran kalsın diye- berrak gerdanını onlara ayna yapmıştı. Minimini adacıklar, analarının koyunda salına salına kendi düşlerine dalgın, kendilerinin denizdeki yansımalarıyla beşikleniyorlardı. Denizlerde adalar! Adalarda denizler!.. İşte, Adalar Denizi buydu...

Çocuk, adaları uzun uzun süzerken, denizin açık mavisinin üzerinde lacivert ürperişler süren bir sağanağın önünde küçücük bir ak yelkenlinin, rüzgârın ta gözüne volta vurmakta olduğunu gördü. Sanki orda bırakılan boş bir kalıpmış gibi, kayığı seyredaldi. Arkasında, yani karadan yana, Anadolu'nun dik ve keskin dağları, çekilmiş kılıçlar kargaşalığı halinde ağır ve koyu bulutlara yükseliyordu. Onların arasında, öteden beriden, yağmurların yedi renk kavisleri göklerden sarkıyordu. Tepeler birbirlerine öfkeyle homurdanıyor ve gürültüyü doruktan doruğa yolluyordu. Göklere meydan okuyan koca bir tepe, öteki dağların sövüp saymalarına fena kızdı ki; kalkıp altındakileri bir şimşekle cayır cayır yaktı. Bütün dağlar, titreye titreye ona,

"ağamsın" diyerek yankı verdiler. Kendi gönöl sesleriyle baş başa kalmış olan çocuk, dört yanı gürleten tarrakada (gümbürtüde), o uzak seslerin belirtemediğı şiddetli bir açıklığı çakar gibi oldu. Onda deniz vardı; karşıdaki adalar vardı, şimşek vardı, gökgürültüsü vardı. Kaval yine üfürdü. Ateş gibi yakan hava çaktı. Çocuk yine bir şey anlamadı. Ne var ki; deniz kıyısından kendisini koparamıyordu.

Bir gün, ta erkenden, keçileri kıyıdaki bir yamacaya sürdü. Üzerine tırmanmış olduğı dağ bölmesi koca bir kayadan denizi seyrediyordu. Denizin mavisini hafif bir leylaki buğuluyordu. Tanyeri yanıyor, renkten renge geçiyordu. Günün uyanışında tuhaf bir hal vardı. Çocuk, gün doğuşunu sıftah görmüyordu. En erken çağından beri o görünümün alışkınıydı. Fakat o gün gönlünde, kabuğunun içinde ışığa çıkmak üzere olan bir tohumun hali vardı. Ama ne tohumu? Fasulye, domates, patates gibi zerzevat tohumu değil; eh, menekşe gibi -üstüne üfürölse beli kırılıveren- santimental, mor kokulu, romantik çiçek tohumu hiç de değil! Ya ne tohumu?

Öyle topraklar var ki; pırıldayan güneşe, tiril tiril titreyen ışıkla cevap verir. Bu, kırılmış, tuzla buz olmuş aynalardan peyda olmuşa benzeyen ışık tozudur. Işığın çarpmasından kirpikler, nerdeyse kapanacak gibi kısıılır. İnsanın dört yanı parıltı parçaları gibi buram buram burgaçlanan kelebeklerle kaynaşır. Kurumuş otların arasından milyonlarca görünmez böceğin ötüşü, kasırga ışınına yakışan bir gürleyişle, kalın ve davudi davulların gümbürtüsüne benzer. İşte o güney illerinde, tepesinden tırnağına dek zırh ve dikene bürünmüş ejder sabırlıklar vardır. Sabırlık, o mağrur bitkisel ufkusuna dal-

gın, güneşte dimdik durur. Sekiz on yıl –gözler kapalı– öylece ışık ve ateşte yansa da dimdik durur. Hayatını toplar toplar da, sekiz on yıl sonra, on metre boyunda bir çiçek salar. Belki de o koca şamdan çiçek değildir. Belki de geceleyin yıldızlar dikenlerinin ucuna takılakalmış ve gündüzün çiçek olmuşlardır. Sekiz on yıl hayatını içine toplayarak bir çiçekle hayatını veren sabırlığın –gönülden kopan– o çiçeğin sapını, ellerini kanata kanata kesenler, onu çardaklarına direk yaparlar. O deniz oğlu çoban, işte tam böyle bir çiçeğin tohumuydu.

Güneşin ateş yuvarlağı birdenbire denizden fırladı. Yıldızlar soldu. Denizi örten leylak rengi buğular tel tel süzülerek vadilere kıvrıldılar.

İşte o zaman, çocuk, beş kadirgayı sisler arasında hayal meyal seçebildi. Flokalar, gabyalar, trinket ve randalar, önceleri sezilmezken, bir muammanın çözülüşü gibi yavaş yavaş ağarmaya koyuldular. Fakat bu sağanak bulutları kadirgaların üstünden büsbütün siliniverince, bütün gemiler, tepelerinden tırnaklarına dek ışıkla yandı. Yelkenler güneşe tutulan aynalar gibi çakıyorlardı. Gemiler parıl parıl parlayarak, çocuğun önüne geldiler. Çocuk, kadirgalardan apansız, kıyametler koparak bir müziğin çalmaya başlamasını bekliyordu. Gemiler, dalgalara bir çıkıp bir inerken, su kesimlerinin kırmızısını şimdi gösteriyor, şimdi köpüklerin içine gizliyorlardı. Onlar, çiçek toplaya toplaya yürüyen ve saçları rüzgârda savrulurken, çocuğa türkü okuya okuya eğilip irkilen beş peri kızı gibi ilerliyorlardı.

Çocuk, o ana dek yoksul yoksul ötmüş olan kavalının anlatmak isteyip de bir türlü anlatamadığı şeylerin ne olduğunu birdenbire anladı. Çünkü ka-

dırgaların beşi de ona, doğuştan -anadilinden bile yakın olan- bir dille konuşuyorlardı. Çocuk, kendini tutamayarak,

"Yaşşa!" diye haykırdı.

Ne derebeyinin koca beyaz kuleleri, ne güneşte ısınan buğday ovaları, ne tarlaları tokatları, ne köpükler arasından fırlayan Güllü kızın yapyalın bedeni, dahası, ne de onun gülümsemesindeki çağırıcı dişiliği gözündeydi artık çobanın!

Yerinde duramıyordu. Gönlünün atılışına denk bacakları olsaydı, kaya tepesinden bir Ege parısı gibi, kadırgaların, kadırgaların çakan yelkenlerinin içine fırlardı.

Beş kadırga, bulut yelkenlerle tuğlanmış beş savaşçı gibi, kıpkızıl ışıktaki, zafer kazanmış gibi bir tavırla gelip geçtiler. Çoban, kavalını çıkarıp taşla çarparak parça parça etti ve kayadan aşağıya sıçradı. Kadırgaların ardından bin bir çarpıntı ve hülyayla, kıyı boyunca koştu. Kıyıda yolunu kesen sarp bir kayalığa rasgelince, kaldırıp kendini denize attı. Gemiler, burunlarının altında, köpükten çiftler ak bıyık sala sala ve artlarında uzun dümen suları süze süze, ufuktan öteye geçip gittiler. İşte o zaman çocuk, kavalın sesindeki öksürüğün ne demek olduğunu anladı. Hıçkırarak hıçkırarak karaya çıktı. Artık ondan sonra, gözleri açıkken kayıp geçen kayıkları hülyasında, gözleri kapalıyken düşünde görür dururdu.

İnsan insan olalı, Akdeniz insanın içini tuhaf tuhaf karıştıran duyguların doğumuna neden olmuştur. O duygular, ta üç bin yıl önce Ulis'in (Odysseus'un) ağzından şöylece dile gelmişti:

"Ne oğluma karşı gönlümden kopan sevgi, ne ak saçlı babama başımı eğdiren saygı, ne de Pe-

nelopya'yı mutlu etmesi gereken tatlı can yoldaşlığı, beni derin ve açık enginlere fırlatmaktan alıkoyabildi. O bir avuç kara gün dostlarımla ve biricik kayıkla, bilinmez ufka doğru davrandım. Septe'de Herakles (Herkül) sütunlarını geride bıraktım. Arkadaşlarıma:

– Ey kardeşlerim, siz ki; bin bir zahmet ve facia arasında benimle batıya eriştiniz, artık buracıkta durup geriye mi döneceksiniz? Şu dünyadaki birkaç günlük bilinç uyanıklığımıza, meçhuldeki şeylerin anlayışını inkâr etmeyin! Biz dünyaya, hayvanlar gibi yaşamak için gelmedik; öğrenmek, anlamak, duymak için doğduk, dedim.

Bu birkaç sözüm, arkadaşlarımla, açıkların yolculuğuna öylesine susattı ki; artık isteseydim bile onları bu geziden alıkoyamazdım. Küreklerimiz kanat oldu ve okyanusa açıldık."

Aradan çok geçmedi; çoban, Gümüşlük'e su almak için uğrayan bir kadırgaya tayfa yazıldı.

Beş on yıl sonra, çocuğun adını bütün dünya öğrenmiş bulunuyordu: "Turgut Reis!"

Ve yirmi otuz yıl önceye kadar, Küdür Burnunu ya da Pamukdede Burnunu dolanıp da Gümüşlük'ün önünden geçen her gemi -bayrağı ne olursa olsun- koca deniz oğlunun doğduğu yeri ya top ateşi ya da sancak indirerek selamlardı...

AY IŞIĞI

Kıyı köyünde ona -saçları, gözleri ve kaşları dolayısıyla- bazen "Karakız" –tepeden tırnağa akılığı dolayısıyla da- bazen "Akkız" derlerdi. Ama kara da deseler, ak da deseler, hiç umurunda olmazdı. Asıl ay ışığına benziyordu. Çünkü akılığı, ay ışığında açık denizlerin köpükleri, karalığı da mehtapta ardıc ağacının zindan gölgesi gibiydi. Gözlerini hızla sağdan sola çevirince, göz çukurlarının karanlığında sessiz bir şimşek çakardı. Kapkara saçları, güneş ışığında mavi mavi ışıldardı. Ağzı, iskambillerdeki kupa birlisi gibi, yüzünün ortasında rujla yapılma mini minicik kırmızı bir nokta değildi. Büyücekti. Güldüğü zaman dudakları ve dişleri, tıpkı gözleri gibi vahşi bir saflıkla çakardı. Bir limon koparmak için kolunu kaldırdığı zaman, süt beyazlar üstünde bir astragan parçası görülmüş gibi olurdu. Gelen koku onun mudur, yemişin midir, belli olmazdı.

Çocukluk çağından beri kendisine, özcanının neyi özlediğini bulma fırsatı vermemişlerdi. Şunu yapmayacaksın, bunu yapmayacaksın diye vırvır edip durmuşlar, adam ediyoruz diye sevmediğini severmiş, saymadığını sayarmış gibi görünmek zorunda bulunduğunu tokat ve tekmeyle öğretmeye kalkışmışlardı. Şimdiyse, gözü bağlı dolap beygiri gibi, her günkü hayatının daracık devrinin, ölünce-

ye kadar dönüp duracağını kendisine söylüyorlardı. Çevireceği dolap da, evceğizinden, kulübeceğizinden ve ocakçağızından ibaretti. Ona, "Bu çok terbiyeli ve haysiyetli bir dolaptır" diyorlardı. Oysa, karayağız kız, böyle dolaba koşulacak küheylanlardan mıydı ya?

Köyünün kıyılarını döven açık deniz gönlüne sinmiş, onun da gönlü açık denizlere uymuştu. Uzak ufuklara bakmaya alışkın o uzun menzilli gözlerinde dar hayatının sınırlarını aşan hülyalar, ıssız çöllerde görülen seraplar gibi gider gelirlerdi. Onlarda bir protesto, bir uçuş, bir kaçış vardı. O gözler, deniz gurubunun ışığı gibi hür denizin loş karanlıkları, sergüzeştler ve hesaba kitaba gelmez sürü sürü şeylerle doluydu. Onun bakışında evceğizinin ve dolapçağızının kapalı ve özel içerilikleri değil, ucu bucağı olmayan dışarılıklar ve –insanların hep aradığı, özlemini çektiği ve insanla insan arasındaki ayrılığı ve başkalığı hiç eden– özleyişler vardı. Onlar, açıklardaki deniz köpüğü gibi, can kulağına usul usul sokulup fısıldayan, insana düşler gördüren şeylerdi.

Kulübede yaşlı bir ninesi vardı. Donuk gözleri ve yanık suratı, kovuğuna çömelmiş bir kurbağaninkine benziyordu. Eskimiş, pörsümüş bir et yığınydı. O buyuracak, yağız kız da yerine getirecekti. Öncesizlik ve sonrasızlık arasında, varlığa ve yer-yüzüne ancak bir kez gelen yağız kız, sanki ninenin her işini görmek, hürmet etmek, sevmek ve kulübenin kapalılığını devam ettirmek için yaratılmıştı. Gece olunca ninesi uyur ve horlardı. İşte o zaman, güney kıyılarının vahşi çocuğu, soluğu denizde alırdı.

Onu, ne kadar güzel olursa olsun, giysi güzel-

leştirmezdi. Ancak gövdesinin ışığını örtüp söndürebilirdi. Yağız kız, mintan ve şalvarından sıyrılınca, ay ışığının şiddetine gövdesinin ak ateşiiyle cevap verirdi. Çıplaklığında her çirkinliğı, hoyratlık ve kabalığı ürkütüp kaçırın bir güzelliik vardı. Onun güzelliğini yaratabilmek için yaradılış, milyarlarca yıl gökleriyle, yıldızlarıyla, güneşiiyle, deniziyle ve karalarıyla uğraşmıştı. İşte bundan dolayı yağız kız, ay ışığıyla, yıldızlarıyla, denizi ve kıyılarıyla Güney Anadolu'nun insan kılığına girmiş duygusu ve güzelliğıydi.

Yağız kız bir gece yine kulübesinden kaçmıştı. Kızın her edepsiz öneriyi ve imayı yasaklayıcı bakışı, başka günlerdekinden daha da durgundu. O biricik geceye kıyasla Binbir Gece masallarının bütün büyüü solda sıfır kalırdı. Gökler kıpraşın yıldız kalabalığıyla, kendisini vermek üzere olan bir bakire gibi tiril tiril titriyordu. Birdenbire ufkun bir noktası apak ağardı. Koskocaman bir ayın fırlamasıyla birlikte, deniz ufuktan kıyıya dek parladı. Dalgalar ay ışığını ta açıklardan taşıyor ve yağız kızın ayak uçlarına seriyordu. Kız acele soyundu, kumların hızla fısıldayan yumuşaklığının üstünden denize koşuyordu. Denize hemen dalmak isteğı, ona işkence eden bir tezliğı varmıştı. Cömert ışıklar kudretli kalçalarına ve çevik bacaklarına çarpıp parçalanıyordu. Deniz çınladı ve bembeyaz fosforla çalkandı. Denizin sert soğığı, kızın her yanını sardı. O sanki gümüşe dalmıştı. Saatlerce ıssız kıyıda açığa, sağa sola yüzdükten sonra, ay ışığını tepeden tırnağı akıta akıta rıhlara çıkıp uzandı. Bilmiyordu, neden ona içinde her kapalılığı, darlığı dişleyip yırtmak isteyen bir dirilik doluyordu. Aya ve denize bakan kapkara kirpikleri yavaş yavaş ya-

naklarının üzerine uzandı. Denizden ılık bir meltem esiyordu. Sanki kumsal üzerinde bir deniz parçası, bir ay ışığı uyuyordu.

Balıkçı Sarı Ali otuz yaşlarında, çam yarması bir delikanlıydı. Göğsü bir gabya yelkeni kadar genişti; akciğerleriyse, içine o yelken kadar hava alabiliyordu. Sarsılmaz metanet, tükenmez sabir, cesaret, çalışma ve yaratma isteği yönünden, insan cinsinin kule gibi dimdik ve şanlı bir örneğiydi. Denizi çok sevdiği için, kendisini bildi bileli, balıkçılığı geçim yolu edinmişti. Anasının enikonu gelirli bir incir bahçesi vardı. Fakat Sarı Ali, ana tavuk kanadı altına sığınacak civcivlerden değildi. Onun da gözlerinde su gibi renkler, kayıp gidiyor ve akıp geliyordu. Başboş olarak hep yeni yeni yerler görmek istiyordu. Büyük gemilere tayfa yazılmak için kaptanlara bin kez başvurdu. Fakat yaşadığı kıyıların bağlı bulunduğu liman kasabasının büyük kayıkları kıttı. Çoğu kez de, kayıkların aynı zamanda sahibi olan kaptanlar, yabancıları değil, hısım akrabalarını tayfa olarak alıyorlardı. Bazen İstanköy'e giderdi. Oradaki İtalyan bandıralı kayıklar Türk gemicileri kullanmıyorlardı. Sarı Ali, Rumcayı iyi bildiği için İstanköy'de Hipokrates'in binlerce yıllık dev çınarının gölgesi altında oranın yerlisi Türk ve Rum denizcilerle birlikte denizlerden, balıklardan, Pano-ramiyoti Adasındaki deniz manastırı ve deniz Hazret Cebraill'inden, Deniz Tanrısı Poseydon'dan, Amfitrit'ten güle güle söz ediyorlardı. Sarı Ali böylece dış dünyayla temasa geliyor ve biraz da bilgi ediniyor, canı sıkıldığı zaman kendi kendine öyküler anlatarak ve evrenler yaratarak, çektiği zorluklara dayanacak kuvveti buluyordu.

Balıkçılığı hiç de tıkırında gitmiyordu. Bu da

beceriksizliği dolayısıyla değildi. Fakat o ıssız kıyıların seyrek ve fukara köylerinde müşteri bulamıyordu. Küçük kayığıysa, balıkları kokutmadan uzaklara götürmeye elverişli değildi.

O gün Sarı Ali yine kayığıyla açığa çıkmış, oltayla avlanıyordu. Arasına bir eliyle küreği oynatırken, öteki eliyle oltayı kaldırıp indiriyordu. Açıklarda böyle yapayalnız kalmak hoşuna gidiyordu. Akşama kadar beş altı mercan ve on kadar hanos balığı tuttu. Artık akşam oluyordu. Ufka açan güneş, sanki kırmızı bir gongtu. Ufka değince unggg ederek yeri göğü kırmızı bir elvedayla inletti. Yeryüzünü bir ürperti dolaştı. Bütün yaradılışta düşünceli bir hal vardı. Ortada çıt yoktu. Sarı Ali yavaş yavaş oltasını sardı. Rüzgâr hafif hafif, açıklardan karaya doğru esiyordu. Kıyıya varmak için kürek çekmeye gerek yoktu. Yalnız dümeni kullanarak ve kayığın başını karadan yana tutarak, oraya varılabilirdi. Sarı Ali de öyle yapıyordu. Apansızın kayığın yanı başında, cam kırılışına benzeyen bir çingiltı oldu. Denizde hoplayan bir balık güverteye düştü. Yay gibi gerile kıvrıla çırpındı. Kanatlarını yayıp topladı. Titredi. O da, ölen günle birlikte ölüyordu. Sarı Ali eğildi, balığın altın sarısıyla halenenen o koskocaman gözbebeğine bakakaldı. Gurup ışığı gözün o loş ve yeşil derinliğine işliyordu. O karanlıkta renkler, balığın yürek çarpışlarıyla hareleniyordu. Gözleri, ömür boyunca görmüş olduğu şeyleri, canıyla birlikte veriyordu.

Sarı Ali, o yeşil duvaklı loşlukta, denizin dip evrenini görüyordu. Balık, sanki dile gelmiş gibiydi:

"Biz, milyonlarcamız, hep birlikte yaşar, diple rin karanlığında olsun, deniz yüzünün saydamlığında olsun, hep birlikte yüzerdik. Milyonlarcamız, ka-

natlı bir deniz parçası gibi havaya atılır, deniz mavisini gövdelerimizle göğe verir, uçar ve sanki kanatlı birer gök parçasıymışız gibi yine denize dalarak, gök mavisini denize verirdik. Göğün koynunda uçarken bir Niyagara çavlanı gibi uğuldardık. Denizin derinliğiniyse, yüreklerimiz ve gözlerimizle kor-kunç bir can uçuşumuna çevirirdik.

Okyanus üstünde uçuşumuzu gören insanlar, Deniz Tanrıçası Amfitrit'in yine Ege Denizi'nde geziye çıktığını sanırlardı. Homeros'un dizelerinin içinde bir düş gibi geçişimizi, bir gerçek olarak, gözleriyle izlerlerdi. Ateş gözlü deniz küheylanlarının yele ve kuyrukları hızlarından ak aleve dönmüş gibi uçar, Amfitrit'in sedef kabuğu arabasını çekerken göğüsleri karlar gibi köpürürdü. Bu deniz atlarının gemlerini tutan yarı balık Triton'lar, uzun şeytankulelerini üfler, ufuklara havamsı ve mahmur bir ses yayarlardı. Her biri şafak yıldızından parlak deniz perileri, Nereid'ler, suların çınlayışına kahkahalarını katardı. Nur arabalarında oturan Amfitrit'se, denizlere gülümserdi. O kadar güzeldi ki; mavi gözlerini görünce fırtınalar diner, denizler hayran hayran susardı. Milyarlarca mavi zefirler, kanatlarıyla mavi meltemler yelpazelerdi. Türkü ve rüzgârdan örülmüş bu şanlı alay geçerken, deniz yaratıkları derinlerden yüze fırlardı. Ama mavi oklar gibi biz uçar balıklar, Ege'nin bu düşünün çevresini sarar, karaların ve karalıkların bakışıyla erir, yok olurduk.

Denizde balık, gökte kuş olarak yaşırdık. Kuştan ayrıcalığımız şu ki; kuş yorulunca tüner. Biz, kanatlı bir hız parçasıyız; ancak ölünce dururuz. Hep yüzer, uçarken sevişir, doğurur, büyür ve çoğalırız. Dökülen yumurta ve sütlerimizden engin

apak kesilerek sanki karla örtülü bir ova olur, ama soğuk değil, ılık; ölü değil, diri bir kar. Denizi bir can volkanına çeviren aysız gecelerde, denizi ay ışığı gibi parlatan bu nur, gecenin koynunda yaşam tanının aydınlığıdır. Bizim yarattığımız bu ak ışığı gören doğu kıyılılar, bundan dolayı bu denize *Akdeniz* adını verdiler..."

Balık bunları anlatırken, birdenbire bir çığlık koptu. Sarı Ali, durduğu yerde irkildi. Saatlerden beri balığın üstüne abanmış, uykuya dalmış, düşler görmüştü. Kendi haline bırakılan kayığı rüzgâr, yavaş yavaş kıyıya sürmüştü ve yağız kızın uyumakta olduğu koyun rıhları üstüne oturtmuştu. Kız uyanınca, yüzü ve kolu küpeşteden sarkmış olarak uyumakta olan adamı ay ışığında ölü sanmış ve ürkerek bağırmıştı. Sarı Ali'yi, işte o çığlık uyandırmıştı.

Aradan iki üç saat geçmişti. Kızın parmakları, Sarı Ali'nin saçları arasındaydı. Kız gülüyordu. Dişleri ay ışığında parlıyordu. Zaten yavaş bir yaşayıcı değildi. Fakat o an, baş döndürücü bir hızla yaşıyordu. Sarı Ali gülmüyordu. Yüzü ciddiydi. Onda, kararını vermiş bir adam hali vardı. Gözleri daha fazla çukurlaşmış gibiydi. Ama onlarda tevekkül (boyun eğiş) değil, garip bir özleyiş vardı. Deniz, ayak uçlarına fosforlu köpükler yayıyor, ta ufuklara dek ışıldıyordu.

Yağız kız, sesini dalgaların fışılısından korumak için, Sarı Ali'nin kulağına eğilerek,

"Ne o, korkuyor musun? Bu şimdiki yaşamı arka-
kanda bıraktığına pişman olacak mısın yoksa?" diye sordu.

Öteki, gözlerini ay ışığından ayırmadan, "hayır!" dermiş gibi başını salladı.

Baş başa dayalı olarak uzun zaman ses çıkarmadan aya baktılar. Sonra, birbirlerine söz söylemeden ve bir işaret etmeden, ikisi de birdenbire ayağa kalktılar. Uzun boyluydular. Ay ışığında ağarıyorlardı. Yan yana yürüdüler. İkisi birden, denizdeki ay ışığına daldılar. Deniz, bir çırpınıyla ışıldadı; sonra, ay ışığında ay ışığı oldular. Ve bir daha, o bizim kurşuni renkli dünyamıza dönmediler...

Ertesi günü kıyıda, giysilerle kayık bulundu. Ama yağız kızla balıkçı Sarı Ali'nin ne oldukları anlaşılamadı. Adaların birine mi gitmişlerdi? Yoksa "gidelim" derken boğulmuşlar mıydı? Ya da denizden bir ejder çıkıp onları karanlık diplere mi çekmişti? Bir türlü belli olmadı. Cesetleri arandı, ama bulunamadı.

Aradan bir yıl geçmişti. Sonra bir gece, köyün seksenlik bir yaşlısı, bir çocukla kıyıda oturuyordu. Çocuk,

"Karakız ablaya ne oldu?" diye sordu.

İhtiyar, önündeki ay ışığına dalmıştı. İçini çekti, ta neden sonra, kırık bir sesle,

"Ay ışığı oldu galiba," diye karşılık verdi, "bu yaşıma geldim de sanki ne oldu?" dermiş gibi, hazine hazin başını salladı.

DALGA GEÇİYOR

Vapurun başaltında tayfalar ranzalara uzanmıştı. Basık tavanın ortasına asılı fener, vapur sallandıkça uyuyanların yüzlerine fırdolayı bir ışık gezdiriyordu. Ateşçi Veli ile güverte gemicilerinden Murat, dirseklerini fenerin altındaki masaya, avuçlarını da yanaklarına dayamış, hoşbeş ediyorlardı. Gemi bir dağın tepesine çıkıyormuş gibi baş döndürücü yüksekliklere çıktı, sonra dipsiz bir kuyuya iniyormuş gibi, aşağıya indi.

Veli,

"Amma da güzel dalga geçiyoruz," dedi.

Murat,

"Dalga denizde değil, asıl karada geçilir," diye mırıldandı.

Öteki,

"Nasıl şeymiş o?" dedi.

Murat gülümsedi; onun hoş bir gülümsemesi vardı:

"Bak" dedi, "ben otuz yaşıma kadar Marmaris deniz motorlarında çalıştım. Ondan sonra vapurlara tayfa yazıldım. Bir sıkıntılı yolculuktan sonra İstanbul'da vapurdan çıktım. Bir başka vapurda iş bulamamıştım. Bana İstanbul pek ıssız bir yer geldi. Ben onun sokaklarında, parklarında millerce yol yürüdüm. Orada yanımdan aceleyle gelip geçen

yüz binlerce yüz gördüm. Onların hiçbirini de görmüş değildim. Vapurda öyle mi ya? Orada bütün yüzleri tanırırsın, bir ömür boyu birlikte yaşamışsınız gibidir onlar. Bu duyduğum ıssızlık dolayısıyla, rıhtıma rampa olmuş sefer bekleyen vapurlara geldim. Orada nöbet bekleyen gemicilerle hoşbeş ederdik. Sanki geminin küpeştesi, kentin yalnızlığını, geminin dışarısında tutardı. Kentteki insanların yüzleri beni bitiriyordu. Gülümseyen sevinçli insana hiç rasgelmliyordum ki! O tünelde durur bakardım. İki sıra yüz -erkekli kadınlı- sanki önlerindeki bir boşluğa bakıyorlardı. Hani ya motorlara koyunlar yükleriz; bakışları bomboştur; tastamam öyle! Yorgun yüzlü, yorgun bakışlı insanlar.

Sokak duvarlarındaki bir ilanda, sinemada pek komik bir şey gösterileceği yazılıydı. Güldürücü bir şey görmek için bir bilet aldım. Perdede adamın birisi karısını aldatıyordu. Bir sürü kadın erkek, habire yanlış yatak odalarına girip çıkıyorlardı. Dahası, tam perdenin ortasında bir karyola görünüyordu. İki kişi yatağa girdi. Herkes gülmekten kırıldı. Orada vapur bacası gibi kararıp somurtacak değildim a.. Ben de hah, hah, hah! diye, niye güldüğümü bilmeden güldüm. Asıl makaraları kadınlar salıveriyorlardı. Sinemadan çıktım; sokakta, sinemaya girmezden önceki duruma çattım.

Sokakta bir kadın bana geldi. Yalnız mıyım diye sordu:

– Evet, dedim.

Yüzüne alaca bulaca boyalar sürmüştü. Bana,

– Ben de yalnızım, seni çok seviyorum, dedi.

Hemen koluma girdi. İğreniyordum be!

Neyse, ona para verdim. Benden ayrılır ayrılmaz, hemen gidip başka bir erkeğin koluna girdi.

Ertesi günü Derince'de halamın evine gittim. Harman zamanıydı. Kışın orası dondurma kutusudur. Ama yazın sıcak ve güzel oluyor. Tıpkı Marmaris'in kışı gibi...

Karı kızan bütün aile, dışarıda harman savuruyordu. Rüzgâr tam yelken rüzgârıydı. Tirişka bir şey! Bahçe vardı; arılarla uğulduyordu. Her taraftan saman ve ot kokusu geliyordu. İstanbul'un sidik kokan yan sokaklarından sonra, orası cennetti. Hani, tahtadan koca çatallara benzeyen, küreğimsi bir şey var ya; onu kapınca ben de elgünle birlik ederek harman savurmaya koyuldum. Eh, bir iş görüyorduk bari. Harman savurmak hoşuma gidiyordu. Karı kızan, kan ter içinde durmamacasına çalışıyordu. Ayşe, amma da tozun kızdı. Güçlü kuvvetliydi. Hep de gülüyordu. Ondan yana bakmaktan utanıyordum.

Gece odanın penceresinden ot, saman ve dağ kokusu geliyordu. İstanbul'daki kadının,

– Yalnız mısın, diye soruşu hatırıma geliyordu. Şu Ayşe olsaydı, diyordum.

Bir gece gözüme uyku girmedi. Hava da sıcaktı. Dışarısı ay ışığında yanıyordu. Bahçeye indim. Az sonra Ayşe'nin, elinde fener, ahırdan çıktığını gördüm. Çıkırlıklı kuyudan su çekip ellerini yıkadı. Beni görünce bana,

– Keçi doğurdu, yardım ettim. Amma da geç doğurdu, dedi.

Çözükle saçları yüzünden aşağıya akıyordu. Orada bir süre konuşmadan yan yana durduk. Sonra bana,

– Keçinin ilk yavrusuydu. Korkuyordu. İyi ki yanına vardım, dedi.

Eğer küçük bir çocuk olsaydım da korksaydım; Ayşe'nin bana sarılmasını özlerdim. Belki de ondan dolayı, elimi koluna taktım. Herkes uyumakta olduğu için mi, yoksa gecenin sessizliğinden ya da ay ışığından mı ne, sanki dünyada bizden başka kimse yoktu. Bu da bir yalnızlık duygusuydu ama, çok tatlıydı bu kez."

Aşçı Veli burada Murat'ın sözünü kesti:

"Desene dalga geçtin," dedi.

Öteki,

"Hayır," dedi, "evlendik. Evlenmezden önce ben evliliğin başka türlü olacağını sanmıştım. Hani ya Leyla ile Mecnun'da, Âşık Garip'te okuduklarımız gibi bir şey. Ne gezer! İnsanı umutlar, düşler mutlu ediyor; yoksa arzu ettiğinin kendisi değil.

Neyse, evlilik hiç sandığım gibi olmadı. Bu herkes için öyle midir bilmem."

Sözün burasında vapur yine sanki helezoni bir dönüşle yükseldi; inleye inleye indi.

Veli,

"Murat sen değil, gene vapur dalga geçiyor," dedi.

Murat,

"Belki de öyle," diye cevap verdi, "ne diyordum? İlk önce karada iş buldum, vazgeçtim, gene denize açıldım. Aradan iki yıl geçince Ayşe, sanki tanımadığım bir yabancı oldu. İstiyordum ki Ayşe, benim güldüğüm gibi gülsün, tuhaf bir şeyin tuhafliğini görsün. Ne gezer! Çoluğa çocuğa karıştıktan sonra hep surat asar, didinir; çocuklara hırçın hırçın bağıırırdı. Hele üçüncü çocuğun ölümünden

sonra ağzını bıçak açmaz oldu. Dördüncü çocuk gelmemeliydi. Ama geldi. Ardısıra da beşincisi! Âdeta gemiye dönmeye can atardım. Çünkü Ayşe artık gülmeyi unutmuştu. Biliyorsun ya, gemi teselli eden bir yerdir. Çalışılır, tependeki gök boyuna değişir. Arkadaşlar, kusur edersen bile bağışlarlar. Sana söylemeye ne hacet, sen bilirsin başaltı âlemini! Her birimiz ötekinin iyi yanlarıyla seviniriz.

O seferimiz uzundu. Ayşe'den bir yıl ırak kaldım. Deniz yaşamı acımasızdır. Ayşe ile aramızdaki uyarsızlıkları kötü bir düş gibi unutmuştum. Onu çok özliyordum. İstanbul'a geldim. Ayşe oradaydı. İstanbul değişmiş miydi ne? Yıllarca öncesi gördüğüm ıssız yer değildi artık. İnsanları seyretmekten hoşlanıyordum. Hemen hemen hepsi gülümsüyorlardı. Sanki tüm kent halkı, vapurda tayfaydık.

Bir gün akşamüzeri Ayşe ile kavga ettik:

– Dışarıya çıkıp biraz gezeceğim, dedim.

Ayşe tuhaf bir kadındı. İsteddiği kadar öfkelen-sin, göreceği işi hiç unutmazdı. Bana bir basma parçası verdi:

– Beyoğlu'na git, orada bu basmadan iki metre al, dedi.

Eyvallah deyip örneği cebime, şapkayı başıma koyup kendimi sokağa attım.

Beyoğlu'nda birçok cafcacılı kadınlar, büyük bir dükkâna giriyorlardı. Ben de akıntıya kapıldım, girdim:

– Basmalar yukarıda, asansörle çıkın, dediler.

Asansörün kapısına geldim. Tam o sırada asansör, yukarıdan yavaş yavaş gürleyerek indi. Asansörü işleten kadınla karşı karşıya geldik. Orada birbirimize uzun süre bakakaldık. Belki iki saniyeydi ama, bana yüzyıl gibi geldi. Uzun boylu bir

şeydi. Dükkâna niçin geldiğimi, ne istediğimi unuttum. Ta neden sonra kadın,

– Yukarıya mı çıkacaksınız, dedi.

Ben,

– Evet, dedim.

Kadının sesi türkü gibiydi. Onu dinlemek için sanki yüzyıllarca beklemiştim. Kadın, üst katta ne satıldığını söylüyordu. Ben de, dediğini değil, sesi ni dinliyordum.

Sonunda durduk:

– Burası üst kat, dedi.

Ben hayranlık içinde,

– Ha, dedim.

Kadın,

– Daha yukarıya mı çıkmak istiyorsunuz, dedi.

Başımı salladım. Önüme düştü, merdivenleri tırmandık. O kata, düş görüyormuşum gibi çıktım. Orada mutfak takımları satıyorlarmış. Tencereler, cezveler, çaydanlıklar! Kulplu kulpsuz kazanlar, tavanelara dek yığılı.

Ben ömrümde bu kadar mutfak ıvır zıvrı, takım taklavatı görmemiştim. Benim yarı tarafım şaşakalmış, yarı tarafım sevinç içindeydi. Orada az kalsın bir zırdeli gibi kahkaha salarak, hoplaya zıplaya kazanlara, tencerelere tekme atarak hepsini şangur şungur dört yana fırlatacaktım."

Veli,

"Yahu, hani ya dalga?" dedi.

Öteki,

"İşte, rasladığım en büyük dalga buydu," dedi.

Veli merakla,

"Sonra?" diye sordu.

Murat,

"Sonrası, işte burdayım. Çünkü o da geçti," dedi. "Baksana, arkadaşlar melekler gibi uyuyorlar."

Bu sırada çan çaldı. Vapur gene bir dalganın tepesine tırmanıyordu.

Veli,

"İşitmiyor musun, çan çaldı. Postamızın sırası geldi, hayda işbaşına!" dedi.

Vapur dalgadan inerken, yedi sekiz kişi, gülüşe gülüşe başaltından fırladılar...

YAŞASIN DENİZ*

* Yeditepe Yayınları, İstanbul 1964.

İŞIK TELİ

Ege Denizi'nin bir metre boyunda -siyah değil- pembe bir midyesi vardır. Her yumuşakçada olduğu gibi, dişi ve erkek aynı gövdededir. Çiftin biricik koynu, ikisini de sarar. Besinleri, deniz diplerinin yeşil ışığıdır. Bunlar, alaca aydınlığın ılık loşluğunda kendi hülyalarına dalgındırlar. O yeşil ay ışığı düşleri, yuvalarını döşeyen sedef olur. Bazen yuvanın içine düşen keskin kenarlı bir kum parçasını sararlar ve böylece derin kederlerinden gökkuşağı renkli bir inciye âdeta hazin bir gülümsemeyle yarıtırlar.

Bu midyeler sekiz on kulaç derinliğindeki dip-lerin rıhlarına ışıktan yaptıkları upuzun teller salarak tutunurlar. *Bisüs* denilen bu canlı teller, billur-dan saydam, pırlantadan parlak, ipekten ve örümcek ağından çok daha incedir. Anadolu'nun Güney Arşipel kıyılarının kızları bu telleri ararlar. Onları, saçlarının boyunca örerler; örgülerini başlarına sarınca, yüzlerine bir ayça (hale) dolamış gibi olurlar.

Emet Bacı, o kıyı köyünün en usta dokumacı-sıydı. Yünden, ipekten ve midye bisüslerinden gelin kuşakları ve duvakları örerdi. Biricik oğlu Avaramet (Avare Ahmet), tembelin ve hiçbir işe yarama-zın biriydi. Deniz kıyısında bir çam ağacı vardı. Sabah olunca, hasırını çam gölgesine serer, ortasına bağdaş kurar, evden getirmiş olduğu fesleğen sak-

sısını yanına kor ve akşam karanlık basıncaya kadar hiç yerinden kılmıdamaz, yavaş yavaş sepet örerti. Hatta çoğu yaz geceleri orada yatardı.

Çamın bir yanında deniz, bir yanında da köy çeşmesi vardı. Köy çeşmesiyle çamın arasından geçen bir koca Anadolu yolu, güneşte yana-ağara uzak ülkelere doğru süzölür giderdi. İster köylü, ağa, Türk, ister Yahudi Anadolu-gurbetzedeleri dertlerini, keder ve hırslarını beraberinde taşıya taşıya o yolda bir başına taban teperler ve uzaklara geçer giderlerdi. Akşam olunca, köy kızları saçlarının örgülerini örerlerdi. Bazıları tek ve kalın bir örgü, kimisi çift, kimisi de on, on beş ince örgü sallandırır, hepsi de testilerini omuzlarına alarak çeşme başına giderlerdi. Fakat, su getirmek bir bahaaneydi, çeşmeye; görmeye ve kendilerini göstermeye giderlerdi. Avaramet onlara hiç aldırış etmez, dönüp bakmazdı bile. Avaramet'e göre köylülerin çoğu deliydi, yani denizci, süngerci, kaçakçı ve kolcuydu. Denizcilerin çoğu seferden dönmezlerdi, yalnız, boğulmuş olduklarına dair kısa bir haber gelirdi. Avaramet, "Oh olsun onlara! Tehlikeli işlere niye girişiyorlar? Başkalarına ders olsun!" derdi. Ya kaçakçılar kolculardan birini ya da kolcular kaçakçılardan birini görünce, Avaramet yine, "Oh olsun onlara! Rahat rahat tek durmak varken niye gidip kendilerini sakıncaya atarlar?" diye gülerdi. Herhangi bir şeye böylece güle güle, Avaramet otuz yaşını iyice aştı.

Avaramet'i, annesi öldükten iki yıl sonra gidip gördüm. Tamamıyla değişmişti. Rengi solmuş, gözleri çukurlaşmıştı. Bana anlattı: Bir gün çam ağacının gölgesinde otururken, köy kızları çeşmeden testilerini doldurmaya gelmişler. Aralarında

Çakır Hanife de varmış. Onlara dönüp bakmadığı için mi, yoksa başka bir nedenden mi kızmış olacaktı ki, Hanife çil çil güldükten sonra, avcuyla yüzüne su serpmiş. Avaramet başını kaldırmış, damlaların bir tanesi bakış huzmesinin tam ortasından geçerken, gökkuşağının tüm renkleriyle çarpmış. Gökkuşağının renkleri, Çakır Hanife'nin yüzünü ve gülüşünü çevrelemiş. Bunu anlatırken Avaramet'in alnında boncuk boncuk terler parlıyordu. Aşkın taa can evinden fırlayan bakışı, yeni potadan çıkmış has maden gibi gözlerinde çakıyordu. Avaramet'in dediğine göre, o ana kadar dünyanın her günkü hiçliğinin kara perdesi sanki bir şimşekle yırtılmış da, gök açılıp gözlerine cennetin nuru görünmüş. "İşte ondan sonra Hanife'ye, gökkuşağından bir çevre örmeye koyuldum. Ama yaptığım bu iş çok güç" dedi. Gözleri hüznle doldu. Belki de hayat, Avaramet'in gönlünde yıllarca tıklıp hapsedilişinin öcünü alıyordu. Acaba hayat, bir kaplumbağa kabuğunun kaskatı ve dar muhafazasından sıkıldığı için mi, katı kemiklerini içe ve tehlikeye açık yumuşak etleri dışa alarak, ceylan kılığında hız kesilmişti?

Köylülerse bana, "Adam aklını oynattı! Acaba bir tımarhaneye göndersek mi, yoksa dayakla aklını başına getirsek mi? Ne var ki, biz tımarhane güllabıcılığı etmesini bilemiyoruz. Artık hiç kimseyle konuşmaz oldu. İşi gücü, denize dalıp dalıp midye çıkarmak; kulübesine gidip annesinin tezgâhında bir şeyler dokumak oldu" diyorlardı.

Aradan birkaç yıl geçti. Eşkıya Çakıcı, Avaramet'le değil, başka birisiyle evlenecek olan Çakır Hanife'nin çeyizlik parasını vermişmiş. Onun için Çakıcı'yı köye, düğüne buyur etmişlermiş, düğün

sırasında deli Avaramet'ten söz etmişler. Çakıcı onu görmek istemiş. Avaramet, Çakıcı'ya gökkuşağından bir duvak yapmakta olduğunu söylemiş. "Bir ışık, bir gülüş gördüm" demiş, "taa içimdeki bir tele dokundu. İçimde hâlâ ding... g... diye ötüyor. Artık gönlüm, kulağım başka bir şey duyamaz oldu. Bilmem iç kulağımda ding... g... ding eden o şey, galiba gönül gözümde renk oluyor. Ben öyle bir duvak öreceğim ki, onun bir eşi daha yapılmamış olsun" demiş. Çakıcı, "Bu duvağı hangi gelin için yapıyorsun?" diye sormuş. Avaramet, belleğinde sevgilisini aramış, fakat onu orada bulamamış. Sevgilisi Çakır Hanife, hülyaya doğru ona ilk hamleyi verdikten sonra, renkler arasında eriyip kaybolmuşmuş. Artık Avaramet'in gönlünde yalnız gökkuşağı varmış. Çakıcı'ya hayret içinde birkaç kez, "Gelin mi? Bilmem! Bilmiyorum!" diye, kırık bir sesle kekelemiş. Ama hemen sonra, aşkın derin, emin ve serin sesiyle, "gökkuşağını onun için yaratacağım!" demiş. Gözleri bir an, tuhaf bir ateşle yanmış, Çakıcı'ya ve sonra çevresindekilere yavaş yavaş bakmış, pek acı ve pek büyük bir bakışmış o!

Fakat Avaramet birdenbire, "Yanıyorum! Yanıyorum!" diye bağırarak, ortada hop hop zıplamaya koyulmuş. Adamın biri, Çakıcı'yı eğlendirmek için, Avaramet dalgın dalgın o yaslı bakışını gezdirirken, ayağının topuğuyla kundurasının arasına maşayla kızgın bir kor sıkıştırmışmış. Çakıcı, belindeki at kamçısını çıkartarak Avaramet'in eline vermiş ve "Vur şu herife!" demiş.

Bitkin bir durumda olan Avaramet'in kamçı saşısı, bir okşayışa benzemiş. Kamçıyı Çakıcı çalmış; herkesin şaşkınlıkla açılan gözleri önünde, yüce dağların ve ölüm kalım oyunlarının âşığı, gökku-

şaklar âşığı'nı koluna alarak, onu kulübesine götürmüş.

Ben bu olaydan iki yıl sonra, köye yine uğradım. Avaramet'i zayıflamış ve yaşlanmış buldum. Üstü başı da pek perişandı. Kulübesinin enince birbirine iştirilmiş midye telleri geriliydi. Çil çil şingirdayan yıldız pırıltılarını mı istersiniz, yol yol sakın ay huzmelerini mi istersiniz –ne bileyim– göz kamaştıran güneş yıldırayışlarını mı istersiniz, hepsi oradaydı. Avaramet, "duvak" diyordu, "Deniz dibinin karanlığından başlayarak, renkten renge ve ışıktan ışığa yüксеle yüксеle gelinin yüzüne doğru bir yalvarış gibi dolanacak."

Ben sözünü kestim,
"Hangi gelin?" dedim.

Soruma şaşırdı:

"Hangi gelin mi? Yahu, insanla dolu ya dünya!" dedi. Ve "Bu duvak için sekiz yüz bin midye teli gerekli. Her teli, bir öncekinden daha açık olarak koyuyorum. Bu duvağı seksen yılda bitireceğе benziyorum," diye ekledi.

Aradan üç yıl daha geçti. Yine yolum köye düştü. Artık Avaramet'in saçları apak olmuştu; fakat gözleri, iki karanlık kuyu denecek kadar içeriye çökmüştü. Bana sevine sevine,

"Bak, ne kadar ördüm," dedi.

Bir metre kadar uzunluğunda, ince bir kumaş gösterdi. O kumaş, bir renkler fırtınasıydı.

Köye, bir yıl sonra yine uğradım. Avaramet, yoksulluk ve ıssızlık içinde sessiz sedasız ölmüştü. Herhalde, Amerikan bezini esirgeyerek, onu, örmüş olduğu gökkuşağı duvağına sarıp gömmüşlerdi...

GÖKGÖZLÜ

Bütün bir gece fırtınayla savaşıyorlardı. Maestra direği kırılmış, dümen iğneciğinin biri kopup denize fırlamıştı. Kıyıya yanaşıp buhur (günnük: *Lyquidamber orientalis*) ormanından bir direk kesmek, köyden bir eşek kiralayıp kasabadaki demirciye bir dümen menteşesi yaptırmak zorundaydılar.

Yarım ay şeklindeki geniş körfeze paramparça yırtılmış yelkenlerle, çatlak ve çıkık serenlerle, yani fırtınayla savaşta yaralanmış, ama yenilme-mişliğin bütün şan ve heybetiyle girdiler. Şafağın serin göğsünde birkaç iri yıldız, koca çiy taneleri gibi titreyip parıldıyorlardı. Köy bacalarının dumanları henüz mavileşen göğe pembe pembe süzülürken, tayfanın biri eşek kiralayıp kasabaya gitti; ikisi de, direk kesmek üzere ormana daldı. Gemici Etem, kayığa bekçilik etmek için tek başına, kıyıda kaldı.

Etem yakışıklı, güler yüzlü, şakacı bir gençti. Mavi gözlen urukları kolağan etmekte çok çevikti. Fakat arasına, pek uzaklarda görünür görünmez bir şeye dikkat ediyormuş gibi duygunlaşırlardı. Orada yalnız başına kıyı kumlarına uzandığı yerde, canı pek sıkınıyordu. Kaşları ve tıraşsız yüzündeki sakal kılları, başını kırmıldattıkça, kırılmış bakır telleri gibi parlıyordu.

Aradan çok geçmeden, bir koyun sürüsü çan-

larını tıngırdatarak, çalıların arasından skn edip altın sarısı kumların üstünde apak yayılmaya koyuldu. Onların ardı sıra al alvarlı ve mor cepkenli bir oban kızı ıkakoydu. Etem, ta zaktan bile, genç kızın her adımında, dimdik memelerinin sallandığını seçebiliyordu. Denizci, içinden, "Doğrusu kıyak pruvası var" dedi. Kız yanaşınca, "Sancak ve iskelesi ve art bodoslaması da pruvasının çift bastonları gibi" diye düşündü.

Denizci Etem, genç yaşından beri deniz deniz gezmiş ve uğradığı her limanda kolay başarılar elde etmiş uçarı apkınlardan olduğu için, şimdi grdğu de onda hoş umutlar uyandırdı.

Kız adamakıllı yanaşmıştı. Uzun yaz güneşinde ısınıp bozaran dağ yamacı toprakları gibi koyu esmer ve sıcak bir Türkmen kızıydı. Yanık yüzünün ıkıka elmacık kemiklerinin üstünde kapkara kirpikler arasından bakan gözlerinin açık mavisini, yaradılış sanki sürpriz olsun diye oraya koymuştu. Kızın yüzünde iki kısık delik açılmıştı da, o deliklerden kızın başının ardındaki göklerin mavisini görünüyordu sanki. Ağzı da dudak boyasıyla yapılmış bir kupa birlisi gibi, yüzünün ortasında mini minnacık bir kiraz değildi. İki sıra parıl parıl akan dişleriyle, candan gülen kuvvetli bir ağzıdı.

Elindeki kirmanı fırıl fırıl döndürerek yürüyordu. Parmaklarının arasından yn değil, sanki sabah güneşinde, pembe ışık eğirip szdryordu.

Etem,

"Hey köylü abla, sizde süt, yoğurt bulunur mu? Malum a, gurbet elinde denizciyiz, paramız yok ama neşemiz çok. Kayıkta şeker ve kahve dolu, sütü yoğurdu değiştirmece verir misin? Bir aydır

tuzlu balık yiye yiye içimiz dışımız salamuraya döndü," dedi.

Kız, kadınlardaki bir iç sezgisiyle, karşısındaki erkeğin gözlerinden, adamın dilemesiyle birlikte kendisini kolayca koparıp alacak bir çiçek sandığını çaktı. Kadınlık gururu öylesine şahlandı ki; yüzü erkeğin her sulu girişimini peşin ve kesin olarak yasak eden bir hal aldı. Kız, Etem'in sorusuna,

"Süt de, peynir de, pekmez de var. Köy, deha, şuracıkta! Oraya varırsın, istediğini verirler. Biz, kıyılarıımıza uğrayan kurtebtlik kızanlardan para mara almayız" diye karşılık verdi ve kirmanını fırlatarak uzaklaşmaya koyuldu. Adamın çapkın umutları kırıldı. O umutların yerine, şu köylü kızla arkadaşçasına yarenlik etmek özleyişi doğdu. Ne de olsa, denizlerin ıssızlığı insanı insana yaklaştırıyordu. Kıza,

"Vay anasını köylü abla, amma da sert şeymişsin," dedi.

Kız dönüp baktı ama, yürüdü gitti.

Kız, dağ başına çıkınca, karşıki dağdan Hüseyin Dedenin kavalının sesini duydu. Tuhaf bir adamdı Hüseyin Dede! Bulut, yüksek dağın tepesine sokularak geçerken, dağa sırrını mı fısıldardı ne? Hüseyin Dede, bu sırrı sezerdi. İssızlıkta buluta takılakalan gözlerine tuhaf bir bakış kayardı. Kavalını alır ve aşağıdaki ovalara o sırrı bildirmeye çalışırdı. İşte o gün kavalının sesi ve bir de Etem'in, "Köylü abla, amma da sert şeymişsin" derken bakışındaki yürek kırılgınlığının angısı, Gökgözlü kızın yüreğini "cızz!" diye yaktı. Denizciye acıdı. Köye dönerken deniz kıyısından geçti. Etem'i görünce,

"Nasıl, yoğurt buldun mu?" diye sorup da, "Hayır," cevabını alınca, en dolu memeli koyununu göstererek, yarı emir, yarı rica, "Tut şunu, em! Dağ kekiği sütüdür," dedi.

Etem emdi.

Ertesi gün kız, kumların üzerine oturmuş, denize bakıyordu. Deniz bütün köpükleriyle fışıldayarak gidip geliyordu. Denizin sesine, kızın sesi karıştı. Her ne kadar kızın yavaş ve durgun bir sesi vardıysa da, Etem'in iç kulağında derya kasırgasının ürüyüşü gibi kudretli angılar uyandırıyor.

Kız,

"Denizde, kayıkta mahpus kalmaktan sıkılmaz mısınız?" diye sordu.

Etem,

"Geminin içi pek geniş bir yer değildir, ama denizin ucu bucağı yoktur. Dilediğimiz yere gideriz, orda deniz bizi hep başka yere götürür. *Kayıkta sıkılmaz mıyız*, diyorsun. A abla, biz bir yerde bulunmaktan sıkıldığımız için kayığı severiz. Bulunduğun yerde bulunmak istemezsin, başka yerde bulunmak istersin... Kimi yol her yerde bulunmak isteriz; bir de bakarsın hiçbir yerde bulunmak istemeyiz. Asıl tuhafı, kimi zaman da hem her yerde bulunmayı ve hem de hiçbir yerde bulunmamayı isteriz. Deniz kuşuyuz, şimdi burada, şimdi şurada. Deniz suyunun bir yerde mihli kaldığını hiç gördün mü? Gider, karışır. İşte deniz de, kayık da bizim gönlümüz gibidir. Dedik a, deniz kuşlarıyız..."

Kız bunları duyunca, Türkmen Yörüklüğünün yüzyıllar ve yüzyıllardır süregelen göçebeliğinden kalma duygulardan mı ne, uzun menzilli gözlerinin bakışı uzadıkça uzuyor, o gözlerinin derininde di-

yar diyar gezilmiş o yerlerin anısı uyanıyor ve köyündeki dar hayatın olanaklarını aşan umutlarla özlemler –ıssız çöllerde görülen seraplar gibi– gidip gelmeye koyuluyorlardı.

İşte o günlerdeydi ki, kız, hayalinde kendisini kızgın ve kuru eyyamı bahur günlerinde, sıcaktan gözleri mor harelenmiş, şakaklarından terler akar bir halde, devesinin üstüne oturmuş ya da gurup ışığının göklerde -kavis üstüne kavis- kurduğu altın köprüler üzerinden sallana sallana yürüyen ve meçhullerde eriyen deve dizisinin önünde yürüyor görüyordu. Kız, adama dönerek,

"Tuhaf değil mi, komşu köyümüzde bir Hüseyin Dede var. Kaval çalar. Amma buradan işitilmez. O diyor ki; tam baharın başında, keklik, serçe ve kumru gibi yerli kuşlar, en az bir ay süresince delirirlermiş. Deli gönülleri illa da bulundukları yerlerden başka yerlere gitmeyi özlermiş. Geceleri sabaha kadar durmadan dinlenmeden, nereye olursa olsun uçarlarmış. O diyor ki, yerli kuşlar, vaktiyle kırlangıçlar, çaylaklar ve leylekler gibi göç ettiklerini anımsarlar da onun için öyle yaparlarmış. Sen şimdi, 'biz deniz kuşuyuz' dedin de hatırıma geldi. Sanki bu köyde biz de öyle değil miyiz ki?" dedi.

Etem, kendisindeki bir duygunun başka bir çeşidiyle karşılaştığını ve sözlerinin ilgiyle dinlendiğini görünce sevine sevine, sözlerine söz ekleye ekleye,

"Hah işte, öyle! Biz de denizin deli divanesiyiz. Deniz oğluyuz, akıllanmayız. Biz: de galiba evsiz barksız, rüzgârların ve enginlerin büyüğü tuttu," dedi.

Öteki, kayığı göstererek,

"Siz fırtınadan korkmaz mısınız?" diye sordu.

Denizci,

"Korkmaz olur muyuz! Ödümüz kopar. Fakat bizi korkutan şey, bizi kendine çeker," dedi.

Bunu derken, karşısında oturan Gökgözlü'den için için fena halde korkmakta olduğunu o anda farkına vardı. Karşısındaki insan, limanlarda "ar-mut piş, ağzıma düş" gibilerden, kolay kolay elde ettiklerinden değildi. O ana kadar kovalayan ve av-layan kendisiydi ama, şimdi kendisi, uçurumlar gibi derin bir dişilik tarafından kovalanıp avlanıyordu.

Ondan, uçurumdan korkulduğu kadar korku-yordu. Fakat kapkara uçurumun kendine çekiciliği, o korkunçluğunda değil miydi?

Kız,

"Peki, hiç tarla tokat sahibi olmak, köy ağası olmak gönlünden geçmedi mi?" diye sordu.

Adam,

"Tarla tokadı neyleyim, biz gördüğümüz kıyı-larla, deniz ve fırtınalarla zenginiz," dedi.

Kız, deniz oğlunun bakışını, gözleriyle âdeta içiyordu, ona yaklaşıyordu.

Denizci korkuyordu.

Üç dört gün sonraydı. Akşamdı. Hâlâ konuşu-yorlardı. Yıldızlar serin serin esen rüzgârla yelpa-zelenen ateşler gibi pırıldıyorlardı.

Adam, kızın karanlıkta ağararak yaklaşan yü-züne hayranlıkla bakıyordu. Kız ise denizciye artık kendi malıymış gibi gülümsüyordu. Adama öyle bir korku ve utanç geldi ki, can evinden vurulmuş gibi fırlayıp kaçtı.

Kız ayakta duruyor ve milyonlarca yılda birik-miş bir bilgiyle, erkeğin neden kaçtığını anlıyor ve gülümsüyordu. Emin adımlarla köyüne dönerken,

dağa taşa, denize ve bütün varlığa şükranla bakıyordu.

Adamın, o gece ve ertesi gün, korkusuna karşın, kız gözlerinde tütüyordu. Ertesi gün güneş battıktan, hava da iyice karardıktan sonra kızla erkek, deniz kıyısında karşı karşıya durdular. Adamın kaçtığı dakikadan sonra, sıftah olarak buluşuyorlardı. Kız onu orada bulacağından emin olarak çıkgelmişti. Kız titriyordu. Ay kalktı, kızı tepeden beline kadar ağarttı. Sanki kız kendini vermek veya daha doğrusu erkeği almak üzere karanlıktan beline kadar çıkıp uzanıyordu. Denizci bir ürperti geçirdi. Fakat karşısındaki insanın cazibesine dayanamıyordu. Bir an geldi, adamın mutluluktan başı döndü ve kendisini kızın kolları arasında buldu.

Kasabadan dönen denizci,

"Şu kayığın iğnecik demirini çarçabuk yaptırdım," dedi.

Etem,

"Kayığın iğneciği iş mi sanki? Sen onu yaptı-rıncaya kadar ben Gökgözlü'nün büyüüne uğrayıp evlendim," dedi...

ATEŞÇİ SÜLEYMAN

Evin ikinci katındaki odamdan, komşum Bakkal Hasan'ın evinin ardındaki bahçeyi görüyordum. Tulum gibi tostoparлак ve üstelik 'hörgüçlü' denecek kadar kambur Bakkal Hasan'ın yanında oturan uzun boylu dik bir adam, Hasan'a bir şeyler anlatıyordu.

Kulak misafiri oldum:

"Sen bilirsin," diyordu, "delikanlılığımızda birlikte yelken gemilerinde çalışmıştık. Güvertede dimdik dururduk. Sen denize sırtını döndün, bense ateşçi oldum. Ateşçiliğe ilk başladığım günü, bugünkü gibi anımsıyorum. Çelik merdivenden inerken, karanlıktan karanlığa iniyordum sanki. Ondan önce yelkenlerde, direk çanaklığında çok gece nöbet beklemiştim. Karanlık gecenin ne olduğunu iyi bilirim. Ama o karanlık, indiğimiz bu karanlığa kıyasla günlük güneşlikti. Hem de, söyledik a; hep dik durmaya alışmıştım. Bu yeraltı fırınındaysa, sırtımızda dünyayı taşıyormuşuz gibi eğile eğile çalışıyorduk. Ben indikten az sonra, ter ve kömürle kapkara oldum; kıpkızıl parıltılı bir ifrit. Ayağımın altında kömürler çatırdıyordu. Yanımda cehennem zebanisi gibi zifiri bir ateşçi duruyordu. İzbandut mu izbanduttu ama, çocuk yürekliydi doğrusu. Merdivenden inerken korktuğumu görmüş, gülmüş-

tü. Bana, kocaman bir maşrapa su uzattı. İçinde, erimiş un vardı:

"İç, hararetini keser," dedi.

Ona,

"Allah senin de, bu geminin de, ocakların da belasını versin!" dedim.

Katıla katıla güldü.

Karaydı. Fakat gözleri parlıyordu.

Galiba denizin de, geminin de, denizcinin de öz sırrını biliyordu:

"Hah, hah, hah!" diye güldü, "bu, gelgeç bir öfke sağanağıdır. Ben de öyleydim ama, alıştım. Sen de alışırsın. Ürkme, sana yakışmaz!" diye haykırdı.

Ah kardeşim, kömür at babam at! Şaka değil, ocak kömür ister. Karnı aç! Ateş ve kömüre doyar mı hiç? O kara kömür tozuyla onu kör edemezsin!

Volkanın bağrında ateş yapan ifritler gibiydik.

Ama demincek sana söylediğim ızbandut herif sıcakkanlı, yufkayürekli bir adamdı. Hani, anlatmıştın ya; senin ilk limanda gördüğün kadın gibi...

Bana,

"Aldırma evlat, çömel, bağdaş kur, dinlen!" dedi.

Birisi yukardan bağırdı. Nöbetimiz bitmişti. Yukarıya çıkarken, çelik merdivenin basamakları dang! dong! ötüyordu.

Ardımızdan buhar, yanmış yağ, ısınmış çelik ve demir kokusu geliyordu. Ciğerlerim "hava, hava!" diye haykırıyordu.

Yukarıda cennet gibi havayı, dik durarak doya doya soluyordum. Gözünü sevdiğimin hür havası!

Dışarıya soluduğum zaman, sanki ağızımdan kömür tozuyla karanlıklar çıkarıyordum. Katıla katıla gülesim geldi. Denizin bir yanı masmavi, bir yanı yemyeşildi. Gemi yavaş yavaş inip kalkıyordu. Hava, yemekten de, içmekten de çok hoştu. Zebaninin verdiği bir paçavrayla alnımdan akan terleri siliyordum. Ama sildikçe boncuklanıyordu. Birisi koltuğumu dürttü,

"Rüya mı görüyorsun, karavana geldi!" dedi.

Arkadaşlarımız, başaltında aç kurtlar gibi yemek yiyorlardı.

Kömür tozu insanın gözlerini amma da yakıyordu!

Gittim, tulumbaya eğildim.

Su amma da tatlıydı.

Katı sabun kalıbını şakkadak öptüm. Yıkanınca bembeyaz oldum. Karavanaya kaşık salladıktan sonra ranzama uzandım. Uykuya varmazdan önce içimden,

"Hele gemi demiri liman dibini bir ısıtsın, palamar da rıhtım babasına bir sarılsın, karaya uçup bir kıza gönül bağlayacağım," dedim.

Zincir kemiğim ağrıyordu ama, kütük gibi uyudum.

Gemide vinç işlemezse, başaltında gürültü olmaz. Olsa olsa şurda bir horultu, burda bir horultu ve öteberiye serpili birkaç horultu daha; işte o kadar!..

Sayıklayarak diş gıcırdatanlar, kömür külü çiğnerler.

Derken efendim,

"Nöbetiniz geldi!" diye bağırdılar.

Aşağıya inerken, aşağıdakilerden,

"Ha babam, davran süngüye!" diye sesler geliyordu.

Onlara,

"Siz çıkın da uyuyun," dedik.

Avuçlarımıza tükürüp küreklere yapıştık. Maki-ne dairesinin zırlıtısı yükseldi. Bunun ne demek olduğunu anladık:

"Fayrap!"

Kazanlara daha fazla islim gerekir; bittabi ocaklara da daha fazla ateş ve kömür...

Kürekler hışır hışır ettikçe alev, ocağın ağzından gürleyip harlıyor, ocağın ağzı yakıcı bir güneş oluyordu.

Kap kara gövdelerimizin üzerinden yol yol akan terler kıpkızıl parlıyordu. Biliyor musun; birkaç yıl bu işi gördükten sonra ateşçi, ateşin kokusunu da, ateşi de arar.

Ateşçiliğe dadandıktan iki ay sonra evlenmeyi iyiden iyiye kurdum. İki çocuğum olacak; biri kız, biri erkek... Biri kıvrırcık saçlı, biri düz... Ranzamda bunu düşünürken aklımda ne ateşçiliğin kara kömürü, ne başaltı masası, ne de yattığım ranza kalırdı. Evlenirsem gönlüme, canıma yapışacak bir şeyim olacaktı. Denize giderken, ayrılırken, kendisinden yırtılacak bir şeyim olacaktı. Çünkü ne de olsa, deniz denizdir, ateş de ateş..

Bunlar insanı kuvvetle çeker ama, insanı asıl insan çeker...

Evdeki ağızlar da bittabi yemek isteyecekti. Acaba yirmisinde olanla mı, on dokuz yaşındakiyle mi; sarışınıyla mı, karaşınıyla mı evlensemdi? Adı Fatma mı, Ayşe mi olsun? Köylü mü, kentli mi?

Gözümün önüne bir sürü kadın ve kız yüzleri gelirdi. Bana doğru, kalabalık dalgalar halinde gelip gönlüme çarpıyorlardı. Islak ranzamın her tarafına esmer ve beyaz gelinler gelip oturuyorlardı. Gemiye de, denizi de eritirlerdi. Anasını satayım; topunu da almayı kuruyordum. İki çocuk değil, dört çocuğum olacaktı! Hayır, beş! Altı!..

Tam uyuyacağım zaman gelinler, yumuşak parmaklarıyla gözkapaklarımı açıyorlardı. Hepside,

"Uyuma, bana bak!" diyorlardı...

Hiç uyuyabilir miydim?

Gözlerimi değil, gönlümü açıyorlardı...

Bir gün, güverte yolcularından bir köylü kız, ocakları görmek için demir merdivenin tepesinden baktı:

"Amca, al da terini sil," diye tertemiz ve bembeyaz, işlemeli yağlığını bana yavaşça savurdu.

Ona karşı duyduğum sevginin ateşiyle yalnız o vapuru değil, on vapuru yürütebilirdim. Sonra anlattığına göre, mavi gözlerim, kara yüzümden kıza, çift cennetler gibi bakarmış. Hani, Kadir gecesi gök yarılır da cennet görünürmüş ya, işte onun gibi bir şey olmuş...

Sözü uzatmayalım Hasan, kıza palamar bağladım...

Babasının şartı -kız, biricik evladıymış- deniz kıyısındaki köylerinde kalmaktı...

"Eyvallah" dedim.

Artık ev bark sahibi olmuştum.

O zamana kadar gördüğüm düşlerin işte bu gerçeği oldu.

Ne var ki, sahici çıkan bu rüya da, beş altı ay sonra pek sahici oldu a canım.

Ayrılışım pek firaklı geçti.

Kadına,

"Bak gebesin, para lazım, ben de denizciyim," dedim.

Bana,

"İşte burda deniz var ya," dedi.

"Bu deniz ve bu kıyı, kumlarla oynayan, şeytanminaresi toplayan çocuklara göredir. Bizim deniz başkadır," dedim.

Konsolun üstünde bir eski saatimiz vardı. Onun tik takını amma da dinliyordu. O dinlerken ben de ona uzun uzun bakıyordum.

O tik takı yüreğiyle sayıyordu.

Saatin tıkırtısı, gideceğim ana doğru yaklaşan mukadderatın ayak sesleriydi.

Ayrılış saatinde bana vahşi vahşi sarıldı. O sarılmada sıcaklık vardı. Çocukluktan beri içinde topladığı sıcaklık. Hatta kendisinden önce anasından, anasının anasından... Ta insanoğlu başlayalı beri... Yüz binlerce yıldan beri toplanagelmiş olan sıcaklık vardı...

Gözleri iki çeşme, tir tir titriyordu.

Ben bir şey söylemiyordum. Sanki dilimin üzerine ağır bir iskandil kurşunu oturtmuşlardı. Dilimi bulduğum zaman, ona seferden bol parayla döneceğimi söyledim. O da, inanmış gibi,

"Evet, evet" dedi.

Söylediğimin yalan olduğunu biliyordum.

Derken ayrılış çanı çaldı.

O çalış, yüreğimize ağır bir yumruk oldu.

Beni sokak köşesine kadar götürdü.

Ben ona, daha ileri gitmemesini, benim dönüp bakmayacağımı, onun da dönüp bakmamasını söyledim.

Ben sözümü tutmadım; dönüp baktım.

O da kireç gibi solmuş, bana bakıyordu..."

Burada Ateşçi Süleyman'ın sesi fena halde kırıldı.

Sendeleyen sözlerle,

"Yürek çeker derler... Fakat deniz çekince, yüreği hiç dinler mi?" dedi.

İşte o kadar!...

Başını eğdi. Ağlıyor muydu; yoksa derin derin düşünüyor muydu; anlayamadım gitti...

ALABANDADA

Saç maşası satan adam, güverte yolcularına ait sancak kış omuzluğunun alabandasında dinelmiş, bağıra bağıra mallarını övüyordu.

Günün son turuncu ışığı sönmek üzereydi.

Denizin mavisi koyulaşmıştı.

Dalga başlarından; çakmak çakılıyormuş gibi, turuncu kıvılcımlar uçuyordu.

Ufkun üzerinde parıldayan akşam yıldızı, gökte bir gülüştü.

Saç maşası satıcısının yüzünün yarısı turuncu, yarısı açık menekşeydi. Adam doğrusu, söz gücüyle satıyordu. Sözler burgaçlanarak ve köpürerek, ağzından çağlayan halinde akıyordu. Çevresinde halka olmuş çoğu erkekler, ağızlarını açmış dinliyorlardı. Satıcının anlattığına göre, gözü kârda değildi.

"Kâr" mı? Ne gezer efendim! Hatta zararına satıyordu. Kadınların en güzellerine saç maşası sağlamak üzere, işte, vapura binip diyar diyar gurbette geziyordu. Onları satmayacak, hediye edecekti.

Kendisi, abur cubur satan sıradan bir işportacı değildi. Haşa efendim! Ona, yüksekte gelen bir ses,

"Yürü ya kulum! Git de maşaları bu güzellere

sat!" diye seslenmişti. O da bu emir üzerine yola çıkmıştı. Maşaları, her birinde on kuruş zararla yirmi kuruşa hediye ediyordu. Zaten her isteyene hediye edemeyecekti. Çünkü elinde topu topu on beş tane kadar kalmıştı. İsteyen alır, istemeyen almazdı. Yapacağı iş, sadece onlara almak fırsatını vermektir.

Satıcının dört yanında kalabalık halinde halka olmuş erkekler arasında, yalnız iki dişsiz ihtiyar kadın vardı. Adam konuştuğuça arasına birbirlerinin yüzlerine bakıp gülümsüyorlardı. Erkeklerin bazıları alaylı alaylı bakıyor, bazıları kaşları çatık, ciddiyle dinliyorlardı.

Yalnız, halka dışında, gemi alabandasında, şiltelerini sererek bağdaş kurmuş kadınlar tepeden tırnağa göz kulak olmuşlardı. Adamın yanında toparlak yüzlü bir kadın oturuyordu. Ordan geçen bir Laz gemicinin deyimiyle, "kadının sancak tarafının saçları maşalarla kıvırcık kıvırcık edildiği için dalgalı; iskele tarafının saçları bonazza, yani dümdüz"dü.

Gezgin satıcı, maşaların bu marifetine işaret ediyordu. Permanat için gidip boşu boşuna bir sürü para vermemelerini, çünkü o maşalarla saçların istenildiği gibi kıvırcık ve bukle edilebileceklerini söylüyordu.

Alabandada oturanlar arasında iki çiftçi de vardı. Sabahtan beri birbirlerine "mahsullerinin" (ürünlerinin) hasıl olduğunu, havayı, yağmuru, kurağı tekrar tekrar sorup tekrar tekrar cevaplandırdıktan sonra, artık söyleyecek sözleri kalmamıştı.

"Bukle" sözünü duyunca, bu sözcüğün "u"sunu "o"ya çevirerek gevrek gevrek gülüşüyorlardı.

Saçlarının yarısı kıvrıkcık, yarısı düz olan kadın, sözümona utanıyormuş gibi, başını bir eğiyor, bir de sağa sola çeviriyordu. Amacı saçlarını dört yana göstermekti.

Tezkere alarak köylerine dönmekte olan iki er, yavukluları için birer maşa aldılar.

Satıcı oradan ayrılınca, dört beş kadın da teker teker giderek birer maşa aldılar.

Alabandada şiltelerin üzerine bağdaş kurmuş da maşayla ilgilenmemiş olanlar arasında otuz beş yaşlarında, köy öğretmeni bir kadın vardı. Biraz önce annesinden fena halde dayak yemiş olan sekiz yaşlarında bir yaramaz oğlanı avutmaya uğraşıyordu. Çocuk,

"Bu vapur on para etmez, babamın upuzun direkli yelkenli bir gemisi var," dedi. Bu sözlerinin öğretmeni kadında ne etki yaptığını anlamak için, ona dikkatli dikkatli baktı.

Öğretmen, elinden geldiği kadar hayret ve hayranlıkla,

"Ah, ne güzel," dedi.

Oğlan,

"Onun sahici direği, beyaz yelkeni var; bu kara kara tüten pis baca gibi değil," diye ekledi.

Çocuk devamla, "Biz babamla Amerika'ya giderken balık tutarız. Bu vapur kadar balıklar!.."

Sözlerinin öğretmeni etkilediğini görünce heyecanlandı...

Öğretmen, çocuğun her söylediğine inanıyor gibi yapıyordu.

Oğlanın gözlerinde, şanlı işler görenlere özgü bir gurur parladı ve konuşmasını sürdürdü:

"Gemi giderken biz hep rakı içeriz. Bardakla

değil, doğrudan doğruya şişelerden içeriz. Şişeleri bir mil uzağa atarız. Şişeler batar, hiç çıkmaz..."

Öğretmen,

"Aman ne güzel!" diyerek ellerini çırpıttı.

Bu kez çocuk, "Bu peri midir, melek mi?" diye düşünerek, öğretmene hayranlıkla baktı.

Kadın, cebinden bir avuç antepfıstığı çıkarak çocuğa verdi,

"Rakım yok ama bak, bunları ben tuzladım. Belki hoşuna gider," dedi.

Küçük, yarı çekingen yarı hayran, fıstıkları yemeye koyuldu.

Oğlan, doğrusu pek erken yaşında, kadın kısmının entrika ve tuzaklarına uğruyordu. Fıstıkları çiğnerken göz ucuyla kadına baktı. İşte bu kadın, o akşamın pembeleşen ışığında gül gibiydi; gülümseyordu. Annesi gibi çatık kaşlı ve yaygaracı değildi.

Oğlan kadına,

"Sen evli misin?" diye sordu.

Öğretmen,

"Hayır," karşılığını verdi.

Oğlan memnun oldu,

"Ben büyüdüğüm zaman," dedi.

Kadın elini sallayarak,

"Ona daha çok vakit var," dedi.

Çocuk,

"İyi ya! Ben büyüdüğüm zaman seninle evleneceğim," dedi.

Öğretmen, güle güle çocuğa sarılarak öptü,

"Aman çok hoş olur. Aman seni sözüne bağlı tutmayayım bari. Belki o zamana kadar fikir değişirsin," dedi.

Çocuk,

"Ben büyüdüğüm zaman çok param olacak. Bir beygirim olacak, bir de tüfeğim... Aslan kaplan avlayacağım. Sabahtan akşama kadar dondurma, elmaşekeri ve kurabiye yiyeceğim," dedi.

Öğretmen,

"Hiç korkma, onları ben yaparım," diye cevapladı.

Öteki,

"Elbette yaparsın, birlikte yiyeceğiz... Kırk tane oğlum olacak. Onlarla birlikte oynayacağım. Ama bak kız çocuk istemem!.."

Bunlar böyle konuşurken, iki üç adım ötelerinde Denizci Davut alabandaya dayanmış, bir denize bakıyor ve sonra gözlerini yukarıda, birinci mevki güvertesinin parmaklığına göğsünü yaslayarak ihtiyar ikinci kaptanla görüşen genç kıza çeviriyordu. Delikanlı öylesine hayranlıkla bakıyordu ki; kızı, dönüp kendisine bakmaya zorluyordu.

Kız ona bakınca göz göze geliyorlardı...

Davut, gözbağcıymış gibi, kızın bakışını tutuyordu.

Gözler birbirine bağlanıyordu...

İkinci kaptan, önemli bir şeyin olmakta olduğunu anladı.

Denizcinin gözünde ne merhamet, ne de arzu vardı. Fakat bunlardan çok daha derin ve engin bir şey vardı. Davut kızı, kendisini kabul etmeye zorluyordu. Bir güverte yolcusu, bir fukara olduğu için değil, fakat o kız gibi bir insan olduğu için, denizcinin bakışının kızın en önemli tellerini titretmekte olduğunu yaşlı kaptan sezdi ve bir bahane ile kızın yanından ayrıldı. Kısa bir an için de olsa, bu iki insan, aynı türden iki yaratık olduklarını anladılar. İki

kuş gibi, ayrı dallarda oturup birbirlerine bakıyorlardı.

Deniz seyahati her insanı az çok, görenek zincirinden ve her günkü hayat çemberinden dışarı fırlatır ve insan gönülleri arasında sempati akıntısı dolaştırır.

İnsanlar gemiye, birbirlerinin yabancıları olarak binerler. Aradan bir iki gün geçince, yabancılık duygusunun çoğu ortadan kaybolur. şehirde ise birkaç eş dost dışında insanlar yabancı olarak doğdukları gibi, yabancı olarak yaşar ve yabancı olarak da ölürlür...

Birdenbire Davut gülümsedi. Kız da gülümsedi.

Bu, yabancılı ı bir kenara atmak, tanışmak ve birbirini kabul etmek demektir.

Belki de, aralarında geçen şeyde cinsellik farkının –yani birisinin erkek ve ötekinin dişi olmasının– payı vardı.

Aralarında, gözle görülmez kudretli bir ba  oluşmuştu. Bu ba  sınıf, zenginlik, fukaralık gibi yeryüzünün bir sürü engellerini aşıyordu.

Bir an için Davut'un gözü kızın dudaklarına ve g  s ne indi.

Kadının, farkına varmadan g  s n  kabartışı, bir "kendini veriş"ti..

Yaşlı ikinci kaptan, salonun merdiveninden inerken, gemi k tibine rasgeldi. Nedenini bilmeden ona,

"İnsan ne anlaşılmaz şey yahu!" deyip geçti.

K tip, "Acaba bizim moruk aklını mı oynattı?" diye düşünerek başını sallayıp içine gitti.

Tezkere alıp köye dönerken yavuklularına sa 

maşası almış olan erler, çocuğa bir avuç antepfıstığı vermiş olan köy öğretmeni kadın, Denizci Davut ve birinci mevkideki kız, artık ölünceye kadar, gelip geçen o kısacık anı unutamayacaklardı.

Ciddi ve önemli saydıkları bin anıyla dolu olan varlıklarına, bu ufak tefek şeyler, sanki cennetteki meleklerin geçer ayak gönüllerine düşürmüş olduğu gülümsemelerdi...

GEÇ KALMA

Ona köyde Moruk derlerdi. Adı Davut Çavuştu. Fi tarihinde redif olarak Fethibülend Korveti Hümayununda iken bir bacağını bir top güllesi alıp götürmüştü. Sonra doğduğu yer Bodrum'a gitmişti. Ona aylık bağlamışlardı. Oradan evlendi.

Kendisi ve karısı kendilerini dünyanın en mesut bir çifti sayarlardı. Karı koca taş ve çamur taşıyarak önü bir asma çardağıyla gölgelenen beyaz badanalı bir ev yaptılar. Bir erkek çocukları oldu. Ondan sonra bir kız ve bir kız daha dünyaya geldi. Derken karısı öldü. Kızları büyüüp evlendiler. Erkek harpte şehit oldu. Ondan sonra Davut Çavuş ilçede oturamadı. Gökova kıyısında bir köye çekildi.

Davut'un çocukluğundan beri en hoşlandığı şey balık avlamaktı ve balığı da yakalardı ha! Balıkların çeşitlerini, huylarını, hangi yemi sevdiklerini iyi bilirdi. Hemen hemen de balıktan başka bir şey yemezdi.

Köyde on yıl, yirmi, otuz, kırk yıl balık avladı. Yamaladığı veya kuruttuğu balık ağlarının ve sepetlerinin etrafında oynaşan köy çocuklarının sakalları kirlaştı. O çocuklar Davut Çavuşun adını unuttular. Ona Moruk diyorlardı. Son sıralarda eskisi kadar balık avlayamıyordu. Zaten paraya da ihtiyacı yoktu. Kahvenin önünde güneşte oturup çubuğunu tellendirmek, dokuz mil açıktaki sığa gidip

bütün gece seksen kulaç derinliğindeki paraketa çekmekten daha rahat oluyordu. Balık avı artık onu fena halde yoruyordu. İhtiyarlık sinsice iliklerine kadar işlemişti. Kahvede birkaç kuşak delikanlılarla kahve içmişti. İlk kahve içtiği insanların, şimdi torunlarıyla kahve içiyordu. Onlara masallar anlatırdı. Kimi masalın ortasında uyuyakalırdı. Artık kulağı duymaz olmuştu. Daha sonraları durup dururken çenesi mi düşerdi ne; gevezelenirdi.

Kahvedekiler artık ihtiyarın "Fethibülend Korveti Hümayunu" diyerek söylediklerine, "bunadı" diye kulak vermez oldular. Zaten kahveye kadar yürümek de ona zor geliyordu. Kulübesinde kalıyordu. Vaktiyle onun etrafına sarmaşıklar dikmişti. Sarmaşıklar pencereyi sarıp örtmüştü. Kulübe bir mağara kadar karanlıktı.

Kezban Nine, Davut'un oğluyla yaşıt ve onu Bodrum'da görmüş olduğu için, Davut ona kızı imiş gibi bakardı. İhtiyara arasına kızlarından mektup gelirdi. Onlara cevap yazdırırdı. Fakat sonra onları da unuttu. Mektupları açmadan cebinde volta, misina ve balık yemi parçalarıyla taşırdı. Kızlar da cevap alamayınca, ölmüş olduğunu sandılar ve bir daha yazmadılar. Balığa gidemediği için ağlarını, sepetlerini çaldılar. Fakat aylığı bahriyeden muntazaman geliyordu.

Ne var ki Moruk'un ötesinde berisinde ağrılar ve sızılar başladı. Arasıra oğlunu özlerdi; onun çocuk iken baharda yeni açan gelincikler ve otlar arasında oynayışı gözünün önüne gelirdi. Oğlunun neden kendisini görmeye gelmediğine şaşardı.

Bir yaralama işi için köye genç bir hükümet doktoru geldi. Doktor başını eğerek kulübenin sar-

maşıklı kapısından girdi. Moruk, oğlunun geldiğini sandı. Güç bela yatağında doğruldu.

Askere giderken oğlu "Ey Gaziler!" türküsüyle yola çıkmıştı. Moruk toplayabildiği sesiyle "Ey Gaziler!" türküsünü söylemeye koyuldu. Sesi sendeledi, harharalandı ve oğlunun çocukluğuna ait hatırladıklarını anlatmaya çabaladı, ama gencin gözleri yaşlarla doldu. Koluna iğne gibi bir şey soktular, doktorun kendi oğlu olmadığını söylediler. İhtiyarın canı sıkıldı, uykuya vardı.

Doktorla köy muhtarı, Darülaceze gibi bir şey söyledi. Onun üzerine Moruk kendisini Bodrum'da dispanserde buldu.

Orada birkaç gün oğlunun gelip kendisini götürmesini bekledi. Oradaki hademeyi de oğlu sandı ve "Ey Gaziler"i söylemeye kalkıştı. Neden olduğunu bilmiyordu. Fakat oğlunu hatırladıkça, mutlaka yemyeşil otlar üzerinde rüzgârda sallanan alev renğinde gelincikler görüyordu. Herkese gelincik tarlasını anlattı. Artık herkes Moruk'un oğlundan bıkip usanmıştı.

Bodrum'da ihtiyarı vapura bindirdiler ve vapurun başaltında onu bir ranzaya yatırdılar. Orada gençliğindeki kokuları kokladı, dalgaların fısırtısını da duydu. Yemek de iyi idi, âdeta kuvvetlendi. Seksen yıl önceki olayları anlattı. Korvetin baş aşçısı da kendisi gibi bacağını kaybetmiş ve ondan dolayı tahta bacaklıymış, bir akşam Hüdeyde'de karaya çıkıp biraz içtikten sonra gemiye dönmüştü. Hamur teknesini denize indirerek tahta bacağını kürek gibi kullanmış ve gemiyi çepeçevre dolanmıştı. Baş aşçı Kasımpaşalı bahriyelilerden imiş... İhtiyar bu olayı anlatırken birdenbire gelinciklerden konuşmaya koyuldu. Onu dinleyenler ihtiyar yine oynattı diy

birbirlerine manalı manalı bakıştılar. Gemi doktoru gelince tayfalar "demincek başı gelinciklerle doluydu" dediler.

İhtiyar gece ortası uyandı, açıkta sığın üzerinde iki balık sepetini unuttuğunu söyledi. Sonra gülererek,

"Balıkların büyükleri de küçükleri de sepete girerler. Sepette büyükler küçüklerini yutar. Sonunda sepette kocaman balık kalır" dedi.

Tayfanın biri gelip yatağının kenarına ilişti. Moruk onun eline sarıldı. Ona, "Oğlum, çok iyi ettin de geldin" dedi ve "şimdi beraber gideriz, seninle beraber annen Ayşeciği buluruz. Evden çarşıya çıkarken kapıdan bana hep 'geç kalma Davut' derdi. Gecikmedim. İşte eve dönüyoruz" diye ekledi.

Tayfa ağlamamak için kendini zor tuttu. İhtiyar, "Ey Gaziler!" diye mırıldandı; içini derin derin çekti. Uykuya vardı. Alnında ter damlaları boncuklandı. Bir iki tayfa birbirine bakıp, "uyuyor, uyandır-mayalım rahat etsin" dediler.

Denizin fışılması işitiliyordu. Moruk artık hiç uyanmadı.

SİGORTA

Marmaris Nakliyat Ambarının iki ortağı baş başa verip iki saat çatık kaşla fiskos ettiler. Çok fena gitmekte olan işlerini başından sonuna dek inceledikten sonra zile bastılar. Gelen çocuğa,

"Git Davut Kaptanı çağır!" diye emrettiler.

Biraz sonra Davut Kaptan odaya girdi. Ona,

"Bak Davut, sen yirmi beş yıldır bu kapının ekmeğini yedin. Sana güvenimiz vardır. Bize para lazım oldu. Önümüzdeki iki hafta içinde; sanki fırtınada kazaya uğramış gibi Denizkuşu'nu batır. Gemi sigortalıdır. Elimize parası geçer. Sen işinin erisin-dir. Haydi seni görelim," dediler.

Davut şaşakaldı. Kulaklarına inanamadı. Ortaklara isteklerini tekrar söylemelerini yalvardı. Onlar tekrarlayınca benzi kül gibi attı.

"Efendim, bu kayığın kerestesini, delikanlı iken arkadaşlarla beraber Gökova ormanlarından elimizle kestik. Bu kayıkla yirmi beş yıldan beri yüzlerce fırtınaya göğüs gerdik. Ben kendimi bildim bileli gemi kullanmak, kayık kurtarmakla uğraştım. Gemi batırmakla değil! Ben bu işi yapamam," dedi

Ötekiler,

"Eh, sen bilirsin, öyleyse bu işi başkasına gör-dürünüz!" dediler.

Davut'un bütün kanı yüzüne harladı. Denizku-

şu'nun dümenini bir yabancıya kullanırmak –Allah göstermesin– kendi avradının döşegine, kendi eliyle bir zampara getirmekten beterdi. Kayık mutlaka kurban edilecekse bari kendi eliyle kurban edilsindi.

Davut kahveden çağrılınca sefere gidiyoruz diye amma da sevinmişti. İskambilleri yüzüstü masanın üstünde, yarı içilmiş kahvesini de fincanda bırakmış, gevşeyen kırmızı kuşağını sara sara seğirtmişti. Hele şu başına gelene bir bakındı yahu!

Gömleği birdenbire boşanan terle sırtına ve göğsüne Amerikan yakısı gibi yapıştı. Kırık ve kalın bir sesle:

"Başkası tırmansın... Be... be... ben..."

Sözünün arkasını getiremedi. Eliyle işaret etti ve sandalyeden fırlayınca kendini dışarıya attı. Bir ağaç gölgesi altına toplanmış olan tayfasına kavuştu. Denizkuşu ta papafingosundan denize saldığı angısının ucuna kadar bir gelin gibi salınıyordu. Davut ona bakmaya kıyamadı. Gemicilerine, "Denizkuşu'nu gidip batıracağız, çünkü kayık batmazsa Marmaris Nakliyat Ambarı batacakmış. Yani sözün kısası dipdiri yavrucağızı denizin dibinde boğacağız!" dedi.

Bu lafa "olur" diyenler olduğu gibi, "olmaz" diyenler de çıktı.

Ertesi günü Davut Kaptan Denizkuşu'yla Gökova Körfezine dümen tuttu. Orada Kuşu Koyu vardı. Koyun önü sığıktı. On metre eninde bir geçitten girilirdi oraya. Davut kayığı sığığın üzerinde parçalamak fikrindeydi.

Gökova Körfezine varınca hava da inat etmeye başladı. Bir türlü bozulmuyor da bozulmuyordu

vesselam. Cam gibi denizin yüzünde kaplumbağalar uyuyorlardı. Onların üzerine martılar konuyordu. Deniz mavisinin üzerinde beyaz namına köpükler değil, kaplumbağalar üzerinde martılar geziyordu. Davut'un gözündeysen bu ışıklı günler zindan kesiliyordu. Tayfasından Bora Mehmet'e,

"Ülen Bora!" dedi. "Münasebetsiz herifin birine kızar, gözlerin döner, kaldırır iskemleyi herifin kafasına çalarsın! Fakat hiç fol yok yumurta yokken, önünde duran bir adamın kafasına tak diye bir tokmak indirerek beynini çökertmezsin ya! Şu kayığa bak. Yazık değil mi, bu güzel tekne kayalar üzerinde parçalatılır mı yahu?"

Aradan on gün geçince hava suratı astı. Gök yüzünden yeryüzüne alçak ve karanlık bir çadır gerildi. Sonra hava kıyametler koparmaya koyuldu. Davut Kaptan kayığı parçalamak üzere laçka skuta Kuçu Koyuna doğru gidiyordu. Fakat sığlığın önüne varınca, nasırlı elleriyle küpeşteye bir şaplak indirdi ve iri bir sesle,

"Ben bunu bırakmam. Orsa edeceğim!" diye haykırdı.

Tayfadan birkaçı,

"Çok geç! Artık orsa etmez!" diye seslendiler, ama dinleyen kimdi?

Davut yekeyi basınca, pruva rüzgârın ta gözüne bir biz gibi işledi. Davut'un kısığığı çene kemiklerinin arasından dişleri şimşek ışığında ağaran dalga başlan gibi çakıyordu.

Davut kayığın dilinden anlardı. Flok yelkenleri, pruvayla grandi direklerinin yelkenleri, "Biz gidiyoruz!..." diye gürleyince, serenler, "Korkma biz tutarız" diye ısıklar çalıyorlardı. Direk skarçları, "Siz tu-

tunun biz çatlamayız" diye çatırdıyorlardı. Direkler güverte ve omurga ileri sürüldükçe gemi pruvası da, "siz arkamdan dayanın, ben önümüzdeki denizleri eski paçavralar gibi yırtarım!" diye fısıldaşıyordu. Bir aralık dağ gibi bir dalganın birine çattı. Mağrur pruva havaya kalktı ve bir şamarda dalgayı tuzla buz edilmiş su ve burgaçlanan köpük halinde omuzluklarından iki tarafa savurdu. Davut kendini tutamayarak,

"Yaşa!" diye haykırdı.

Ne var ki Davut kayığı batıracağım diye arkadaki randa yelkeninin maçosunun bağlanması emrini vermişti. Maço dönünce Davut'un böğrüne vurdu, onun birkaç omurga kemiğini kırıp çökertti.

Davut artık denizcilik edemezdi. Marmaris'e dönünce, Davut'un yeri yurdu ve karı kızını olmadığı için cami avlusundaki kayık dambuçasına (Kayığın kıçındaki küçük kulübemsi yapıya) taşındı. O dambuça batmış olan yatağana aitti. Davut dambuçada birkaç yıl yaşadı. Yelken kesileceği zaman, bezler caminin geniş avlusuna serilir, Davut da sürüne sürüne gelir, yelkenleri keserdi. Bir gün onu dambuçanın kapısında ölü buldular. İri kara gözleri denize bakıyordu.

Hovarda Reis, ona helalinden bir mezar taşı yaptırdı. Üzerinde bir "Hu Elhayyülkayyum"dan sonra "Hey gidi kaptan hey! Engine karıştı" yazılı idi. Toprağına deniz suları döktüler. Mezar taşına martılar gelir konardı.

MERHABA KAPTAN, MERHABA!

Sevginin nereye kadar yayılabileceğini evrenin düzeni, aile, kabile, sınıf ve devlet sınırlarıyla sınırlandırmış ve "Âdet" (görenek) kaşlarını çatarak "sevgi"ye, buraya kadar yayılacaksın, fakat daha öteye gitmeyeceksin, diye emretmişti.

Bu Merhaba Kaptanın ise sevgisine de, sevincine de had, hudut yoktu. Ona Merhaba Kaptan adını takmışlardı, çünkü o kadar içten ve candan bir merhabayla selamlardı ki kapalı, kasvetli bir günde birdenbire güneş parlamış ve masmavi bir gök görünmüş gibi olurdu. Örneğin ödenecek bir borç, iyi edilecek bir hastalık, veya size karşı ikiyüzlülük etmiş olan bir dost dolayısıyla kaşlar çatık, gönül zindan, somurtkan bir bezginlik bulutu gibi Merhaba Kaptanın önüne çöküverdiniz mi, onun merhabası şimşek gibi çakıverir, karanlık duman gibi savrulup dağılırdı. Bir kâbus görürken dürtülerek uyandırılmışa dönüyordunuz. Fakat iş, yalnız yas ve kaygıdan kurtulmanızla kalmıyordu. Gözlerde fıkır fıkır parıldayan neşesinin büyük bir yayılma gücü vardı; insan nezleye tutulmuş gibi sevince tutuluyordu.

Şehirde onun merhabası duyulmadan önce birbiriyle karşılaşanlar, ne diyeceklerini bilmeyerek, birbirinin yüzlerine bakarak yutkunur dururlardı. Çünkü söylemek istedikleri sözü bulamıyorlardı. İş-

te ondan dolayı mırıldandıkları bir basmakalıp "Nasılsınız? Refika nasıldır?" gibi entipüften gürültü ve mırıltılarla birbirini savuştururlardı.

Merhaba Kaptanın sevincinin hızı "Merhaba!" ya bir patlayış hızı veriyordu; gönülleri soğuk soğuk buzlarla kilitleyen donlar, bir şangırtıyla paramparça oluyordu. İşte bu merhaba selamı, kıyı şehrinin bütün kıyısı boyunca dudaktan gönüle gönülden dudağa uça uça, şehrin bütün bakışları neşe ile pırıl pırıl ışıldamaya koyuluyordu. Şehrin o açık mavisine selamın çınlayışı ve o gözlerin parlayışı güzel uyuyordu.

Merhaba Kaptanın bir sürü kaptan ve denizci arkadaşı vardı. Kaptanın bir marifeti de onların öksüz ve yoksul kalmış çoluk çocuklarını evine almak ve kendi çocuklarına karıştırmaktı. Karısı bu işe şaşıyordu. "A canım, elin bütün çocukları bizim başımıza kalıyor, bak evde tam on bir oldu yahu!" diyordu. Ama kaptan hiç bezginlik getirmeden eve çocuk kasırgaları, çocuk huzmeleri gönderip duruyordu. Kadın "İki elle ben bunları dövüp adam etmeye yetişemeyeceğim, otuz elim olmalı!" diyordu.

Kaptan, "Oldu olacak, kırıldı nacak! Ne yapalım, hepsini kaldırıp sokağa mı atalım? Gık da desek, mık da desek başa gelmiş bir bela, çekeceğiz vesselam! Üstelik oturup üzölmeyelim bari! Değmez yahu! İşin alayına varalım bari! Biz de onlarla birlikte çocuk olalım. Onlarla gülüp gülüşüp gürleyip vur patlasın çal oynasın oynayalım. Düşün bir kere! Koy ki topu birden -Allah esirgesin- öldüler, o zaman yirmi otuz elle onları dövmeye yetişemediğini söyleyen sen, onlar için yüz çift gözle ağlamayı bile az bulurdun!" diye cevaplıyordu.

Zaten kadının da için için duyduğu buydu.

Ama içine doğmuş olduğu bir dünyanın etkisinde olan kadın özden kaynayıp gelen duygularına güvenemiyordu. "Acaba böyle duymakta haklı mıyım, yoksa bu duygularım delice midir? Bana gülecekler mi, beni budala mı sayacaklar?" diye işkilleniyordu. Kadının kendi inancının kuvvetiyle üzerinde dimdik duramıyor ve çevresindeki fikirlerden, alkışlardan ve pohpohlardan sendelemekte olan iç varlığına dayak, destek arıyordu. Merhaba Kaptan karısının bu zaafını çaktığı için hemen payandayı dayıyordu. Zavallı kadında bu kadarcık zaafı hoş görmeliydi.

Kadının çocuklardan memnun olmakta haklı olduğunu yine kadına gerçekliyordu. Kadın kendi inancı kuvvetiyle çocukları sevmekte haklı olduğunu göremez ve sevgisinin tadına serbestçe varamazken kocasının inanç yardımıyla sevmekte haklı olduğunu ve dolayısıyla sevmekte özgür olduğunu görüyor, vur patlasın çal oynasın seviyor, sevdikçe seviniyordu. Bu sevinci dolayısıyla kocasına şükran duyuyor ve "Bana aptal demezlerse ya da beni tefe almazlarsa hatırım kalır!" diyor, çocuklarla birlikte hoplayıp oynuyordu.

A canım! Şu Merhaba Kaptan tuhaf adamdı. Dünyadan elini eteğini çekmiş, kalenderin biri derlerdi. Evet arasına ıssız yerlere çekilmekten hoşlanırdı. Oralara çekilince hiç yalnız kalmamış oluyordu; çünkü yalnızlığı asıl ıssızlığın ötesinde bırakmış bulunurdu. Tenha yerde denizci arkadaşlarını gönül gözünde canlandırır, onlarla konuşur, onlarla sevinir, onlarla konuşmuş olduklarını onlara müjdeleyesi gelirdi. Ama sözler kaskatı kireçleşmiş şeylerdi. Sevdiklerine – sanki kimi sevmezdi? – tamtakır kuru bakır laf sunmaktansa bütün varlığını bir merhabaya veriyordu. O zaman bir kahkahayla her

ağırbaşı, asık suratlı işi bir yana atıp bol bol gülüyordu.

Merhaba Kaptan bir gün kayığına binmiş seferden dönüyordu. Kayığının bağı ve kendisinin de evli bulunduğu Bodrum limanı şehrine giriyordu. Liman kumsalı geniş ve cömert bir çeviri dolayarak, çevirinin bir ucunda küçük bir çıkıntı yapıyordu. O çıkıntının üzerinde küçücük Tepecik Camisi ağarırdı. Merhaba Kaptan, kıyıyı fırska rüzgârı dolaşır, gelir camide demirlerdi. Ondan ötesi kumsal değıl kayalıktı. Merhaba Kaptan uzun deniz seferlerinde bir başına kaldıkça küçük şehrin mahallelerinin adlarını, gözleri özlemle yaşara yaşara yavaş yavaş mırıldanırdı. Tepecik Camisinin bir yanında hurma ve harup dalı çardaklarıyla gölgelenen kumsallıklarda küçük kahveler vardı. Bu kahvelerde sandalye yoktu; herkes kumların üzerine serili hasırlara yan gelir, bakışlarını milyonlarca mil mavi denizlerde yaylını verirdi.

Tertemiz bir rüzgâr kıyından esiyor ve kaptanın dümenine kumsala uyan şırıltılı bir iz dolandırıyordu. Kaptan yanaştıkça kahvede yan gelen eş dostu tanıyabiliyordu. İşte Dölger Hasan, Zimba Sakallı Hacı Mehmet, Badibadilerin Muslu, Duvarcı Mahmut, Bahçıvan Ali, Emekli Hüseyin Efendi, Topal Süleyman Efendi, Çaçaron Veli ve Paluko... Hepsi de ne can adamlardı. Artık kaptan onları, onlar da kaptanı iyiden iyiye seçebiliyorlardı. Kıyından elli altmış dudaktan birden, "Merhaba Kaptan, hoş geldin!"ler gürlledi. Kaptan da "Hoş bulduk, merhaba! Merhaba!" diye el kol sallıyordu. Fakat aşırı sevincinden dümen yekesini kendi halinde unutmuş bırakmıştı. Mavilerin koynundan fırlayan bir sağanak yelkenlerin içine atıldı, geminin pruvası birdenbire

göklere uçacakmış gibi oldu. Kayık bütün hızıyla kumların üzerine kayıp çıktı ve kahvenin içine girdi. Teknenin yarı gövdesi sudan kurtulunca yan geldi. Merhaba Kaptan kahvenin hasırına eş dost arasına devrildi; hacıyatmaz gibi kıçüstü kalkıp "Merhaba!" dedi.

Çardağa çatan armanın amura ve stanco bağları koparak yelken kurtuldu, havaya uçtu... Uçtu... Cami minaresinin ta tepesine takılarak güldür güldür yalpalanırken kıyı boyunca kopan gülüşe kendi harlayışını kattı. Her taraftan "Merhaba Kaptan! Merhaba, merhaba!" lar duyuluyordu.

Şu neşe ne tuhaf şeydi, ziyafete neşe gelsin diye içki ve başka her şey getirilir, her şey tamamlanır, her davetli de gelirdi, fakat neşe gelmezdi. Kısa bir hastalıktan sonra bir gün zavallı Merhaba Kaptan öldü. Merhaba Kaptanın cenazesine gelmeyen bir şey varsa o da yastı. Ölüm Merhaba Kaptanın hayatına sığmıştı, fakat kaptanın hayatı ölüme sığmamıştı. Artık sevinçle parlayan gözleri kapanmıştı, fakat sevinci onu görmüş olan ve birbirine neşe ile bakmış olan gözlerde şenlik olarak kalmıştı.

GÜLEN ADAM

Ufak tefek yapılı yaşlı denizcinin bin lirayla değil, fakat ardı arkası olmayan bir tek kuruşla dünyaya meydan okuyan bir kahkahası vardı. Adı Memiş, lakabı ise Gülen'di. Neşesi çok sancıydı. Onun sebepsiz neşesi –yani dünyanın en saf şeysi, en büyük masumiyeti– açık gök gibi sevinçleri vardı.

Arasıra kayığıyla gider, keklik avlardı. Kulübesinin etrafında serbest olarak gezip tozan gagası kırık dişi keklğini tutup kafese kapar, kafesi kıyıda akan bir suyun başına kor, çalı kümesinin içine saklanarak, dişinin bağırsına gelen baba keklikleri avlardı. Bir ilkbahar, keklği ortadan kayboldu. Memiş, "Ormanı özledi zaar!" diye güldü. Aradan iki ay geçti, geçmediydi ki Memiş kulübesinin önünde güneşlerken bir de ne görsün? Başta dişi keklği, onun ardınca da dizilen on keklik palazı, kırmızı ayaklarıyla yaya olarak gelmekte. Dişi keklik de, "Sen beni kafese koyuyor, çağırdığım âşıklarımı hep öldürüyordun. Bak, ben gittim, seviştim, yavru-lar yapıp onlarla yine sana geldim" diyordu sanki. Memiş sevindi, gözlerinden yaşlar akıncaya kadar gülerek, "Hoş geldiniz!" dedi. Kendisini dünyada şu kırık gagalı kuşcağız kadar bir seven olmamıştı.

Memiş artık kuş avından da, balık avından da vazgeçti. Hatta keçisini, kekliklerini alıp ıssız bir

adaya çekildi. Ada kuşlarla canlıydı âdeta... Çünkü adada köpür köpür köpüren bir tatlı su kaynağı vardı. İlbaharda leylekler dizi dizi uçup geliyorlardı. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar kuş kabilelerinin ardı arkası kesilmiyordu. Bunlar, bahrın öncü askerleriydi. Hele kırlangıçlar! Memiş'e öyle geliyordu ki, bin yıl mezarda yatmış olsa bile, onların seslerini duyunca kemikleri kalkıp oynayacaktı.

Her gün tanyeri belli belirsiz bir ağartı ile uyanırken, kuşlar notalarını akort ediyorlarmış gibi, seyrek ve çekingen cık cıık ederlerdi. Sonra korkularla dolu karanlık gecenin bittiğini görünce kalabalık halinde ötmeye koyulurlardı. Memiş'in keklikleri bu kuş orkestrasına mutlaka katılırdı. Havalanınca kanatları hızlarından ısıklar çalardı. Uçanlar adada hiç durmadan dönen kanatlı bir kubbe ve cıvıltı yaratırlardı. Bazı deniz kuşları ise karanlık korulukları bülbüllere bırakıp, en çıldırtıcı yüksekliklerde türkülerini ışık ve nur içinde göklere verirlerdi. Onlar, sanki cennetten öterlerdi. Gün bütün şanıyla doğar doğmaz geniş kavisli kıyının boyunca upuzun ve mavi bir rüzgâr eserdi. Memiş yaban sakızağaçlarının gölgesinde kar gibi beyaz rıhtan kumsalın üzerine boylu boyunca yan gelirdi. Güneş ışığı yapraklar arasında benek benek açık mavi, ley-laki, pembe konfetiler gibi saçılırdı. Sanki milyonlarca yaprak Memiş'e göz kırpar, içini gıdıklardı. Memiş yaşama sevinciyle gülerdi.

Bir gün adaya iyice giyinmiş, suratı asık adamın biri geldi. Onun motorlu kayıkları vardı. Adaya kaçak eşya istif ediyordu. Memiş ona candan "Hoş geldiniz" dedi. Adam adada kalıyordu.

O adam bir gün Memiş'e, "Bak Memiş, sen

akıllı bir adama benziyorsun, sana bir sır açacağım. Sen zengin olacaksın. Nerede ise savaş patlamak üzere. İnsan örneğin aspirinsiz yaşamaz a. Nerede aspirin varsa hemen yakasına yapıştırır. Kasasına bin, iki bin, ne isterlerse veririz. Korkma, sen verecek değilsin. Ben vereceğim."

Bunu söylerken adam aspirinin üstüne sıçramaya hazırlanıyormuş gibi ayak uçlarının üzerine kalkıp kalkıp yine topuklarının üzerine iniyordu. Ceplerine para dolduruyormuş gibi ellerini pantolonunun ceplerine tikiyordu:

"Örneğin diş ağrısı için ilaç... mantol. Bir zengin karısının dişi ağrırsa bir mantol hapi için bir değil; bin verir. Örneğin adamın birinin çocuğu ölecek! Onu kurtaracak bir ilaç var. İlaç da bizim elimizde. O adam hiç parasına kıymaz olur mu? Örneğin yemek yedikten sonra, dişlerinin arasını temizlemek için kürdan; eh kürdansız uygarlık mı olur? Parayı verir, kürdanları bu adaya istif ederiz. Vakti gelince –ki eli kulağındadır– harcadığımız paraların cayır cayır acısını çıkarırız. Şimdi sana bir görev vereceğim. Bu akşam motorlar yeterince tüfek ve fişek getirecekler. Bu adada bulut bulut kuşlar uçuyor. Bunlar kolcu motorlarının uzaktan bile dikkatini çekerler. Uygarlık demek doğayı yenmek, onu ayaklarının altına alıp da yok etmek demektir. Sen o tüfeklerle bu kuşları temizleyeceksin" dedi.

Memiş kendini arkaya bırakıp o davudi ve tunç tıngırtılı gülüşünü havaya salıverdi. Bir gülüşü başka bir gülüşünü izliyordu.

"A, doğrusu bayılacağım!... Ne hoş adamsınız Haşmet Bey" (adamın adı Haşmet Kocadağ idi) diyor, gözlerinden yaşlar akıyordu. Gülüşleri biraz dinince Memiş, elleriyle başını kaşıdı.

"Haşmet Bey, bu dediğinizi yapan, yani biri bine satan adamı yakalayıp hapishaneye tıkarlar," dedi.

Öteki "Hapishaneye mi? Ne gezer? Onlar saray gibi apartmanlar yapıp içlerine kurulurlar" dedi ve Memiş'e fena fena baktı.

Aradan birkaç ay geçti. Memiş unutulmuştu. Bir gün Bay Haşmet şehre gelmiş, oradaki ortaklarıyla görüşüyordu. Onlara "Kuş budalası herif cini me gidiyordu. Bir gülüşü vardı ki onu duyunca tokat yemişe dönüyordum. Kanım o adama bir türlü ısınamıyordu. Herif şen olmasına şendi. Ama neden şendi? Sebebi yoktu. O halde neşeli olmaya da hakkı yoktu vesselam. Neden böyle şen olsundu efendim? Bir gülüşü vardı ki öfkemden tepemi attırıyordu. Kahkahası çınladıkça içimi yiyordum. Yaz günü; hava sakın oluyordu. İnsan fısıldasa etrafındaki adalar angılanırdı. Bu zirzop ise top gibi patlayan bir kahkaha salıverirdi. Bütün adalarda zirzoplar varmış gibi hepsi birden güldür güldür gülmeye koyulurlardı. O sırada bir kolcu kayığı gelecek diye ödüm patlardı. O gülüşlerin angısı içimde dinmezdi. Öyleki ister uyur, ister uyanık olayım, herifin kahkahası bir testere gibi sinirlerimin üzerinde gider gelir dururdu. On parası olmadığını biliyordum. Ona iş verdim. Oralı olmadı güldü. Ona suratına karşı hakaret ettim. Ağızlar dolusu küfürler savurdum: 'Seninle kavga mı edeyim? Ne tuhaf hoş adamsınız Haşmet Bey!' dedi. Hah! Hah! Hah! diye güldü. Küçük bir bahçesi vardı. Orada zerzevat yetiştirip yiyordu. Gece usulcacık keçisini salıverdim. Bütün zerzevatını yedi. Ertesi günü ellerimi ovuştura ovuştura gittim. Suratını asık bulacağıma emin-

dim. Bana keçi için, 'Zavallı dilsiz hayvancık, yiyeceği bol olan yere gitmesin de nereye gitsin?' diye güldü. Keçiye okşadı. Kulağımda gülüşü çınladıkça dişlerimi istemeye istemeye gıcırdatıyor, tımaqlarımı yumduğum avcumun içine gömüyordum.

Asıl büyük parti malın geleceği gece idi. Gök ayının on dördüydü. Ama denizler serbestti. Çünkü ay sonu olduğu için bütün kolcu kayıklarının, bağlı oldukları limanlara, aylık almaya gideceklerini biliyorduk. Mallar tam gece ortası adaya çıkarılacaktı. Ben iki dağ arasına görünmez bir yere kurduğum çadırdan çıktım. Bir de ne göreyim. Adanın ötesine berisine fenerler konmuş, bütün ada bir donanma olmuş. Ta kıyıda da çömelen zirzobun gölgesi arkasında deniz ufka kadar çil çil gümüş paralarla ışıltılı yandığı için onu kolay seçebildim. Adanın ötesine berisine fenerler yakıp koyan adam oydu. Hele bakındı bir! Kolculara işaret verecekti. Tabancamı alıp dosdoğru ona yürüdüm. Gökte kuşların kanat şakırtıları vardı. Yerde kuşların geçmekte olan gölgeleri adayı yürüyen bir kilime çevirmişti. Korkunç bir şeydi. Onun önüne vardım. Hiçbir şey yapmamış gibi önüne keklikler almış, onlarla oynuyordu. Ona, 'Baksana bana, bu fenerleri neye yakıp sağa sola koydun?' dedim. Bana, 'Her yıl böyle yaparım. Afrika'dan gelen kuşlar yüz mil denizi uçarak geçinceye kadar fena halde susar ve yorulurlar. Birçokları yorgunluktan denize düşer, birçokları da susuzluktan ölürlər. Bu fenerleri yakıyorum ki adayı kolay bulsunlar. Görüyorsunuz ya, hepsi de adaya geliyor. Burada su var' dedi ve gülümsedi. Ben ona, 'Sen bunları külahıma anlat!' dedim. Çekip ateş ettim. Hani ya hiçbir şeyden işkillenmeyen ve iki ayağı üzerinde dik durarak ot çiğneyen tavşan-

lar olur, kurşunu yiyince bir sıçrarlar, işte böyle sıçradı. Kurşun ağzından girip ensesinin bir yanından çıkmıştı. İki avcu ile önündeki keklikleri korumaya kalkıştı. Gözlerinde yalvarıcı bir hal vardı. Ağzıyla langır langır ederek bir şeyler demek istiyordu. Ağzından kanlar ve kırık diş parçaları akıyordu. 'Hah habis, gül bakayım!' dedim. Hincımı alamamıştım. Tabancayı yüzüne tutup bir daha ateş ettim. Başını salladı. İlk önce yavaş yavaş önüne eğildi, sonra birdenbire düştü. Keklikler önce dağıldılar, sonra cıvıldaşarak üzerine toplandılar. Ne ise herif hafifti. Bacağına bir taş bağladım. Kendi kayığına koydum. Götürüp denize attım. Kıyıya dönünce kayıktan çıktım. Kayığa bir tekme vurdum. Kıyı rüzgârı boş tekneyi açık denize sürüp götürdü. Herifin kim-sesi yoktu. Arayan soran olmaz. Olursa deli zirzop denizde boğulmuştur, derler. Keklikleri kaldı. Motor geldi. Keklikleri ve öteki kuşların bir kısmını hakladık, ölü kuşları gören öteki kuşlar ürküp kaçtılar. Fenerleri de yerlere çarpıp parçaladık. Ne ise, artık herifin habis gülüşü dağdan dağa, adadan adaya angılanmıyor. Günler sakın geçiyor, uykum da rahat... İşimiz de yolunda. Adanın mağaraları şehirde lazım olacak eşyalarla doldu" dedi.

KELEPİR TABUT

Doğancılarlı Hacı Abdullah para âşığıydı. Biri-
si için, parayı sever denince ekseriya doğrudan
doğruya parayı değil, parayla satın alınabilecek
şeyleri sevdiği anlaşılır... Ama Hacı Abdullah doğ-
rudan doğruya parayı severdi. Çocukluğunda yok-
sul ve çıplak kalan Hacı Abdullah'ın açlıktan gözü
yılmıştı. Hayalinde açlık onu arkasından kovalayan
bir kurttu.

Hacı Abdullah parayı harcadığı oranda kurt da
ardından yetişiyordu. İşte bundan dolayı başlangıç-
ta can havliyle para biriktiriyordu. Biriktirdiği para
onu ölünceye kadar açlıktan kurtaracak kadar ol-
duğu halde yine toplamakta ve harcamamakta de-
vam ediyordu. Böylece kendini sıkı fıkı kıstı, kısın-
dı, kastı ve kenetledi. Hep için için, "Şık şık eden
nalçacık, işini bitiren akçacık" diyor ve ak akçayı
kara gün için değil, akçanın ta kendisi için topluyor-
du. İsteyen, peygamber gibi "Elfakrû Fahri" desin-
di. Hacı Abdullah "Elkâsibu Habibuillah" derdi ves-
selam.

Çekmecesini açıp da içine, "bir lira" diyerek bir
lira atınca, içten bir hayranlık ve hoşlukla çakır ke-
yif olur, bir yere on para vermesi gerekince, acısı
günlerce önceden içine çökerdi. Parayı soğuk ter-
ler dökerek ve göz göre göre ihtiyarlayarak verirdi.

Hacı Abdullah kısa boylu, çelimsiz olduğuna

çok sevinirdi, çünkü elbise ve çamaşırlarına az ku-
maş gider, az sabunla yıkanır, acıcık bir tıkmakla
karnı doyardı. Ufak tefek yapılı olduğu için onu dört
büklüm büzülmüş, eli böğründe, kuyruğu ardına kı-
sık yılgın bir zavallı sanmayınız. O ilk önce böyle-
di. Ama topladığı paraları faizle verdikten sonra fo-
yasını meydana vurmakta beis görmedi. Borçluları-
nın üzerine çullanır, onları sıkıştırarak türlü eziyet-
ler eder, onların bitkin bir halde sırtları yere gelece-
ği zaman müsaadekâr davranır ve onlarda daha
fazla borca girilecek takat bırakırdı. Onu soğuk ka-
falı bir dizel motoru gibi kaskatı da sanmayınız.

Nazikti. Hiç küfretmezdi. Çünkü küfür ve hoy-
ratlıkla komşusundan para sızdıramazdı. Kimseyi
öldürmeye ya da bir kimsenin parasını çalmaya uğ-
raşmazdı. Çünkü işin polis ve mahkeme gibi şeyle-
re varacağını bilirdi. Yalan söylemediği, hırsızlık ve
dolandırıcılık etmediği, komşu malına göz dikmedi-
ği ve namahreme uçkur çözmediği üstelik de beş
vakit namazını kıldığı için Hacı Abdullah çok iyi bir
adam sayılırdı.

Hacı Abdullah'ın içini yiyen bir dert vardı. İn-
san hayatta, hayatı dolaba koyarak para diye onun
inciğini cinciğini çıkarıyordu. Ama ölüm ve Azrail-
den bir para sızdırılamıyordu. Ölünce tabut, kefen,
imama telkin parası vesaire masrafı vardı. Bunları
kendi harcayacaktı. Buna karşılık Azrailden ne ala-
caktı? Tut kelin perçeminden. Son gülen âlâ güler,
lafınca kendisiyle, "Oh ya! Seni aldattım ya!" diye
alay eden Azrailin yüzünü görüyordu. Ah şu Azraili
de şapa oturabilseydi, dünyadan ayrılırken gözü
arkada kalmazdı.

Bir gün Doğancılar yokuşundan çıkarken Ma-
rangoz Ahmet'in dükkânında küçük bir tabut gördü.

"Ne o? Bir çocuk mu öldü?" diye sordu.

Öteki,

"Evet, zavallı Süleyman Ağanın on üç yaşındaki çocuğu iki aydan beri yatalak hastaydı. Sizlere ömür, dün gece ölmüş," dedi.

Hacı Abdullah tabutu uzun uzun süzdü, "Kaça yaptın?" dedi.

Marangoz, "Bir liraya!" cevabını verdi.

Sonra Hacı'nın gözlerinin istekle yandığını görerek,

"Bir liraya veririm sana. Ben başkasını yaparım," diye ekledi.

"Allah! Allah! İki karış tabut bir liraya olur mu? Öldüreceksin beni be adam... Hem bana lazım değil, daha ölmedim ki? Elli kuruşa verirsen, alırım. Bir köşede durakoyusun. Sen de alışveriş etmiş olursun."

Marangoz Ahmet bıyık altından gülerek,

"Haydi, senin dediğin olsun, elliye al Hacı'm," dedi.

Hacı bir hamala beş kuruş vaat ederek, evinin yolunu tuttu. Arkasından, tabut sırtta hamal geliyordu. Hacı tabutu kelepir aldığına çok memnundu. Hiç olmazsa ölümün alacağı paranın bir kısmını ölümün dişleri arasından koparıp geri almıştı ya! Ziyanın neresinden dönülse kârdı! Biraz yürüyünce Süleyman Ağanın kendisine doğru gelmekte olduğunu gördü. Ölmüş çocuğunun tabutunu almış olduğunu göreceği için sıkıldı. Ona,

"Başın sağ olsun Süleyman Efendi!" diyebildi.

Süleyman Ağa,

"Ömrünüz uzun olsun Hacı Efendi. Sabahle-

yin devlethanenize uğradım. Malum ya, bir yandan çocuğun acısı, bir yandan da parasızlık!.. Zavallı yavrucağa hastalığında iyi bakamadık. İki yudum süt içmesine gücümüz yetmedi. Gönlümüzün özlediği gibi de kaldıramadık. Sizden biraz ödünç para isteyecektim."

"Evet?"

Süleyman Ağa boynu bükük,

"Devlethanede yoktunuz! Neyse, sizi rahatsız etmeye lüzum kalmadı. Sağ olsunlar mahalleli ellerinden gelen yardımı yaptılar. Hatta Marangoz Ahmet'le, Tekke Sokağındaki Marangoz Hakkı birer tabut yaptılar."

Sözün burasında Hacı Abdullah kulaklarını iyice dikti. Demek ki iki tabut yapılmıştı. Bir tabuta çocuk konmuş, öteki tabut da boş kalmıştı. Her gün o boy bosta insan ölecek değildi ya! Zaten Marangoz Ahmet tabutu bedava yapmıştı. O tabutu değil yarım liraya, satamayacak olduktan sonra on kuruşa bile verirdi. Marangozun merhametini kıskırtsaydı belki caba bile alırdı. Azrail, ah; ona yaman bir oyun oynamıştı. Yirmi yıl önce başına böyle bir iş gelmiş olsaydı, birkaç dakika üzülsün, sonra yalnız ziyarı çıkarmakla değil, üstelik kâr bırakacak bir fırlıdak da çevirirdi. Lakin artık yaşı ilerlemişti. Giden bir mangırı gerisin geriye cebine döndürecek vakti kalmamıştı.

Ziyarı ufaktı. Elli kuruştı. Sinek de ufaktı ama mide bulandırırdı. Hem elli tane kuruş az paramıydı? Tam elli tane kuruş top atarmış gibi birbiri ardınca "güm! güm!" diye güme gitmişlerdi. Ölüm-den birazcık olsun öç alamamış olması pek ağrına gidiyordu.

Süleyman Ağa, "Tabutun bir tanesine yavru-

cağı koyduk..." diye anlatmakta devam ediyordu. Ama Hacı'nın dinlediği yoktu.

Eve varınca darmadağınık düşüncelerle zihni onca yorulmuştu ki hamala vaat ettiği beş kuruş yerine, yüz para verdi. Hamal, avcundaki paraya bakıp "Yüz para daha vereceksin Hacı!" dedi.

Hacı,

"Aaa, bir yaşma daha girdim. Küçücük bir tabutun şuracıktan şuracığa taşınması için yüz para verildiği nerede görülmüş? Bal küpü değil ki, boş tabut! İçinde ölüsü olduğu halde insanlar bunu mezara kadar bedava taşırlar."

Hamal sert sert soluyordu, Hacıya,

"Hacı, işim var. Pazarlığımız beş kuruştur. Ver de işime gideyim" dedi.

Bu laf üzerine Hacı hamalla al takke ver külah, kavgaya koyuldu. Sonunda hamal,

"Vaktim yok! Al şu yüzlüğünü, başımın gözü-mün sadakası olsun" dedi, parayı yere atıp gitti.

Hacı Abdullah'ın sinirleri oynamıştı. İçinden, "Hele bakındı şu işe, ağız tadıyla bir tabut alayım dedim, başıma bir bela aldım âdeta!" diye düşünüyordu. Tam o sırada karşıki evden ağlayan sesler duydu. O evinden kuyusundan dışarıya çıkmak üzere kapıyı açan hizmetçi kıza evde nelerin olduğunu sordu. Hizmetçi, evde çocuğun ağır hasta olduğunu söyleyerek eczaneye doğru koştu. Hacı'nın gözlerinde sevinçli bir ümit aydınlığı parladı. Hava serindi.

Evine ve kışlık odasına girdi. Çabuk ısınsın diye o odayı daracık yaptırmıştı. Kulağı karşıki evde kıştıydı. Mangalı önüne alıp düşünceye daldı.

Gün battı, uzun kış gecesi başladı. Hacı göz-

lerini küllerin arasından parlayan kızıl ve turuncu korrara dikmişti. İşte o gün işleri hiç de iyi gitmemişti. Paralar ondan kaçmakla seviniyorlarmış gibi etekleri ziller çala çala kendisine kuyruk göstermişlerdi. Hele kelepir sandığı tabut, günün ziyan listesinin en sunturlu kazığıydı. Bir aralık Hacı, kömür yanığı kokusu duyar gibi oldu. O ana kadar koca marsıklardan bile pervaya getirmemiş olan Hacı, pencereyi açarak parayla satın almış olduğu kömürün sıcaklığını hiç kaçırır mıydı? Başı döner gibi oldu. Ateşte altında görülen güzel bir sarı renk parlıyordu. Bir aralık avcunu açtı, kolunu uzattı. Kolu enikonu ağırlaşmıştı. Beyninde altınlar ın ın tyorlardı. nndeki altın yığına el saldı. Avcunu bütün gücüyle sıktı. İşte tam o zaman gözlerine Azrail gözüktü ve ona, "Buyurunuz!" dedi. Cennet kapısının sağında solunda birer melek duruyordu. Birisi insanın yaptığı iyiliklerin, öteki fenalıkların kayıtlarını tutuyorlardı. Azrail günahların hesabını tutan meleğe "Bir şey var mı?" diye sordu.

Melek, "Yok" dedi.

Öteki sevaplar meleği, defterine baktı ve "mrnce şu kadar kuruş fitre vermiş, durun bakayım" dedi ve kalemle bir hesap yaptıktan sonra, Hacıya dönerek şu kadar kuruş saydı ve "Sen şu kadar kuruş vermişsin, senin dünyada aldığın yüksek faşzle hesap edersen verdiğin fitre hesabı şu kadar eder. İşte al paranı!" dedi.

Hacı hayret içinde, "Peki ben nereye gideyim?" diye sordu. Azrail ona, "Hastir oradan! Nereye gidersen git! Seni cennete koyamayız, cehennemde koyamayız. Oradaki heriflerin yandığı yetmiyormuş gibi onları bir de sana mı soydurup soğana evirtelim?" dedi.

Ertesi günü Hacıyı evinde kömür gazından boğulmuş buldular. Yanmış avcunun içinde, altındır diye avuçlamış olduğu ateşi bir avuç kül halinde buldular. O gün Hacı'nın bankadaki paraları, ah zavallı Hacı bizi çok severdi, diye saçlarını başlarını yolmadılar. Sahip olduğu han, hamam ve dükkânların kılı bile kıpırdamadı. Gün şafaklayın yine eski gibi doğdu. Karacaahmet Mezarlığının selvileri rüzgârda her gün sallandıklarından başka türlü sallanmadılar. Yaradılışın rüzgârı ilgisiz ilgisiz ıslığını her zamanki gibi çalıyor ve kendi yolunca esip gidiyordu.

ÖTELEYEN

Açık deniz balıkçılarındandı. Babadan kalma bir evi vardı. Sokağa bakan iki pencere ve kapısı, bir iskelet başının karanlık göz yuvaları ve ağzı gibi kararırdı. Deniz tarafında ise uzun kış geceleri deniz güm güm öterdi. El kadar su parçaları "Aç!" diye camları şamarlar, bir âlemden bir âleme sıçarmış gibi çakan şimşeklerin yeşil parlayışı evin içindeki yoksulluğu belirtirdi.

Evlendi. Görenekti ya. Zaten evlenince karı kocanın birbirine karşı duymaları gereken duygular, binlerce yıldan beri kitaplarda yazılmış ve şarkılarda okunmuştu. Onlar da o duyguları duyuyorlardı. O duyguları duyamaz olunca kendilerini zorladılar. Banyoda yıkanmakta kullanılan ve yıkan-dıkça sabun ve kir tortuları ile dolan suların tas tas yine baştan aşağıya dökünüldüğü, yüze üst üste çalındığı ve ağza alınıp şakır şukur çalkalandıktan sonra, tükürölüp yine ağza alınıp gargara edildiği gibi duymaları gereken şeyleri, gene ve gene duymaya çabaladılar. Fakat artık burun burna bağlı oldukları halde dünyada duyulan yalnızlıkların en acısı bu duyuyorlardı. Bu yalnızlıktan kurtulmak için eşe dosta can atıldı. Tanışlarla karşı karşıya geçilerek herkes karşısındakinin sorusuna cevap ve cevabına sorgu tedarik etti. Ve gerçekten bir şeyler duyuluyormuş gibi davranılarak, ancemaaten bir

şeyler duyulmakta olduğu kanısını peydahlama çabasına varıldı. Ama yalancının mumu yatsıda söndü.

Mehmet'in ise geçim ve göçüm derdini düşünmekten, durup da başını kaşırarak, başka bir şeyi düşünecek ya da duyacak vakti yoktu. Açlık korkusu, kovalayan yırtıcı bir kaplan gibi Mehmet'i önüne katmıştı.

Can korkusu ile dazıra dazır koşusunda bir an dursaydı, kaplanın ardından yetişip pantolonunu parçalayacağını sanıyordu. Süngercilik ediyordu. Sünger para etmeyince işi kaçakçılığa döktü.

Karı kocanın dudakları, çapaklı ve yorgun gözkapakları gibi güç açılıyor, aralarında bir söz, bir görüş parlamadan kapanıyordu. Kadının sıkıntısından patlayası geliyordu. Günün yirmi dört saati, kapalı ve rüzgârsız havada soğuk karlar gibi ağır ağır gönlüne yığılıyordu.

Geceydi. Bir iki noktası müstesna bütün kıyı, yanına yanaşılmaz ustura gibi kayalardan ibaretti. Mehmet'in karısı kocasının ne zaman döneceğini bilir, aysız gecelerin karanlığında, kumsal koya yanaşabilmesi için kocasının tembihi üzerine çalıların arasına küçük bir fener koyardı. O gece gök gürültüleri koca bir davulun homurdanışı gibi ufkun çevresinde gümbürdeyerek yuvarlanıyor, susan deniz fırtınayı bekliyordu. Mehmet tam o gece dönecekti. Aksiliğe bakınız ki Çalık Süleyman da kadına ertesi sabah Milas'a gideceğim diye o gece muhakkak eve geleceğini ve sabaha kadar birlikte kalacağını söylemişti. Kadın feneri, ta öteki küçük limana koyacağına, kayaların en berbat yerine koyarken, "Aman bıktım, liman diye buraya gelsin, parçalansın da ben de kurtulayım," diye düşündü. Dağlardaki çakallar uzun uzun uluyuşlarıyla fırtınayı çağırıyorlardı.

Mehmet yakalanacağım diye bin bir korku, bin bir ürperişle küreklere dayanıyordu. Bir karın tokluğu için bu çile çekilmezdi. Kara kaderim diye dişlerini gıcırdattı. Uzaktan bir kıvılcım gibi sönüp yanan fenerin ışığı ona "Durma çek! Korkma çabala! Eğer yeri de göğü de sana düşmansa, burada hiç olmazsa seni seven bir insan yüreği var" diyordu sanki.

Karısının, fıtası rüzgârda uça uça koşup feneri kumsala koyduğunu görür gibi oldu. Mehmet küreğin palalarını skamozlara kadar gömdü, salamas-traları çatırdattı.

Küçük kayık atlamak üzere sıçrayan bir beygir gibi şaha kalkıyor, su duvarlarının üzerine köpüre köpüre tırmanıyordu. Bir dalgayı atlayınca önüne köpüre köpüre bir ölüm kalım sorunu daha dikiliyor –koyunuz ki o dalgayı da aştı– bununla iş bitmiyordu. Her dalga öncekinden daha önemli bir soru soruyordu. Birbiri ardından sayısız ve sonsuz olarak geliyorlardı. Okyanusun donuk suratı eğer "Beni halledemezsen ben seni hallederim" diyordu. Mehmet hele bir fenere varayım, malı çıkarayım mesele kalmaz diyordu. Asıl meselenin ondan sonra başlayacağını farkında değildi.

Su tepelerine vardıkça Mehmet, şimşeklerin zümrüt çakışında kuduran ve rüzgârla biçilip savrulan suların üzerinden uzakları görebiliyordu. Yıldırayan her şimşek, tepeme düşecek diye Mehmet'in ödü patlıyordu. Parlayan madeni ışık, ona fenerin kumsal koya değil, ama kayalar arasına konmuş olduğunu gösterdi.

Mehmet karaya varınca fenerin karısı tarafından konulduğu yerden kaldırılarak başka yere taşınmış olduğunu sandı.

Bir tuzaktan korktu. Evi belki kolcular sarmıştır, diye eve sokak tarafından değil, deniz tarafından geldi. Pencerenin parmaklıkları arasına başını soktu. Dinledi, karısı ve Çalık Süleyman'ın seslerini, gülüşlerini duydu.

İnsanın hayatında öyle anlar olur ki o anda kıl kadar bir savsalayıyla ya kaatil ya da evliya olur. Mehmet orada işte böyle bir anı yaşadı. Birdenbire evren kapkara kesilerek başına devrildi. Parmaklıkla yekpareymiş gibi, demirlerin üzerine yaslandı. Canevinden yine dinledi. Belkemiği çatır çutur çatlamakta başı da koparılmaktaydı sanki. Birdenbire âdeta bir yaylım ateşiyle delik deşik edilmiş gibi gövdesi parmaklıktan bir paçavra halinde sarktı. Tutunduğu demirlere bile hayretler veren, insanoğlunun koca hıçkırığı bağrından koptu. Oradan hemen ayrılmak istedi. Ama adımını bastığı yerler, sanki karısının koynu ve gözleri olmuştu da onları çiğneyemiyordu.

Neden sonra "Ne hakkım var?" diye insanüstü bir çabayla kendini parmaklıklardan yırtarak birkaç adım sendeledi.

Bir gün çocuklukta bir ağaca tırmanılır, bir erik yenirdi. Yüzyıl yaşansa tadı damakta kalır. Üsküdar'ın ve Beşiktaş'ın uzaklarında, çocukluk çağında, yandan çarklıların düdüğü duyulur, müziği sonsuzluğa dek kulakta çınlar. Ama erik kurur, vapor da hurda diye sökülüp satılır.

O ağacın o dalından o eriğin o geçmişteki tadını aramak boştur artık. Herkesi, durduğunu gördüğümüz yerde kalır sanırız. Bir felaketin çakışı insanı uyandırır ve gerçeği gösterir.

Doğmaya başlayan gerçekler uğrunda ateşe yanmak işkencesini göze almış olanlar vardı. Ama

o ateş eskimiş gerçeği, kokmuş yalanı "Hayat! Hayat!" diye kendilerini aldatanları, gerçeğin yaktığı kadar yakamazdı.

Mehmet'in bütün varlığını kasıp kavuran acının büyüklüğü öfkeyi hızla derin bir merhamete düşürdü. Mehmet kadına acıdı.

Varlığınca koca bir yara açılmıştı. Mehmet'in yüreğinden değil, canevindeki yarasının o kanayan dudaklarından insan merhametinin manisi ötmeye başladı.

Hemen fenerin olduğu yere koştı, tabakasını, parasını, kaçak getirdiği malı fenerin yanına bıraktı. Karısı oraya gelir, onları bulur ve her şeyi anlardı. Kayığa atladı. Haykırmak istiyordu. Sesini salıverdi. Sesi kendiliğinden bir şarkı oldu.

Kasırganın gürültüsü arasında kafeste kurtuluşun hülyasını gören ve ilkbaharda patlayan tomurcuklardan harlayacak, yeşilleri ve çiçekleri sezen cesur kanarya kuşunun cıvıltısı gibi şimşeklerin tarakası arasında Mehmet'in sesi duyuluyordu. Gözünde başka bir görüş, yüreğinde başka bir duyuşun uyanan aydınlığı vardı.

Gönlünde hastalıktan kurtulmakta olanların hafifliği vardı. Şarkısı sevgi miydi, merhamet miydi, sevinç miydi, keder miydi, yoksa hepsi miydi bilmiyordu. Bir onun, bir de fırtınanın sesi üsteliyordu. Sanki geleceğe açılan kapının şimdi menteşeleri, şimdi de umudun uzaktan gelen çağırışı duyuluyordu. Kayık karanlıklara demirledi ve artık yalnız denizlerin sesi duyuldu. Mehmet'in kederi türkü olmuş, uzaklaşmış ve ötelemişti.

Beş yıl sonra Florida'da sünger avlamakta olan Mehmet'ten karısı ıra bin dolar geldi.

MANEVRA

On, on beş balıkçı kayığı açıklardaki ıssız adayı, geceleyin ağılarıyla sardılar. Şafak sökerken türkülerini göklere, var kuvvetlerini de küreklere vere vere ağlarını kaldırmaya koyuldular.

Ama her gün mavilerde tatlı tatlı eriyen türküleri, o gün dudaklarında sönüyordu. Havada bir sıkıntı vardı, yüreklerine bir sıkıntı çöküyordu.

Bir ihtiyar:

"Bugün martılar kayıkların üzerinde uçuşmuyorlar. Baksanıza! Yuvalarına dönüyorlar. İşte hayra alâmet değil bu," dedi.

Ortalıkta garipsi bir ıssızlık vardı. Herkes göz kulak olmuştu. Susan deniz fırtınayı bekliyordu. Balıkçılar "Acaba nereden patlayacak?" diye ufku gözleriyle fırdolayı araştırıyorlardı.

O gün bol bol istavrit, mercan, izmarit ve melonas balığı yakalamışlardı.

Kayıkların yarı yerlerine kadar dolan ambarları canlı bir gümüşle kaynaşıp kıpırdıyordu. Martı'nın kaptanı Yavaşoğlu,

"Acele edelim arkadaşlar!" diye bağırdı. Kaşları çatıktı.

Keşişlemeden, bir davulun üzerinde parmak gezdiriliyormuş gibi homurtular geliyordu. Balıkçılar

hem mal, hem can korkusuyla ağıları hızla içeriye alıyorlardı. Hırçın bir hışıltı duyuldu.

Armanın bütün ipleri acı acı haykırıştılar. Kayıktan kayığa,

"Ağıları kesin!" diye ünlediler. Bıçaklar çekildi. Denizciler kendi can damarlarını kesiyorlarmış gibi ağıları kestiler. Birçok fakir balıkçının yeryüzündeki bütün varının yoğunun büyük bir kısmını teşkil eden ağılar, kırmızı, mavi, yeşil, balık yükleriyle köpürmeye koyulan denizlere çöktü. Yelken makaraları hırıldadı. Kısa fırtına serenleri ve küçük kırmızı fırtına yelkenleri hissa edildi ve yapraklanarak şamarlar gibi şakırdadı. Kırmızı fırtına yelkeni kaldırıldı mıydı, acı deryada ölüm kalım savaşına girişiliyor demekti.

İlk sağanak denizlere duman attırarak savruldu. Az kalsın balıkçıların yelken, seren, elbise ve başlarının saçlarını yolup götürecekti. Rüzgârda uzun etekleri başlarına ters dönmüş kadınları andıran kayıklar, direklerinden aşan savruntu ve dumanlarla boca alabanda kasırganın önüne katılmış, alabildiklerine kaçıyorlardı.

Güney imparatoru Koca Provezza fırtınasının önünde, ister ölüm ister kalım, hangisi olursa olsun, oraya gitmek zorundaydılar.

O anda her kayığın işi kendi kendine yetip artıyorsa da, yine kayık kayıktan, insan insandan ayrılmamaya çalışıyordu. Tayfa ellerine geçen kapacakla boyuna denize su aktarıyordu. Çünkü serpintiyle ambarlar çabucak doluyordu. Ağır basan balık yükü dolayısıyla suda alçak çöken kayıkların içlerine serpinti değil, dalgalar takımıyla atlıyordu.

"Balıklar denize!" diye bağırdı. Balıklar ve içeri alınmış olan ağılar da denize atıldı. Topaçlar gibi

döne döne yetişen sağanıklar denizden sömür-
dkleri suları paçavralar gibi savuruyorlar, bin eks-
pres treninin grleyişiyle geçiyorlardı. Ana baba
günüydü bu.

Yavaşoğlu'nun Martısı uğursuz sayılırdı. Ya-
pıldı yapılalı  dört kere alabora olmuş, dokuz kişi
boğmuştu. Yapısında bir eksiklik, bir yerinde bir a-
lıklik vardı. Aksaklığı neresinde olduğu kestirilemi-
yor idiyse de pek kancık bir tekne olduğu besbelliy-
di. Hele Yavaşoğlu dümeni kıl kadar yanlış kırsın,
ya da gözü bir saniye süresince Tanrı gözü gibi
yerde hazır ve nazır olmakta kusur etsin, kayığın
içindekilerin boğulduklarının resmiydi. İşte şimdi bi-
le kayığın kıcı birazcık kalkmış, dümeni havada
kalmıştı. Tekne hemen bordasını dalgaya verdi.
Yavaşoğlu dişlerini kırarcasına gıcırdattı. Hem ka-
sırgayla, hem de kayıkla uğraşıyordu.

Yavaşoğlu'nun oğlu on dört yaşındaki Meh-
met, direğin dibine melmişti. Hemen salıvermek
ya da çekmek üzere sigorta ipinin ucunu elinde tu-
tuyordu. Gz, her işareti ölüm kalım olan dümen-
deki babasındaydı. Babası "Sigortayı boşla!" diye
haykırdı. Mehmet ipi salıverdi. Seren babasının ba-
řı hizasına indi. Arkadan gelen bir dalga azmanı
kayığın kıcını havaya fırlattı. ocuk babasını, elde
dümen yekesi, havada uçuyor sandı. Çok şükür
dalga gurr diye kayığın altından geçti.

Bu sefer oğlan, babasının kayığın kıcıyla bir-
likte çukura çökmekte olduğunu gördü. "Baba!" di-
ye bağırdı, ama Yavaşoğlu yine başdöndürücü
yükseklere savruldu. Martı uçmakta devam ediyor-
du.

Arasıra kasırganın çığlıklarından ayırt edilebi-
len insan çığlıkları duyuluyordu. Demek ki boğulan-

lar vardı. Köpük ve su yalnız denizlerden değil göklerden de savruluyordu. Artık kayık kapkara bir kara baskının ortasında gidiyordu. Üstlerinden sanki bulut değil zindanlar yarıyor, başlarının üzerine ters kepçe dönmüş uçurumlardan alevler fırlıyordu. Tam böyle bir trampet ateşiyle yetişen bir sağanak kayığa iki takla attırdı. Martı, karinesi havada olarak yüzdü.

Bunalmış olarak yüze gelen Yavaşoğlu etrafına bakındı. Kayığa iki kişi tutunuyordu. Biri neredeydi? Yavaşoğlu biricik oğlunun kaybolup olmadığını merak ediyordu. Ama ilk önce oğlunu sormayı kaptanlık şanına yediremedi. Tayfanın adlarını çağırarak, "Orada mısınız?" En son olarak "Orada mısın oğlum Mehmet?" diye seslendi.

"Buradayım baba!" diye cevap aldı. Yavaşoğlu kayığa tutunanlara "Sıkı tutunun hepiniz!" diye bağırdı.

Havanın böylesinde pek tabii olarak, olsa olsa boğulmak vardı, ama gene de tayfa avuç, parmak, tırnak ve dişleriyle tutunuyordu. Bir saniye daha fazla yaşamak için bir saniye daha tutunmaya çalışıyorlardı. Şuuru söndüren bir korku ve işkence içinde canevlerine işleyen bıçağın acısıyla bağırان hayvanlar gibi "İmdat! İmdat!" diye haykırıyorlardı. Uzun zaman dişleri çatırdadı, deniz tuzundan yanan gözleri bir şey göremez oldu. Bir an gök yırtılıp parladı, bir kayığın kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördüler. "Kurtarın bizi!" diye acı acı yalvardılar.

Gelen kayık Ümit idi. Dümende Habip Kaptanı gördüler. Yirmi metre önlerinden geçerek fırladı gitti. Uzaklaşırken içindekiler başlarını döndürdüler. Denizde kara kaderlerine bıraktıkları insanlara bak-

tilar. Dudaklarından bir çığlık koptu. Denizdekileri kurtarmaya kalkışmak —onları kurtaramadan— kendilerinin boğulmaları demektir. Denizde kara kaderlerine bıraktıkları arkadaşlarından af diliyorlardı. Derken birdenbire uzaktan bir insan sesi çınladı. Yine gök çaktı. Denizkuşu üzerlerine davranıyordu. Ona Ateşoğlu kumanda ediyordu. Tam otuz yıl Yavaşoğlu'yla beraber avlamışlar, kötü günleri, iyi günleri birlikte yaşamışlardı. Başkasının yapmaya güvenemediğini gözlerine yaşlar dolan Ateşoğlu göze almıştı. "Orsa!" diye bağırmasıyla dümeni basması bir oldu. Dönen Denizkuşu, sancak omuzluğuyla gelen dalgayı karşıladı. Bu ana baba gününde orsa etmek delilikti. Ne var ki Ateşoğlu dümendeydi. Yükseldi, yine boca etti. Etrafına bakındı. Gök yıldırıadı. Uzakta Martı'yı seçebildi. Bütün hızıyla üzerine davrandı. Ama ona yanaşmak demek, tekneye çarparak onu tuzla buz etmek demektir. Martı'nın yanından geçti. Megafonla,

"Dayanın arkadaşlar, yine geleceğiz!" diye bağırdı.

Yine orsa etti. Kayık mükemmel bir manevra ile mihveri üzerinde topaç gibi döndü. Kasırganın gözüne yükseldi, bocaya döndü, ama Martı gözük-müyordu. Gök çakınca pruvadaki gemici, "Oradalar!" diye gösterdi.

Ateşoğlu "Sancak ve iskelede ikişer kişi dursun. Gözünüzü dört açın! Çünkü manevrayı pek tekrarlayamayız. Birisi sigortanın yanında dursun. 'Mayna, deyince mayna ha!' " dedi.

Denizkuşu, Martı'nın üzerine ok gibi fırladı. Rüzgâr yüklenince bütün arma işkencede öldürülen insan kemikleri gibi çatırdıyordu. Martı'ya beş metre kala "Mayna!" diye bağıldı. Martı, koca bir

dalganın tepesindeydi. Dalganın öteki sathı tam düşeceği zaman Ateşoğlu "İssa!" diye bağırdı, seren havaya fırladı; yelken göklere savrulur gibi oldu. Denizkuşu kamçı yemiş yarış atı gibi tamamıyla havaya kalktı; Martı'nın dalgaya yan gelen karnesinin üzerinden atıldı. Ateşoğlu, "Alın içeri!" diye bir çığlık saldı. Denizkuşu'nun tayfası küpeşteden yarı bellerine kadar eğilerek denizdeki arkadaşlarını saçlarından, çenelerinden, kollarından, artık rastgele tutarak ambara koca balık devirmiş gibi al içeri ettiler. Denizkuşu havuz üzerinde çark edip kanat üzerinde su kapan kırlangıçlar gibi dört kişiyi kapıp almıştı. Ateşoğlu, "Kaç?" dedi. Tayfa, "üç" dedi. Martı'nın kaptanı, "Tamamız!" dedi.

Vah vah, aman aman, geçmiş olsun diyecek zaman değildi. Denizkuşu, zindan gibi karanlıklara kırmızı yelkeniyle dalıp gitti.

EKMEK İŞİ

Komşu bucaktan telgrafçı Alyanakların Mehmet Efendi ertesi günü bir müfettişin geleceğini Karatepe bucağına telgrafla bildirmişti. Bucakta bir yandan kuzular çevriliyor, öbür yandan esnaf ve muteberandan şilteler, yatak çarşafı, yorganlar toplanıyordu. Bu işlerde fitili alıp en çok çalışan Fırınıc Necmettin'di. Çünkü müfettişten en çok korkan oydu. O gün ekmeği en beyaz unundan yoğurtuyordu. Bucak sapa yerde olduğu için oraya pek seyrek olarak yalnız müfettiş ve gezginci komikler uğrardı. Bundan dolayı köylüler bir yabancı gördüler miydi "Ya müfettiştir ya da komik" diye aldırmaz, iş güçlerine bakarlardı. Ama bu sefer müfettiş geliyormuş fısıltısı duyulunca köyde bir davranmadır oldu. O günkü ve bir gün önceki tartısı eksik, ekmekten ziyade bayat sucuğa benzeyen ekmekleri müfettişe göstermek üzere saklayan saklayamaydı.

En hazırlıklı davranan Kocamanların Hasan Kaptandı. Kaptan yüz yirmi kiloluk bir adamdı, elinde vesikalı ekmek olarak iki ceviz büyüklüğünde kapkara bir ekmek tutuyordu. Etrafına toplananlara "Müfettişe bu ekmeği göstereceğim. Bir bana bak, bir de bu ekmeğe, başmüfettiş efendi. Hiç şu ekmekle bu gövde doyar mı? Zaten ekmek payı 250 gram, onun da yüz gramını bizim Fırınıc Necmettin

çılar. Vallah müfettiş efendi, sonra bu karnı nasıl doyuracağım diye sıçmaktan korkuyorum" diyordu.

Etrafındakiler kaptana hak veriyorlardı.

Fırıncı Necmettin ise müfettişin kimse ile görüşmemesi için gereken hazırlıklardaydı. Kendisi cahil olduğu için müfettişle konuşsun diye okul başöğretmenine haber salmıştı.

Başöğretmen fırıncının davetini alır almaz o akşam masa başında ne söyleyeceğini ve nasıl bilgiçlik taslayacağını tasarlamaya koyulmuştu.

Müfettiş gelip de Fırıncı Necmettin'in evine konuk edilince masa başında öğretmen en bilgin tavrını aldı ve "Amerika'yı keşfeden Kristof Kolomb, yerçekimini keşfeden Nevton insanlığa büyük hizmetler ettiler. Ama asıl bunlardan önce, yabani bir ot olarak rüzgârda sallanan cılız buğday başağından insanların temel gıdası olan ekmeğin yapılabilceğini keşfeden ve bu bitkinin tohumlarını toplayıp eken insan, demincek adlarını anmış olduklarımdan daha büyük bir dâhi idi. Yazık ki o adamın adı insanlığın tarihten önceki karanlık devrinde gömüle kaldı. Kimdi? Nasıldı? Adı neydi? İşte bunlar hiç bilinmeyecek. İşte o adam fırıncıların ve burada masasında oturmak şerefine nail olduğumuz Fırıncı Necmettin arkadaşımızın piriydi. İşte onun şeref ve hatırasına kadeh kaldırmamızı teklif ediyorum" dedi. Herkes kadehlerini boşalttılar. Meze yenirken çatal, çanak, tabak çatırdısı oldu.

Fırıncı Necmettin, "Hah, ağzını öpeyim Başöğretmen Nasuhi Efendi. İşte ekmek insanoğullarının baş gıdası olduğu için fırıncı oldum. Ah müfettiş bey, zengin olacağım, ama bu harp yok mu, işte harpte en lazım olan şey ekmektir diye fırıncı oldum" dedi.

Fırıncı Necmettin'in masasında enseleri kat kat katmerleşmiş ve göbekleri tümseklenmiş birkaç kişi, birkaç da çiroz gibi cılız insan oturuyordu.

Ali Çavuş adında posbıyık bir adam mezeleri getiriyor, boş tabakları götürerek hizmet ediyordu. Çavuşun bir eli yoktu, topallıyordu da... Çünkü bacağına biri Çanakkale Savaşında mitralyöz kurşunuyla sakat kalmıştı.

Kafayı eni konu tütülediği için Bay Fırıncı Necmettin sandalyesinin üzerinde, bir taht üzerindeymiş gibi kuruluyor ve burnunu havaya kaldırıp etrafındakilerin üzerine çepeçevre bir bakış gezdirdikten sonra, "Mademki bedenimin dayanıksızlığı dolayısıyla askere almıyorlar ve beni vatanım için güle güle canımı feda etmek saadetinden mahrum ediyorlar. İşte ben de, ey şerefli yüksek başmüfettiş efendim hazretleri, buğdayı bulmuş olan, o geçmişin karanlığına çökmüş ulu ve yüce dâhinin, pirin müridi oldum ve onun yoluna baş eğerek fırıncı oldum. Çünkü iş yalnız buğdayı bulmakla bitmez. Fırın olmazsa koca şehrimiz köylüler gibi ekmek yerine katmer ve şepit mi yesin?" diye gürledi ve öteki dinleyicilerine iyice sinmesi ve akıllarında yer etmesi için biraz durup bekledi; sonra, "İnsanın esas derdi ekmektir. Ağacın kökü toprak, insanın kökü ekmektir. Ekmek olmayınca hiçbir şey olmaz. Mademki bu böyledir. İnsan, vatandaşına ve sevgili yurduna en büyük hizmeti bu yoldan yapabilir. Ben de işte başka işe bakmadım. Vatan yolunda varını yoğunu, canını vermek ne büyük saadet! Bunu tatmayan hayatın en büyük saadetini tatmamış olur" dedi.

Dinleyiciler hep birden baş salladılar. "Evet! Evet! Çok doğru! Bunu kim bilmez?" diye bir tasdik

gümbürtüsü koptu. Tasdik gürültüleri çıkarmakta müfettiş hiç de ötekilerden geri kalmamıştı. Fırıncı Necmettin, sigarasının dumanını keyifli keyifli tellendirmeye koyuldu. Eh, işi tıkırında gidiyordu. Sandalyesinin üstünde gerildi, ellerini masanın üzerine koydu, sonra farkına varmadan avuç ve parmaklarını bir kedinin pençesi gibi açtı ve tırnaklarını masaya saplayarak kapadı. Önündeki bardağı kaldırarak "Ekmeğin şerefine!" dedi ve bardağı dibine kadar boşalttı.

Artık içenler içkinin ayran kabartan kahramanlık merhalesini aşmışlar ve duygululuk faslına girmişlerdi. Fırıncı Necmettin sesine bir üzgünlük vererek, "Ah şu her dilim ekmeği bir hıçkırıkla yutan fakir fukaraya içim öyle kan ağlar ki. Ah efendim şu kayıkçılar Antalya'dan kilosunu sekiz kuruşa aldıkları buğdayı Allahtan korkmadan on beş kuruşa satmaya kalkışıyorlar. Heriflerin gözleri kırmış, işleri güçleri milleti soyup soğana çevirmekte. Memleketi alimallah içinden yıkacaklar. Onlarca her şeyi al aşağıya; yalnız kazancı çoğaltmaya bak. Heriflerin iyiliği, fenalığı, sevinci, tasası, yası ve yasa-sı, varlığı, amacı, dini imanı hep kazanç! Kazanç! Vatan sözü, namaz sonunda tespihte çekilen subhanallah sözleri gibi tekrarlanması gereken bir af-sun! Niyetleriyse para! Vay zavallı fakir fukaraya!" dedi ve içkinin etkisiyle ağlamaya koyuldu. Masanın etrafında oturanlar, camide bir ağızdan şahadet kelimesi getiriyorlarmış gibi güldür güldür "Allah kimseyi doğruluktan ayırmasın!" –"Amin!"– "Kazandıkları gözlerine dizlerine otursun" gibi tasdik gürültüleri çıkardılar.

İri göbeklinin biri "Doğru söze canım kurban!" dedi.

Maşallah müfettiş tam istedikleri gibi bir adamdı. Bundan âlâ müfettiş bulunmazdı doğrusu. Her ne denirse densin adam "Hayhay!" diye kafa sallıyor, kıtlık kıranlık kaçınıyımış gibi ha bire tıkinip içmeye bakıyordu.

Ali Çavuş dışarıya tabakları taşıırken karısını fırının arka tarafında bekler buldu. Kadın çavuşa, "Herifi müfettişe haber versene, ekmeğe kum, kepek, talaş kattığını söylesene" dedi.

Ali Çavuş, "Ne diyorsun be! Herif beni kapısından kovarsa bu kadar çocuğu çarşı ekmeğiyle nasıl baş ederiz? Herif mahsus kayıklara buğday sattırmadı ve narh verdirmedi ki bütün ekmekleri kendi satsın!" dedi. Sonra "Haydi sen eve git, neredeyse bizim harp malulü maaşımız çıkar. O zaman ben herife gösteririm. Hele biraz daha dişimizi sıkalım" diye ekleyip içeriye meze taşıdı. Odaya girerken Fırıncı Necmettin, hâlâ gözleri iki çeşme "Ah fakir fukara!" diye inliyordu.

Tam o sırada dışarıdan acı bir kadın çığlığı havayı biçti. Gözleri yuvalarından uğramış bir kadın kollarında beti benzi kül olmuş bir çocuk taşıyarak içeriye daldı. "A yedi çocuğumun yedisi de bu akşam aç, evde bir lokma olsun ekmeğimiz yok" dedi. Hemen Fırıncı Necmettin ayağa kalkarak çavuşa, "Ali Çavuş, bu kadına benim evimin payından yirmi ekmek ver" diye emretti. Çavuş kadını peşine takarak dışarı çıkınca kadının suratına tükürerek, "Vay gidi orospu vay! Şu malum sanatına bir de komiklik katsana!" dedi. Kadın usulcacık kof kof güldü. "Ne yapalım çavuş, bey –yani Necmettin– böyle yapmamı emretti" dedi. Çavuş "Bu çocuk kimin?" diye sordu. Kadın, "Bizim komşu Yedi Benli Ansa'nın, benzi sararsın diye ona tütün suyu

içirdik" dedi. Çavuş bu sefer farkında olmayarak yüksek bir sesle "Vay komik!" dedi.

Ziyafet odasında, çavuşun "komik" dediği uzaktan işitildi. Müfettişe bir hal olmaya başladı. Adam kızarıp bozariyor, sanki içinden kuvvetle gelen kahkahaları güç bela tutuyordu. Masadakiler "Yoksa rakı zoruyla müfettiş aklını mı oynattı?" diye düşünürlerken birdenbire kapının iki kanadı büyük bir gürültüyle açıldı. Gelen komiserdi, kaşlarını korkunç surette çatarak müfettişe, "Vay gidi deyyus!" diye haykırdı. Masa altüst oldu. Oradakiler bu sefer komiserin aklını oynattığından şüphelenmeye başladılar. Müfettiş bu iltifatı duyunca yerinden fırladı ve komiserin yanından tavşan gibi geçerek so-kağa fırladı. Ardından kurşun yetişmeyecek surette kaçıyor ve katıla katıla gülüyordu

Komiser ardı sıra giren ve gördüğü hale gülümseyen genç bir adamı göstererek, "Size müfettiş Süleyman Beyi takdim ediyorum. Giden herif gezginci komikmiş. Müfettiş için hazırlıklar yaptığınızı duyunca kendisini size müfettiş diye satmış. Öteki bucaklardan telefon ettiler. Herif aç kaldığı için köy bahçelerinden sökmedik turp, havuç bırakmamış," dedi ve hürmetle bir yana çekilerek, içeriye girmekte olan müfettişe yol verdi. Tam o sırada kapının çerçevesini koca cüssesiyle Hasan Kaptan doldurdu. Müfettişe elindeki iki ceviz kadar ekmeği gösteriyor ve "Bay müfettiş, bir şu ekmeğe, bir de bana bakınız! Bu bana hap gibi gelmez. Vallah müfettiş efendi, sonra bu karnı nasıl doyuracağım diye sıçmaktan korkuyorum" diyordu. Fırıncı Necmettin bayıllarak yere düştü.

KÖY ÂLEMI

Mahmut Ağa, eşeğine binmiş çiftliğine gidiyordu. Şeytan deresini geçerken sıcaktan boğulur gibi oldu. Çıplak yarlar kızgın demirler gibi ateş hohluyorlardı. Tek tük delicelerden başka, bir karış olsun yeşillik yoktu. Kızgın yalın kayalardan yamaç üzerine yamaçtı orası. Çukurun birinin yanından geçerken, davul gibi şişmiş bir hayvan leşinin üzerine toplanmış kargalar haykırışarak havalandılar. Delirtici bir susuzluk. Samyeli yüzünü yakıyor, boğazını tikiyordu. Güneş başını sanki bir varyozla dövüyordu.

Sular kararınca çiftliğine vardığı zaman "dük-kânım" adını verdiği çiftlik evinin eşiğinde kendisini yalnız Güllü'nün –yarı uyur yarı uyanık– beklemekte olduğunu gördü. Gündelikçilerin kimisi davudiden, kimisi tezden horluyorlardı.

Gündelikçiler Mahmut Ağanın yüzüne karşı "ağa", arkasından da "pezevenk" derlerdi.

Gündelikçilerin uyumakta olduklarını görünce Mahmut Ağa küplere bindi, onlara,

"Yaşasın be babayiğitler! Para, gün kararmazdan önce köpek gibi zıbararak mı kazanılır? Hele durun bakalım! Kaç duvar ördünüz bugün?" diye avaz avaz bağırdı. Duvarı karışladı.

"Vay gidinin herifleri! Otuz karış bile örmemişsiniz. Öyle ya, çok çalıştınız, yorgun düştünüz, ya-

tiyorsunuz... Ver parayı bakalım Mahmut Ağa... Siz uyuyun, Mahmut Ağa da para vere vere topu atsın. Öyle mi?" diye çıkışlıyordu.

Birdenbire uyanan Güllü dükkânın içinde el yordamıyla lambayı aradı, yaktı. Hasan Dayı uyku-lu gözlerini ovuştura ovuştura geldi.

Mahmut Ağa Güllü'ye,

"Kapının eşiğinde kimi bekliyordun öyle? Çil Yusuf'u mu, yoksa Kara Ali'yi mi?" dedi.

Güllü bu azarı, başı eğik ve elleri böğründe olarak karşıladı. Aceleyle gidip ateşi yaktı.

Ağa, Hasan Dayıyı yanına alarak inekleri göz-den geçirmeye gitti. Hasan Dayı,

"Kara ineğe biraz kepek verdim, düzeldi. Bu sefer boynuzu kırık yemden kesildi. Merasını de-ğiştirmeli elem. Hepsininkini değiştirmeli. Sen daha iyi bilirsin ağam. Emme bu mallara nazar değıdirdi-ler. İlle de şom gözlünün biri baktı. Çok şükür ko-yunlar, davarlar iyi" diye anlatlıyordu.

Güllü,

"Yemek hazır," diye seslendi.

Ağa gelince,

"Başka bir buyruğun yoksa ağam gidip yata-yım," dedi.

Mahmut Ağa sofranın başına geçti. Kollarını sıvadı. Güllü ona bir tavuk haşlamıştı. Dükkânın arkasındaki bahçeden el yordamıyla bulup kopar-dığı domateslerden bir salata yapmıştı. Bir yanda da koca bir kâse ayran duruyordu.

Gece böceklerinin kuş gibi ötüşleri, ağılın güb-re kokusuyla karışlıyordu. Serin bir rüzgâr tatlı tatlı esiliyordu. O yılın mahsulü buğday, dükkânda dağ gibi yığılıydı. Yamacın dibinden arasına koç ve te-

kelerin çanları tıngırdıyordu. İnekler arasına tembel tembel başlarını kaldırıyorlar, "Ouuu!" diye üflüyorlardı. Dükkândaki ışıktan angılanan gözleri bir dizi ateşböceği geçiyormuş gibi çakıyordu.

Mahmut Ağa yiyip de büyük bir carılı ile ayrı- nı içtikten sonra, içini çekti. Dirseklerini testi kulpu yaparak Güllü'ye,

"Sen neye yemiyon a gız," dedi.

Bu sözleri duyunca bir köşeye çömelmiş olan Güllü'nün yüzünde okşanan bir köpek hali peyda oldu. Ayrı- nı ağaya bırakarak yemek artıklarını ocağın başına götürdü.

"Sağ ol ağam!" diyerek yedi.

Gür ve ince saçları bilek kalınlığında iki örgü halinde topuklarını dövüyordu. Gözlerinde tatlı, utangaç, sabırlı bir köpek bakışı vardı. Yüzü yalvarıcı bir yüzdü. O yüzlerden ki, kendilerini sevdirmekte inat ederler. Onda yenilmiş dayakların, ek- meksiz geçmiş günlerin erken kırışıklıkları, güneşin esmerliği ve yorgun gecelerin solukluğu vardı.

Derinleşmiş ve mor harelenmiş göz yuvalarının dibinde yalnız gözleri gepegençti. ömeldiği yerde cılız gövdesi ve ince beliyle bir ocuk sanılırdı. Mahmut Ağa onu çağırıp ayrı- n kâsesini verdi,

"Utanma!... Utanma iç," dedi.

Güllü utana utana, elinin ardıyla dudaklarını sildi. İçmeye koyulunca çene altının güneşten esmerleşmemiş yeri, sanki ayrı- ndan ağara ağara inip kalkıyor, göğsü de şişiyordu. Mahmut Ağa güldü,

"Aferin gâvurun kızı... emme de güzel içiyon," dedi.

Güllü,

"Ağamın ömrü uzun olsun, ben onun kapısının köpeğiyim," diye mırıldandı.

Yine bir köşeye oturdu.

Herhalde ay ufuktan kalkmış ve karşıdaki dağın arkasından yükselmeye başlamış olacaktı ki, bütün ova ta uzaklardaki Akyol'a kadar tan ışığıyla aydınlanmış gibiydi. Arasına batıdan serin bir esinti geliyordu. Bir aralık Güllü ortadan kayboldu. Mahmut Ağa,

"Güllü, Güllü, kız gidip yattın mı yoksa?" diye çağırırdı.

Güllü,

"Ee! Ee! Uyumuyon," diye çıkageldi.

Uykuya dalmamak için arasıra gözlerini ovuyordu, yanı başındaki çöpleri elleriyle süpürüyordu.

Mahmut Ağa,

"Uyuyordun değil mi? Yalan söyleme, uyuyordun," dedi. Ve okşayış makamında gidip kızın sağına bir tokat şaklattı. Güllü memnun oldu. Mahmut Ağanın uykusu yoktu. Bir ferahlık duyuyordu.

Aklına hoş hatıralar geliyordu. İşte şu çiftlik ve dükkânı yapmazdan önce sırtının derisini yüzercesine arkasında taşlar taşımıştı. Bütün o malları edinceye kadar ekmeksiz geçirdiği günler çoktu. Babasının Tavşan Burnundaki kireç ocağına taş taşıyan eşeklerin arkasında koştuğu günleri hatırlıyordu. Bir aralık eşekler, yük altında yolun ortasına çöküp ölmeye koyulmuşlardı. O zaman amma da ağlamış ve çırpınmıştı. Babası nalları diken eşeklerin yularlarıyla onu yoruluncaya kadar döverdi. Şaka değil, her ölen eşekle adamcağız kıyamet kadar para kaybediyordu. Anasıyla kız kardeşi yılın on iki ayı sıtmayla yatarlardı. Eh ekmekten ziyade yular

dayağı yemişti. Sonra dayısı ona yapıcı çırağı olarak iş bulunca babası, öfkelenmişti. İhtiyar, çoluk çocuğunun efendisi olarak kalmak istiyordu. Kendi oğlunu kendi emrinde değil, başkasının emrinde görmek gücüne gidiyordu. İşte ondan sonra duvarcı ustası olmuştu. Bir gümrük ambarının yapısını üzerine alınca Tanrı, "Yürü ya kulum!" demişti. O işte, babasının istediği fiyat üzerinden bin kantar kireç alınca babası onu affetmişti. Oradan ettiği kârla yüz dönüm arazi almıştı. Babası, "Şuraya şunu ekeceksin, buraya da bunu dikeceksin" diye emirler savuruyordu. Maksadı oğlunun işe kendisi kadar akıl erdiremediğini göstermekti.

Sonra annesi ölmüş, kız kardeşi de evlenerek her yıl bir çocuk doğurmaya koyulmuştu. Kendisi para kazandığı için babası, kız kardeşi, kız kardeşinin kocası ve çocukları topyekûn sırtına binmişlerdi. Amma da para kazanmıştı! Müteahhitlik işinde insan nerede kaş çatacağını ve nerede sırtacağını iyi bilmeliydi. Hiç durmadan boyuna uğraşmış, güneşte, rüzgârda, yağmurda ha bire şuraya, ha bire oraya koşmuş, birçok insana diller dökmüş, avuç ardından fiskoslar etmiş, kafası düşüncelerle, yüreği üzüntülerle ağır, ha bire yorulmuş, içini yakan kazanç ateşini gizliyerek bütün memleketi kendine düşman etmişti. Şimdi elde ettiği malları bu -sürüsüne bereket- düşmanların hepsine karşı savunmak zorunda idi. Ama Allaha çok şükür, fiskos ettiği adamlar punduna getirip düşmanını al içeriye ediyorlardı.

Ay göründü. Güllü'nün yüzü ağarıyordu. Şaka etmek isteyen Hacı Mahmut,

"Ülen kız, şalvarının uçkuruna kim dadandı? Çil Yusuf mu, yoksam Kara Ali mi?" dedi.

Güllü gülümsedi, "Hiç öyle şey olur mu ağam?" diye cevap verdi.

"Evet, evet! Ya biri, ya öbürüdür, ya da ikisi birden! Saman kümesinin ardında üstünüze varırın ha!"

Güllü memnun tatlı tatlı gülümsüyordu. Büyücek ağzı daha körpeydi. Mahmut Ağa bir süre daha bakakaldıktan sonra yine cilve yollu bir şamar aşketti ve

"Bu, Çil Yusuf'la Kara Ali'nin ağzına layık değildir," dedi.

Güllü,

"Aman ağam, neler diyon?" dedi. Yüzünü elleriyle örttü.

"A hayvan, şaka ediyon. Sen kötü bir dişi değilsin. Ağanın mallarına hep bekçilik ettin."

"Ağam bana ekmeğimi veriyor. İnsan ekmeğini yediği ağasına hiyanetlik eder mi hiç?"

"Bilirin, bilirin! Ondan ötürü seni severin."

Mahmut Ağa biraz durdu. Sonra,

"Biliyon mu Güllü, düşmanım çok. Yakında evleneceğim. Zenginlerle birleşmek için. İnsanın malı adamlarla akrabalığı olmalı ki işlerini yoluna koyalın, kazancını arttırsın. Sen ne diyon bu işe?"

Güllü elleri yüzünde, iç karıştıran bir sesle,

"Sen bilirsin ağam," dedi.

Mahmut Ağa,

"Ben biliyom ya. Şimdiye kadar kim için çalıştım, çocuklarım yok," dedi. Başını Güllü'ye döndürünce, kızın elleriyle artık örtmemekte olduğu yüzünün ay ışığında bile fark edilecek kadar sapsarı solduğunu gördü. Kızın gözlerinden akan yaşlar ay ışığında parlıyordu.

"Ne ağlıyon a hayvan eniği hayvan?"

"Hiç ağam. Aldırma... öyle!"

"Gız aklından ne esti? Hey Allahım hey! Ben şu kara talihime gızıyom. Nere gidersem üzüntü. Hayvan! Eşek! Seni sokakta mı bırağırın sanıyon?"

"Sen benim ağamsın, dilediğini edersin."

"Seni artık evermeli. Çil Yusuf fena kızan değil. Sana goca kolay bulunur. Gençsin. Has mal-sın, orasını ben iyi bilirim," dedi ve ardına bir şaplak daha yapıştırdı.

Tam o sırada dörtnala gelen bir süvari, Mahmut Ağanın Milas tarafında yaptırmakta olduğu bir köprünün selden yıkıldığı haberini getirdi. Mahmut Ağanın beti benzi kül oldu.

"Atımı hazırlan!" diyerek bir aşıağıya, bir yukarıya yürümeye koyuldu. Hasan Dayı eyeri takmakta acele ettikçe beygir çiftte atıyordu. Mahmut Ağanın gözlerini kan bürüdü. Yumrukları havada dayıya saldırdı. Az kalsın gözünü patlatıyordu. Eyer takılınca Mahmut Ağa atını dörtnala sürüp kaybordu. Güllü, Mahmut Ağanın kasabaya, kız kardeşinin evine döneceğini biliyordu.

Milas taraflarında yağan yağmur güneye gelecek suları kabarttı.

Mahmut Ağa kız kardeşinin evine giderken Güllü'yü sokak köşesinde bekliyor buldu. Kız kardeşi Güllü'yü evine kabul etmediği için Güllü orada duruyordu. Mahmut Ağayı görür görmez ağladı,

"Ah ağam, ne felaket! Çok kahrılanacağını bildiğim için geldim," dedi.

Mahmut Ağa,

"Ha şimdi bir de sen eksiktin. Dövünmek için ta çiftlikten buralara değin taban tep, öyle mi?" dedi.

Onu kız kardeşinin ahır damına soktu. Onu görünce kız kardeşi bir köpek gibi üstüne saldırdı.

"Bu saatte sana nereden ekmek bulayım?" diye bağıırıyordu.

Mahmut Ağa kapıyı çarpıp dışarı çıktı. Güllü'yü bakkala saldı. Kız bakkalı uyandırıp ekmek, peynir ve yumurta getirdi. Ahırın bir köşesine kuru ot ve samanla bir ateş yakıp yumurtaları pişirdi. Kız Mahmut Ağanın yemeği iştahla çiğnediğini gördükçe memnun oluyordu. Bir an birkaç tutam ot alıp bağlı duran katıra verdi.

Mahmut Ağa,

"Yahu, sen de açsındır. Yalnız katırı düşünme. Sen de ye," dedi.

Ateş sönmek üzereyken, ağa, Güllü'yü bir köşedeki ot yığınınına doğru itiyordu.

HAYDUT KERİMOĞLU

Aradan yıllar geçti... Bazen rüzgâr eserken uzakta konuşanların sesleri şimdi duyulur, şimdi duyulmaz a. Onunla yaptığım konuşma da öyle. Bazı yerleri belirli, kimi yerleri silik olarak aklıma geliyor. Artık eşkıyalıktan vazgeçeli yirmi yıl olmuştu. Kayış gibi sertleşmiş, boylu boslu, yağız bir erkekti. Yıkılmış koca bir harabeye benziyordu. Öyle bir ören ki yolcu yanında durur, seyrine dalar, viran olmuş yer ona kaybolmuş eski heybetinden bahse-der. O, büyük savaflara meydan olmuş yerlere benzer.

Termopil'de Leonidas, "Yolcu git Sparta'ya söyle, biz son neferimize kadar bu geçitte öldük!" diye haykırmış. Şimdi gidip oraları görün, gördüğünüz sizde Kerimoğlu'nun yüzünün etkisini bırakır. Ana baba gününü yaşamış o meydanlarda şimdi papatyalar açmakta.

Yaradılışın kin gibi, sevgi gibi, en heybetli kuvvetleri en tez şiddetlerine vararak herifin gönlünü korkunç bir savaş alanına çevirmişler, yüzünü derin oyuklarla viran etmişler, yanaklarını kemiğe kadar dört köşeli yontmuşlardı.

Yorgun argın bir suratı vardı. Ama konuşmaya başlayınca yüzü çatılıyor, gözleri parlıyordu. Asıl tuhafıma giden şey, onun bütün haydutluğunu ve yediği haltları hep bildiğim halde ona karşı duy-

maklığım gereken öfkeyle kini bir türlü duyamıyordum. Bittabi eş dost karşısında duyarmış gibi yapıyordum. Benim için "amma duygusuz adam" demesinler diye. Herifi yadırgamak şöyle dursun, içten bir sempati duyuyor, kendi kendime, "Yoksa sende mi haydut yaradılışlısın?" diye öfkeleniyordum. Acaba haklılık derinleyince haksızlıktan ayırt edilemiyor muydu? Oysa, öte yandan mis gibi tertemiz insanlar olduklarını pek iyi bildiğim tanıdıklarım vardı ki, bir türlü kanım ısınmıyordu onlara! Neden acaba!

Onu ilkin evinin önündeki asma çardağının altında gördüm. Yanına yanaştım. Herif sanki elbisesine değil, insanın bozmasına korktuğu bir sessizliğe bürünmüştü. Zaten geçtiği yerde insanlar susuyorlardı, o geçtikten sonra ona bakarak arkasından fısıldaşıyorlardı. Ben ezilip büzülüydüm. Bana, "Anlaşıldı evlat!. Benden essah duyduğumu mu dinlemek istiyorsun? Yoksa ne demekliğim gerekirse onları mı dinlemek istiyorsun? Eğer demekliğim gerekeni dinlemek istiyorsan bana ne geliyorsun? İşte herkes duyduğunu karnında saklıyor, ne demek gerekirse önüne gelene sor, sana deyiversinler. Hiç durma! Kapının yolunu tut! Nah şuracıkta!" dedi.

Yüreğimi kırdığını görünce bu sefer ne edeceğini şaşırان o oldu. O çetin yüzü, size ateş edilmek üzere yüzünüze doğrultulan bir çiftenin kara namlu ağızlarına benzeyen gözleri, kancalanmış kaşları öyle bir çözüldü ki şaşakaldım. O surat birden bir çocuk yüzü oldu, gülümsedi. Beni yanına oturttu.

"Reçperdim" diyordu. "Onun ortakçısı idim. Kızım tarlaya gider, hendeklerde yaz alavında yeşil kalmış otları yolarak kuzusuna yedirirdi. Anası çok-

tan ölmüştü. Herif akşamüstü tenhalıkta ona rastlamış. Çocuğu berbat ettikten sonra duyulmasın diye uçurumdan aşağıya depmiş! Sanki ben anlamayacaktım. Çocuğun başı kayaların üzerinde parça parça olmuş. Görünce beynimden iliklerime dek cayır cayır yandım. Dava et, dediler, eyi emme şahidi şuhudu yok! Köyde bir akubat vardı, kalemin-den kan damlarmış, yüreği emme mürekkâp hokkası gibi kapkara. Herif parayla laf söylemiş meğerim. Herif daha fazla para verdiği için mahkemede onun düdüğünü çaldı. Bir de yüzüme karşı herife iftira ettiğimi söyledi. Ölürmün öldürürmün? Bre! Ben çabalıyordum. Ne diyeyim bütün içim o çocuk için sevgi ve tat oluyordu. Gönlümü, acımı, nerede kullanacak, neylen avunacaktım? Oturup da damda mart kedisi gibi ah vah mı edecektim? Yavruya cennet olan içim hemiden cehennem kesildi. Beni avundurmak için eş dost gelir, bana, 'Ne olacak, çocuk değil mi, bir baciya varır, dokuz ay deyince daha âlâsını doğurtursun, bunun masrafı bir gaz tenekesi su! Bir gusul abdestil!' derlerdi. Eh, bunu duyunca ciğerlerini bağırlarından söküp suratlarına çalasım gelirdi. Böyle bir şeyden avunmak ihtimalini kabul ettiğim dakikada mutlaka durduğum yerde acıdan kafam patlar, belkemiğim çat diye çatlardı.

Hani kaleminden kan damlayan akubat yok mu, ona rastgelince ensesine bir kondum. Değil kaleminden burnundandı harıl harıl kan aktı. Bre ben sevdiğimi kaybetmiştim. Artık ne biçim uçurma yuvarlandığımı mı düşünecektim? Herifi şamarladım diye beni zaptiyeler tuttu. Allem kallem ettiller, tehlikelidir diyerek beni Garp Trablus'unda Fizan'a sürdüler. Şuracıkta gördüğün şu limon ağacı, zeytin ağacı yok mu, işte onu imamın söylediği

cennetin Tuba ağacına değışmem. Bunları kızım dikmişti. şu kaldırım taşlarının ağartısı bana meleklerin gülümseyişlerinden tatlı idi. Onları oraya ben dizmiştim. Kızımın çıplak ayakları onların üzerine basardı.

Neyse uzatmayalım Fizan'a gittik. Orada durabilir miydim? Kaçtım. Herif oradan kaçtığımı burada duymuş. Korkusundan yalnız başına çıkamaz olmuş. Güya, beni görünce kurşunla, benim adımla alnıma yazacaklarını söyleyen iki bekçi kiralamış. Tarlada üçünün de önüne çıkıverdim. Suratımı görünce korkudan dişleri çatırdadı.

Onlara, 'Ulan danasını öldürürken babası yok mu sandın a kerata! Çekin tabancalarınızı altta kalanın canı çıksın!' diye bağırdım. Bekçiler hemen kaçıştılar. Herifi bir kurşunla yere serdim. İşte o zaman mavi gökte sanki bir tıngırtı oldu. Ben tamburumu çalarken kızım türkülerdi. İşte öyle tatlı bir şeyler işitiyormuş gibi oldum. Hayran kaldım, göklere baktım. Yıllarca çamlıklarda, dağ başlarında, ovalarda, deniz kenarlarında hep yalnız olduğum yerlerde gezdim. Ne olacak, ben de tıpkı öteki insanlar gibi öleceğim! Artık yoruldu. Rahat bir uyku! Yaşadım, ölebilirim. Yaşamayan ölebilir mi hiç? Bak evlat, merakını kırmamak için işte sana anlattım" dedi ve düşünceye daldı. Benim için kendi eliyle tabakasından bir sigara sardı. Eli titriyordu.

"Dinle evlat! Sen okur yazarsın, bizim gibi cahil değilsin. Acaba bu cennet dedikleri sahiden var mı?" Ben şaşıtm. "Hani bana demincek cenneti umursamıyordun?" dedim.

O, "A canım, benim için değil çocuk için soruyorum... Cennet varsa kız belki oradadır" dedi.

Bu konuşmadan sonra Kerimoğlu'nu bir daha göremedim. Kendisi çoktan ölmüş.

Bodrum'da gece düğün oluyordu. Genç kızın biri darbuka temposunda şıkır şıkır oynuyordu. Öyle bir güneyli kara kızdı ki o mu geceyi süslüyordu? Belli değildi. Bir gece güneşiydi.

Müziğin akışı özüne, iliğine geçiyor, onu kirmamda al kuzu yününü eğiriyormuş gibi kıvrıyordu. Kız baştan aşağı türkünün çizgisi oluyordu. "Kerimoğlu dağa çıkıyor, tıptıp etsin zenginlerin yüreği" diye seslerini salıveriyorlardı.

"Tıptıp!" deyince kara kız topuğunu iki kere yere vuruyor, "yüreği"nin "y"sinde, bütün gövde ve sesin edasıyla öyle bir müzik uçuşuyla havalanıyordu ki, Kerimoğlu'nun gönlü türkü olarak göklerin mavilerinde uçup masmavi oluyordu. Egelilerin soludukları hava oluyordu.

DAĞ KIZI

Vapur kuduran bir denizin ortasında öylesine bunalmıştı ki, galiba, vapur olduğunu bile unutarak, bazen asansör gibi, göbek ata ata yükseliyor, tam insan artık ilelebet yükseleceğine hükmedince asansörün ipi kopuyor ve bir uçurumdan aşağı düşüyordu. O zaman vapurdan bir kadınlar çığlığı yükseliyordu.

Güverte yolcularının hepsi ambara tıkılmışlardı. Ambarın tabanı deniz yüzünden birkaç metre aşağıdaydı. Ambarın dar ağzından giren ışık, bir mürekkep hokkasının içine damlatılan bir damla süt gibi idi. Zindanın karanlığı ambarın demirbaş eşyasındandı. Rutubetin ekşi kokusunun içinde erkeğiyle dişisiyle, bakkalıyla çakkalıyla, şehirlisiyle köylüsüyle, askeri ve siviliyle bir sürü insan birbirinin üzerine istif edilmişti. Orada her yaştan çocuklar vardı; memedekini mi, kundaktakini mi, emekleyeni mi istersiniz hepsi oradaydı. Kimisi pis ve kimisi temiz, denkler, sepetler, şilteler, yorganlarla beraber fukaralığına ait ne kadar zorluk, sıkıntı ve acı varsa hepsi de o daracık yere tıkılmıştı. Bu haller ve üstelik de işi azıtan fırtına herkesi neşe ve nezakete değil, fakat huysuzluğa ve hoyratlığa kıskırtması gerekirken tam tersine gönülden kopup gelen alaylı bir kardeşlik duygusu yaratıyordu. El ile gelen düğün dernek olur derler a.

Aliş de yolcuların arasındaydı. Onun pek acayip bir özelliği, pek yayılcı olan neşesi idi. Ambar-daki insanlar da neşeyi zaten çiye susayan çiçek, güneşi özleyen fidan gibi arıyorlardı. Aliş'se neşesi-ni, kumanya sepetiyle, güverteye serdiği döşeğiyle ve koynundaki yüreğiyle birlikte vapura taşıyıp ge-tirmişti.

Aliş'in yalnız bir derdi vardı. Onu deniz tutu-yordu. İki günden beri sık sık güverteye çıkıyor, kü-peşteden denize eğiliyor ve ha bire ötüyordu. Ama bu işin de alayına varmaktan kendini alamıyordu.

İşte köşenin birinde bağdaş kurmuş ihtiyar bir kadın, huysuz torununu kucağında sallıyordu. Beri-de bir asker, başını mavzerine dayamış, bir mem-leket havasını tuturmaya uğraşıyordu. Yaşlı ada-mın biri yere koymuş olduğu kaminetosunu yak-mış, yanı başındakine çay pişirmeye uğraşıyordu. Sert suratlı, iriyarı adamın biri, ağlayan bir çocuğa, "Agu yavruma agu!" diyordu. Biri ekmeğini kessin diye çakısını komşusuna uzatıyor, daha biri cıgara-sını yaksın diye yanı başındakine kibritini ya da ek-mek ve peynirini sersin diye boşalmış kesekâğıdını sunuyordu. Hiçbir şey yapamadığı için Aliş'in canı sıkılıyordu.

Aliş çepçevre bakınırken karşısında beş ço-cuklu bir kadının uyumakta olan çocukları, uyandı-lar. Battaniyenin altından beş baş çıktı. Aliş'in yüzü kulaktan kulağa varan bir gülümsemeyle yayıldı. Kadına, "Benim âdetimdir, çocuklar uyanınca yüz-lerini yıkardım. Çocukları güverteye çıkarayım da, yüzlerini güverte çeşmesinde, bir güzel yıkayayım. Hem de yavrucuklar bir temiz hava almış olurlar" dedi. Kadın güldü, "Öyle yapın, teşekkür ederim" dedi.

Aliş'in yanı başında somurta somurta yatmakta olan Bay Haşmet Ulugöbek, Aliş'e, "Şu çocukların yüzlerini gözlerini yıkayacağına, kendi işini görsen daha iyi etmez misin? Bana bir çay pişirsene. Çocukları annelerine bırak, patır patır doğurduğu gibi şimdi de baksın" dedi. Aliş, "Olur, olur. Kadın bu denizde güverteye çıkamaz. O çay pişirir. Ben çay demlemesini oldum olasıya beceremedim, çocukları yıkarım" dedi.

Bay Haşmet Ulugöbek'in yanı başında gür sakallı, ufak tefek boylu bir yörük oturuyordu. Onun yanında da kendi kızı, saçları, kaşları, gözleri kargaya kanadı gibi kara, bir esmer oturuyordu. Boylu boslu bir yayla Türkmeni, bir dağ kızıydı. Kızda o kadar aşırı bir canlılık vardı ki, şiddetle yaşamakta kullandığı kim bilir kaç milyon kilovat ve voltluk candan artanı, gözlerinde şimşekler çakıyordu.

Kız, Aliş'i kastederek babasına "Şu yanımızdaki göbeklinin ötesindeki delikanlıyı görüyor mu?" diye sordu. Babası başını salladı. Kız, "İşte onu, ben erkeğim diye seçtim" derken kara gözleri sanki kızın öz doğruluğuna ve sözünü sakınmazlığına açılmış iki koca pencereydi.

Babası, "Bakalım o seni ister mi?" dedi. Nasıl ki vahşi ve güçlü bir ilkbahar badem ağacı çiçeklerinin aklığında şimşekler gibi yıldırırsa, kız da çok tehlikeli bir kuvvetle öylece davrandı. Hesap ve kitapla ilgisi olmayan, ölçüye gelmez bir şeydi bu. Dağ kızının gövdesinde kan –kim bilir– şimşek gibi çarpıyordu. Babasına kısaca, "Ben onu istiyorum!" dedi. Babası içinden "Anasına vaktiyle söz geçiremedik, galiba şimdi de kızına geçiremeyeceğiz!" diye düşündü.

Bulutlar arasından güneş arasına parlıyordu.

Ertesi günü hava yatıştır. Aliş önüne geleni ve eline geçeni canlı ve cansız, çocuk, kadın ya da erkek, çanak veya çömlek, hepsini güneşlesinler diye güverteye götürüyordu. Durmamacasına konuşuyor ve gülüyordu.

Ama yanı başında yer almış olan Bay Haşmet Ulugöbek bu neşeye öfkeleniyordu. Aliş'e dik dik bakarak "Ne soytarı ve geveze adamsın be! Yahu ortada gülünecek ne var? Şu cenabet yerde insanı üzmeyecek bir tek şey gösterebilirsin. Tozu, pisliği, darlığı, karanlığı, fukaralığı, yamru yumru insanları, zırlayan sümüklü çocukları, lanet olsun iğrenç! Burası cehennem!" diye bağırdı.

Aliş, "Dur kuzum Haşmet Bey! Haydi beraber güverteye çıkalım. Bir hava alırsın, keyfin yerine gelir" dedi. Bay Haşmet Ulugöbek "Ben güverteye çıkamam, mevki yolcuları arasında beni tanıyanlar var. Güverte biletiyle ve güverte pisliğine karışarak yolculuk ettiğimi duyarlar da hakkımda demedik laf bırakmazlar. Şurada yaşadığım dakikalar hep zehir zemberek oluyor. Ben daha önce hep mevkide gider gelirdim" dedi.

Aliş, "Bak Haşmet Bey, beraber güverteye çıkalım, ben senin sağ tarafında dururum, mevki yolcuları tarafından görünmene engel olurum. Haydi çıkalım!" dedi. Öteki razı oldu. Dik merdivenden önce Bay Haşmet Ulugöbek, sonra da Aliş çıkıyordu. Ama tam merdivenin orta yerine gelince Bay Haşmet Ulugöbek çıktığına pişman mı oldu veya Aliş'in onu güverteye rezil etmek için çıkardığından mı işkillendi? Her ne ise "Çıkmayacağım a soytarı" diyerek ayağının topuğuyla, arkasından gelen Aliş'in başına kuvvetli bir tekme attı. Aliş bayılarak yuvarlanıp düştü. İşte o zaman dağ kızı koşup gel-

di. Bay Haşmet Ulugöbek'in önüne dikildi. Başını dimdik kaldırdı. Boyu Haşmet Ulugöbek'i bir buçuk karış aşıyordu. Kapkara saçlarını rüzgâr burgaçlıyordu. Gerdanında iki Mahmudiye altını sarkıyordu. Onları söküp Bay Haşmet Ulugöbek'in suratına çaldı, sonra tabanca gibi patlayan bir tokat aşkede- rek "Al be herif, şu parayı da mevkie geç!" dedi.

Her ne kadar Aliş kendisinden cüsseli idiye de onu bir tüymüş gibi sırtladı ve yerine götürdü. Onu diriltti. Aliş kendine gelince kız bütün yüreğini gözlerinde toplayarak baktı ve Aliş'e, "Seni erkeğim diye alacağım" dedi. Aliş bir şey demedi, ama öyle bir bakışla baktı ki; kız hiç utangaç ve pısırick olmadığı halde bütün rengi yüzüne harladı. Aliş'in bakışının karşısında sanki şırırt diye cepkeni, şalvarı ayaklarına kadar yırtılmış, delikanlının önünde boylu boyunca çıırçıplak duruyordu. Daha da kızardı. Ama artık tepeden tırnağa çıplak değildi, tepeden tırnağa bir alev diline dönmüştü. Aliş'in iki gözü "evet!" diyordu.

TAHSİLDAR

Memetefendi –nahiyede onu öyle çağırıyorlardı– nahiyenin tahsildarı idi. Tahsildar deyince insanın aklına kaşları, gözleri, parmakları kancalı, gördüğünü haciz eder, kavradığını koparıp götürür, koltuk altı çantalı, kulağı mavi kopya kalemli bir canavar gelir. Oysa Memetefendi hiç de öyle değildi. Yaşlı idi, gözleri biraz sulu idi.

Çocukların ağladıklarını duyunca o da ağlardı. Dudaklarında her zaman bir gülümseme oynardı. İnsanın canını, malını almak şöyle dursun, verilecek malı olsaydı mutlaka verirdi, canını ise bağrından koparamazdı ki versin. Karısı "Yoksa alimallah onu da yapardı" derdi ve şikâyet yollu "işte moruğun bu hali yüzünden ben yamalı şalvardan, kendisi de yamalı pantoldan kurtulamadık" derdi.

İnsanlar yaratılışlarına uygun mesleklere girmezler. Doktor olacak adam manav olmak zorunda kalır, manav olacak adam gümrük memuru olur. Memetefendi yaratılışına göre bir meslek bulaydı hattat ve müzehhip yani sar.atkâr olurdu. Ama nahiyede hattatlık kaç para ederdi? İşte bundan dolayı Memetefendi tahsildar oldu.

Zavallı Memetefendi her Tanrının günü malmüdüründen tekdir işitirdi. Malmüdürü,

"Be herif, şu yaşına başına acımasam ve te-kaütlüğüne az zaman kaldığını düşünmesem seni

hemen sepetlemeleri için defterdarlığa rapor (malmüdürlü laport diyordu) ederdim. Yahu, on para getirdiğin yok. Devlete kaç mal oluyorsun, biliyor musun?" diye bağıırıyordu.

Memetefendi devlete kaç mal olduğunu nereden bilecekti? Tahsil edemediği vergileri hesaplayıp durmak yetmiyormuş gibi bir de oturup da devlete kaç mal olduğunu mu hesaplayacaktı? Akşamleyin on para almadan eve dönünce karısına,

"Şu hokka ile bizim karnış kalemi getir de hemen güzel bir 'Gâriki bahri isyanım, dahilek ya resulallah' düşüreyim" derdi. Zaten evin içini bir sürü ayetler ve hadislerle doldurmuştu. Hele "Elkâsibu habibullah"lar her duvarın birçok yerlerinde uzanıyorlardı. Karısı,

"Yahu, alay mı ediyorsun? Elkâsibu habibullah! Habibullah! Yine habibullah! Artık bıktım usandım. Değişiklik olsun diye biraz da kesp et görelim! Yahu boğazına kadar borç içindesin," diyordu.

Malmüdüründen ve bir de evdeki karısından işittiği paparalar dolayısıyla Memetefendi her zamanki vergi borçlusunun ciğerlerini koparıp almak kararıyla sokağa çıkıyordu. Borçluların kapılarını kaşlarını fena halde çatarak çalıyordu, fakat içeridekileri görünce gülümsemeye koyuluyor, oturuyor, hatırlarını ve çoluk çocuğun keyiflerini soruyor, vergi borçlarını ödeyemedikleri için onları teselli ediyor ve allahısmarladık deyip çıkıyordu.

Gidip borçluların kapısını çalmak ona bazen o kadar ağır geliyordu ki, Hacı Hasan'ın kahvesine gidiyor, orada Arabacı Murat ve başkaları ile dama oynayarak vakit geçiriyordu.

Sıkıntı duyduğu günlerde anlatması en çok

hoşuna giden şey şuydu: "Mektep müdürü rahmetli Şefik Bey anlatırdı. Pek eski zamanlarda dünyada bir altın devri varmış. O devre altının ticari kıymeti dolayısıyla değil, fakat parlamasından ötürü altın devri derlermiş. Çoğunuz ben altın yaldız yaptığım zaman altının nasıl parladığını görmüşsünüzdür. İşte o parıltı dolayısıyla altın devri derlermiş o devre. Güya o zamanda ne devlet, ne ceza, ne mahkeme, ne suç, ne cinayet, ne para, ne pul, ne ticaret, ne yalan, ne dolan ve ne de pazarlık varmış. Sözler sade ve doğruymuş, yürekler de temizmiş. Yeryüzünde haksızlık ve hırsızlık yokmuş. Şehirlerde ne duvar, evlerde ne kapı, ne kilit, ne anahtar varmış, topraklar sürülmeden, kazılmadan kendiliğinden yemişler yetiştirmiş, yatak ve döşekler taze çimenler ve kokulu çiçeklermiş. Hele o zamanlarda ne vergi ve ne de tahsildar varmış" derdi. "Ne de tahsildar varmış" dediği zaman, sesi kırılır, gözleri dolardı.

Bir gün Memetefendi vergi toplamak için nahiyeye bağlı köylerden birine gitti. Orada tuhafiyeci Ahmetefendiye rastgeldi. Ahmetefendi de nahiyenin küçük esnafındandı. Basma, gazlambası, süpürge, deve çanı, tabak, testi, tencere, gelin çevresi, velhasıl nahiyede ne lazımsa hepsini satardı. Sabahtan ikindi ezanına kadar müşterileri kabul eder, beş yıl önce satın almış oldukları lamba makinesinin işlemediğinden şikâyet ederek aldatılmış olduklarını sananların laflarını gülümseyerek dinler, onları teselli ederdi.

İkinci ezanından sonra dükkânının kepengini yarıya indirir, kapıyı kapamaz, ama kapının önüne arkası dışarıya dönük bir sandalye kordu. Akşama doğru borçlarını ödeme niyetinde olmayanların —ne

olur ne olmaz– diyerek gider, kapılarını çalardı. Ayda bir kere de köy köy gezer, oralardaki borçlulardan para toplamaya çalışırdı. Ama onlardan para almak, taşı elleriyle sıkarak taşı kanatmaya uğraşmak gibi bir şeydi.

Günün birinde vergi toplamak için köye giden Memetefendi ile borç devşirmek üzere yola çıkan Ahmetefendi Akçalan köyünün "Keyif Oturağı" adlı kır kahvesinde birleştiler. Onlar kahvelerini hüpürdetirken oraya orta boylu bir köylü geldi ve iki yabancının kim olduklarını sordu. Kahveci birisinin tahsildar, ötekinin de esnaf olduğunu söyleyince köylü Memetefendiye,

"Kim bilir kaç kişinin canını yakmışsındır? Aç çantayı kaç para topladığını saysınlar. Çünkü nahiyeye gidersin ve Eşkiya Davut tarafından soyuldum diye paraları cebine atarsın," dedi.

Memetefendi az kalsın ağlayacaktı. Çantasını açtı, orada on para yoktu. Ahmetefendi de çantasını gösterdi ve ceplerini dışarıya çıkardı. Eşkiya Davut,

"Siz ne biçim tahsildarsınız, veriniz defterlerinizi bakayım," dedi. İki ihtiyar da borçluların adlarını taşıyan defterleri verdiler.

Eşkiya Davut defterlere göz gezdirdikten sonra "Tüh!" dedi, "Yahu bu heriflerin arasında on parası olmayanlar olduğu gibi küpler dolusu altın sahibi olanlar da var. Ben bu defteri alıyorum. Siz burada beni bekleyin" dedi. Aradan yarım saat geçtikten sonra Eşkiya Davut iki çıkın dolusu altın, gümüş meci diye, çeyrek ve kuruşlarla geri döndü.

"Ben borçların hepsini aldım. Yalnız parası olmayanların borçlarını paraları olanlara ödettirdim.

Alın ıkınlarınızı. Sanki siz tahsildar mısınız! Tahsildar asıl benim!" dedi.

Kahvede oturmakta olan köylölere dönerek,

"Kızanlar, benim oh yıldan beri lakabım nedir?" diye sordu. Orada oturanlar hep bir ağızdan,

"Tahsildar Davut Efe!" diye cevaplandıldılar.

Memetefendi dayanamadı:

"Yaşa Davut Efe! Senin sayende bizim karıdan da, malmüdüründen de bir aferin alacağım!" dedi.

HALİKARNAS BALIKÇISI BÜTÜN ESERLERİ

1. Aganta Burina Burinata *"roman"*
2. Turgut Reis *"roman"*
3. Mavi Sürgün *"yaşamöyküsü"*
4. Merhaba Anadolu *"deneme"*
5. Uluç Reis *"roman"*
6. Düşün Yazıları *"deneme"*
7. Ötelerin Çocukları *"roman"*
8. Anadolu'nun Sesi *"deneme"*
9. Altıncı Kıta Akdeniz *"deneme"*
10. Deniz Gurbetçileri *"roman"*
11. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek *"öykü"*
12. Gençlik Denizlerinde *"öykü"*
13. Sonsuzluk Sessiz Büyür *"deneme"*
14. Anadolu Efsaneleri *"deneme"*
15. Anadolu Tanrıları *"deneme"*
16. Hey Koca Yurt *"deneme"*
17. Parmak Damgası *"öykü"*
18. Çiçeklerin Düğünü *"öykü"*
19. Dalgıçlar *"öykü"*
20. Arşipel *"deneme"*
21. Bulamaç *"roman"*

ÇİÇEKLERİN DÜĞÜNÜ...

Halikarnas Balıkcısı'ndan yeni öyküler. Ustanın; *"Arkadaşım, oğlum desem azdır"* dediği, *"... beni temadi ettirecek, daha doğrusu temadi ettirmeye en müsait insan"* dediği Şadan Gökovalı'nın hazırladığı *"ÇİÇEKLERİN DÜĞÜNÜ"* nü anısına saygıyla sunuyoruz.

ISBN 975 - 494 - 218 - 8
96 . 06 . Y . 0105 . 0953

KDV dahil

9 789754 942187